

Львівський національний університет імені Івана Франка

Факультет управління фінансами та бізнесу

Кафедра фінансового менеджменту

**Фінансові
інструменти
державної підтримки
бізнесу в умовах
воєнного стану**

Круглий стіл гуртка

«Податковий простір»

Кафедра фінансового менеджменту

24 листопада 2022 року

Львів - 2022

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КРУГЛОГО СТОЛУ

Керівник комітету: завідувач кафедри фінансового менеджменту Львівського національного університету ім. І. Франка д.е.н., проф. **Ситник Н.С.**

Члени комітету:

д.е.н., проф. **Ватаманюк-Зелінська У.З.**, професор кафедри фінансового менеджменту,
к.е.н., доц. **Сич О.А.**, доцент кафедри фінансового менеджменту,
к.е.н., доц. **Петик Л.О.**, доцент кафедри фінансового менеджменту,
к.е.н., доц. **Ясіновська І.Ф.**, доцент кафедри фінансового менеджменту.

Фінансові інструменти державної підтримки бізнесу в умовах воєнного стану. Круглий стіл студентського наукового гуртка «Податковий простір». 24 листопада 2022 р. [матеріали]; за ред. Сич О.А. Львів. ЛНУ, 2022. 102с.

До збірника увійшли доповіді студентів, підготовані під керівництвом науковців та практиків факультету управління фінансами та бізнесу, кафедри фінансового менеджменту, які відображають результати наукових досліджень процесів підтримки бізнесу в сучасних умовах та висвітлюють шляхи подолання проблем наповнення та виконання бюджету, забезпечення податкових надходжень, використання можливостей міжнародної допомоги та місцевих ініціатив в умовах воєнного стану.

Збірник призначений для студентів, викладачів, аспірантів та широкого кола науковців, які займаються дослідженням проблем державної фінансової підтримки бізнесу в Україні в кризових умовах воєнного стану.

© Колектив авторів, 2022

Зміст

БЮДЖЕТНІ ІНВЕСТИЦІЇ В РОЗВИТОК АПК УКРАЇНИ Баськова Ю.С.	5
ПОДАТКИ ТА ЗБОРИ ЯК СКЛАДОВА ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ Баськова Ю.С.	7
СУТНІСТЬ БІЗНЕС-ІНКУБУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ Боднар О.	9
СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КРИПТОВАЛЮТА» Бурковська А.	12
ВПЛИВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА Вірста С.А.	14
ФІНАНСОВИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ Вовчок С.С.	15
ОЦІНКА ДОСТОВІРНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ Гаврилюк С.О.	17
НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕЛИКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ Гриневич А.С.	20
ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ ЄРОБОТА Гураль Ю.	23
ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Дарчук П.О.	25
МОЖЛИВОСТІ ГРАНТОВОЇ ПРОГРАМИ ЄРОБОТА ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ Драгомирецька А.А.	28
ПРІОРИТЕТИ ВИДАТКІВ РОЗПОРЯДНИКІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Дунець І.А.	30
ОПТИМАЛЬНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ФІНАНСОВУ ТА СТРАХОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ Дунець І.А.	33
ПОДАТКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ТЕРМІНИ І ОБОВ'ЯЗКОВІСТЬ СПЛАТИ Єременко В.	36
РОЛЬ ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ Карет У.О.	38
ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ЇЇ ГАРМОНІЗАЦІЇ З ЄС Кравченко В.	40
ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ Кукоцька А.	42
БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ Купчишина Д.	45
ПРОБЛЕМА ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ Малець І.І.	47
ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ Мельник А.В.	50
ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Михальчук С.В.	52
ПІДТРИМКА РЕЛОКОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Огребчук В.А.	55

<i>КРИПТОВАЛЮТА В УКРАЇНІ: ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ</i> <i>Огарбчук В.А.</i>	56
<i>БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ 58</i> <i>В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i> <i>Пилат М.В.</i>	
<i>АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ</i> <i>Підручняк К.П.</i>	61
<i>ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i> <i>Романишин Ю.Р.</i>	63
<i>ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ АТ «КРЕДОБАНК»</i> <i>Сергієнко К.</i>	65
<i>РЕЛОКАЦІЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ</i> <i>Синичич М.М.</i>	68
<i>ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ</i> <i>Сіроклин А.В.</i>	71
<i>ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРИ ТА ОБСЯГІВ ВИДАТКІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ</i> <i>Скидан У.І</i>	74
<i>ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ РОЗВИТКУ СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ</i> <i>Тараненко А.</i>	76
<i>АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ</i> <i>Чепіль Ю.Б.</i>	80
<i>СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ</i> <i>Штундер І.М.</i>	84
<i>РОЛЬ ПОДАТКІВ У ДОХОДАХ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ</i> <i>Шутко А.М.</i>	87
<i>ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ</i> <i>Шутко А.М.</i>	89
<i>ЕКОНОМІЧНА ПЕРСПЕКТИВА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС</i> <i>Юрченко І.М.</i>	92
<i>ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ</i> <i>Юрченко І.М.</i>	95
<i>ДЕРЕГУЛЯЦІЯ ТА ПОЛІПШЕННЯ УМОВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ВІЙНИ</i> <i>Яворська С.І.</i>	97
<i>ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРЕСИВНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В</i> <i>УКРАЇНІ</i> <i>Яхіна А.</i>	99

Баськова Ю.С.
Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У.З.
Львівський національний університет ім. Івана Франка

БЮДЖЕТНІ ІНВЕСТИЦІЇ В РОЗВИТОК АПК УКРАЇНИ

Бюджетні інвестиції виступають основним важелем економічного регулювання з метою досягнення поставлених цілей. Головною метою бюджетних інвестицій є інвестиційне забезпечення розвитку реального сектору економіки та соціальної сфери. Ефективне бюджетне інвестування сприяє формуванню такої системи надання суспільних послуг, яка забезпечує високий рівень соціально-економічного розвитку, підвищує матеріальний добробут населення та забезпечує розвиток матеріально-технічної бази соціальної сфери [1].

Вагоме місце в національній економіці України займає агропромисловий комплекс. **У 2021 році агропромисловий сектор вніс у формування ВВП України понад 10%, це – найвищий показник серед усіх секторів економіки**, в тому числі сільське господарство показало найвищий приріст виробництва – 14,4%. За підсумками року на сільгосппідприємствах виробництво збільшилося на 19,2%, на агропродовольчу продукцію також припадає найбільша частка загального експорту України – близько 41% за рік [2].

Для ефективного функціонування АПК важливим є залучення інвестиційних ресурсів. Найпоширенішими джерелами формування є власні кошти, та банківські кредити, у тому числі під заставу державних гарантій, а також іноземні інвестиції. Більшість європейських країн, в тому числі і Україна здійснюють заходи з надання державної підтримки аграрному сектору економіки, адже лише сільське господарство забезпечує близько 9-13% ВВП, а сам аграрний комплекс забезпечує найбільшу частку доходів до Державного бюджету України. За підсумками 2021 року загальний обсяг капітальних інвестицій в економіку України склав 528,8 млрд грн, що на 13% більше проти 2020 року.

В Україні не на достатньому рівні виділяються кошти з бюджету на підтримку аграрної політики. Більша частка інвестованих ресурсів сільськогосподарських підприємств забезпечується за рахунок внутрішніх джерел фінансування у вигляді капітальних інвестицій. За даними таблиці 1 капітальні інвестиції в сільське, лісове та рибне господарства за 2021 р. склали 49,1 млрд грн, що на 3 % менше проти показника 2020 року. Водночас капітальні інвестиції в лісове господарство зросли у 2,5 раза та становили 1 млрд грн. Вкладення у рибне господарство збільшились на 47% — до 47,3 млн. грн.

Найбільш привабливою галуззю в сільському господарстві для інвестування є галузь рослинництва, оскільки вона є менш капіталомісткою ніж тваринництво, а вкладені інвестиції мають більшу окупність.

З кожним роком розмір інвестованих коштів у сільське господарство збільшується, проте незважаючи на позитивні тенденції зростання обсягів, ситуація залишається складною. Зміна динаміки капітальних інвестицій у розвитку зумовлена комплексом чинників, у складі яких вплив негативних посилюється більше. Передусім в умовах війни бюджетні витрати на підтримку агровиробників скорочуються. Агрокомпанії надають перевагу інвестиціям у приріст оборотних активів, які хоча й приносять швидкі вигоди, але звужують перспективи стратегічного розвитку. Також негативним чинником є відсутність ефективної стратегії щодо залучення бюджетних інвестицій, значний податковий та адміністративний тиск на суб'єкти господарювання та законодавча нестабільність [4].

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності в АПК України

Джерело: складено на основі [3]

Варто зазначити, що попри військовий стан уряд продовжує підтримувати

Вид економічної діяльності	Рік			
	2020		2021	
	млрд грн	%	млрд грн	%
Сільське, лісове та рибне господарство	50,2	32,4	49,1	29,4
Рослинництво, всього	55,2	35,6	54,0	32,4
• у т. ч.: вирощування однорічних і дворічних культур	40,0	25,8	52,5	31,4
• вирощування багаторічних культур	0,8	0,5	1,4	0,8
• відтворення рослин	0,06	0,04	0,08	0,05
Тваринництво	8,3	5,4	9,4	5,6
Змішане сільське господарство	0,3	0,19	0,4	0,2
Усього	154,8	100	166,8	100

агропромисловий комплекс України шляхом введення двох програм з державної підтримки. Так із 1 вересня 2022 року аграрії можуть подаватися в Державному аграрному реєстрі :

- перша програма - це виплата на гектар у розмірі 3100 грн на 1 га. Максимальний розмір - до 120 га. Немає обмежень, скільки гектар є у власності громадян, це може бути і один, і два гектари.
- друга програма - підтримка тих, хто тримає від 3-х до 100 корів. Виплата буде в розмірі 5300 грн на корову [5].

Отже, для покращення інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки, необхідно вдосконалити законодавчу базу, забезпечивши її стабілізацію, забезпечувати доцільні кредитні відносини в сільському господарстві, раціонально та прозоро використовувати залучені кошти, контролювати їх рух і своєчасне повернення; впровадити виважену державну інвестиційну політику в аграрній сфері.

Список використаних джерел:

1. Глухова В. І., Кравченко Х. В., Касич А. О. Аналіз бюджетних інвестиційних ресурсів України. Економіка та суспільство. №35, 2022 URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1103/1060>
2. Торік агросектор України виробив понад 10% ВВП- Мінагрополітики. URL: <https://agropolit.com/news/23215-torik-agrosektor-ukrayini-virobiv-ponad-10-vvp--minagropolitiki>
3. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Магійович Р., Іваночко О. Інвестування як перспектива розвитку АПК України. 2020 URL: http://visnuk.kl.com.ua/joom/images/archive/econ/27_2020/Econ-27-2020-10.pdf
5. Держпідтримка аграріям з 1 вересня – Мінагрополітики. URL: https://buh.ligazakon.net/news/213593_derzhpdtrimka-agraryam-z-1-veresnya--mnaagropolitiki

ПОДАТКИ ТА ЗБОРИ ЯК СКЛАДОВА ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Всі місцеві бюджети є самостійними, що забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів бюджету, правом місцевих органів влади визначати напрями використання бюджетних коштів відповідно до законодавства України, правом відповідних місцевих рад самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні місцеві бюджети [1].

Доходи місцевих бюджетів умовно поділяють на власні (ті, які органи місцевого самоврядування можуть «заробити») та передані (ті, які місцевим бюджетам передають з державного бюджету на безповоротній основі).

Власні доходи місцевих бюджетів формують:

- податкові надходження (забезпечують понад 88% загальної суми власних доходів місцевих бюджетів): частина від загальнодержавних податків та зборів (податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток, рентна плата (за користування надрами, видобування корисних копалин тощо), місцеві податки і збори (податок на майно, єдиний податок, туристичний збір, збір за місця для паркування транспортних засобів);
- неподаткові надходження (становлять трохи більше 10% загальної суми власних доходів місцевих бюджетів): плата за видачу ліцензій та дозволів, орендна плата, держмити, штрафи;
- інші надходження: кошти від продажу основного капіталу, цільові фонди, донорські кошти, отримані від ЄС та міжнародних організацій тощо [5].

Отже, в загальному доходи місцевих бюджетів складаються з неподаткових надходжень, інших надходжень, основним же джерелом надходжень є податкові - місцеві податки і збори.

Місцеві податки та збори - це податки та збори, які встановлюються органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства, вони є обов'язковими до сплати в межах адміністративно-територіальних одиниць та зараховуються до їх бюджетів [4].

Проаналізуємо динаміку структури місцевих податків та зборів за 2018-2019 рр. (табл.1)

Таблиця 1

Динаміка та структура місцевих податків та зборів за 2018-2019 рр.*

Види податків та зборів	2018 р.		2019 р.	
	сума, тис. грн	%	сума, тис. грн	%
Податок та збір на доходи фізичних осіб	122 979 130,80	68,3	147 689 189,00	68,1
Податок на майно	28 754 505, 20	16,0	35 078 201,50	16,2
Єдиний податок	28 139 932,90	15,6	33 670 351,80	15,5

Збір за місця для паркування транспортних засобів	93 495,30	0,1	110 459,80	0,1
Туристичний збір	89 067,40	0,0	189 947,00	0,1

*узагальнено на підставі (3)

У структурі доходів місцевих бюджетів найбільшу питому вагу займає податок на доходи фізичних осіб – 68,3 % (2018 р.) та 68,1% (2019 р.) від загальної суми доходів загального фонду місцевих бюджетів. У порівнянні з 2018 роком, надходження ПДФО зросли на 24,7 млрд грн, або на 20,1%.

Другим у структурі за сумою джерелом доходів місцевих бюджетів є податок на майно, складовими якого є податок на нерухомість, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок та плата за землю. У структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів податок на майно за досліджуваний період склав відповідно 16 % та 16,2 %. У динаміці сума податкових надходжень у частині податку на майно зросла на 22 %.

Третьою значимою часткою у структурі місцевих бюджетів належить надходженням єдиного податку. У аналізованому звітному періоді вона становить 15,5% доходів загального фонду місцевих бюджетів [3].

Загальний аналіз структури надходжень місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів на початок 2020 року показав, що у структурі надійшло 114,6 млрд грн (на 22,9 млрд грн або на 16,6% менше, ніж за I квартал 2019 року), у тому числі:

- доходи загального фонду склали 104,9 млрд грн (на 23,4 млрд грн або на 18,2% менше аналогічного періоду 2019 року);
- спеціального – 9,7 млрд грн (на 0,5 млрд грн або на 5,8% більше аналогічного періоду 2019 року).

За підсумками I кварталу 2020 року, надходження до загального фонду місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) склали 67,7 млрд грн, що становить 23% від затвердженого на 2020 рік плану з урахуванням змін.

У порівнянні з аналогічним періодом 2019 року, номінальне зростання надходжень місцевих бюджетів склало 7,2 млрд грн або +11,9%. Для порівняння, приріст доходів за I квартал 2019 року відносно 2018 року становив 17,1% (+8,8 млрд грн) [2].

Отже, місцеві бюджети можна розглядати, з одного боку, як економічне поняття, а з іншого боку, як матеріальну основу у вигляді централізованого фонду грошових коштів та загального фінансового плану органів місцевого самоврядування. Місцеві бюджети повинні бути збалансовані та забезпечені постійними надходженнями та тісно пов'язані з економічною та соціальною ситуацією в кожному регіоні.

Оскільки саме податкові надходження формують основний обсяг власних доходів місцевих бюджетів, питання підвищення ефективності податкового адміністрування виходить на перший план у плані фінансової спроможності органів місцевого самоврядування. Варто зазначити, що у сучасних умовах лише підвищення податкових ставок не здатне забезпечити місцеві бюджети необхідними фінансовими ресурсами, адже поки кількість малоприбуткових та збиткових підприємств у регіонах залишається значною, поширене тіньове ведення бізнесу, відбувається зростання цін та тарифів, зокрема на житлово - комунальні послуги, а реальні доходи населення скорочуються, то зростання податкового навантаження не принесе очікуваного результату, а лише спричинить збільшення кризових явищ, тому на шляху до збільшення податкових доходів місцевих бюджетів стратегічною метою місцевої влади має стати сприяння економічному розвитку регіонів. На думку науковців, цьому сприятиме, зокрема, укрупнення адміністративно-територіальних одиниць шляхом

створення об'єднаних територіальних громад навколо потужних та економічно розвинених центрів.

Список використаних джерел:

1. Міністерство фінансів України. Місцеві бюджети. URL: <https://mof.gov.ua/uk/local-budgets>
2. Місцеві бюджети, дані за 1 квартал 2020 року URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12481>;
3. Доходи і видатки місцевих бюджетів: коротко про головне. URL: <http://cost.ua/news/687-revenues-and-expenditures-of-local-budgets/>
4. Особливості формування доходів місцевих бюджетів URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/39011/1/38.pdf>
5. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/5197/1/com-259-265.pdf>

Боднар О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

**СУТНІСТЬ БІЗНЕС-ІНКУБУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ
ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ**

На сучасному етапі світова економіка, зокрема економіка України зазнає значних змін, які обумовлюються новітніми тенденціями, прагненням до інноваційного розвитку та збільшенням використання економічного потенціалу.

Модель бізнес-інкубування вже давно присутня в розвинених країнах. Це дало змогу зарекомендувати себе як потужний рушій активізації інноваційної діяльності у промисловості. В Україні на даний момент бізнес-інкубатори перебувають лише на початковій стадії функціонування, про це свідчить юридично створена низка бізнес-інкубаторів. Не дивлячись на численні дослідження в галузі впровадження новацій, проблема бізнес-інкубаторів як однієї із сучасних організаційних форм підтримки реалізації інновацій досі недостатньо досліджена. Бізнес-інкубатор привертає до себе увагу урядів, місцевого керівництва, наукових кіл та економістів, оскільки допомога малим і середнім підприємствам розглядається як інструмент забезпечення економічного росту та боротьби з бідністю шляхом розширення самостійної зайнятості, як засіб зміцнення приватного сектору.

Не існує єдиної думки щодо дефініції терміну бізнес-інкубатор. Частина дослідників розглядають бізнес-інкубатор як інноваційну структуру, інші як спеціалізовану організацію. Але спільним є те, що – ці організації створені для допомоги і просування малого і середнього бізнесу як на регіональному так і на державному рівні. Доречним визначенням бізнес-інкубатора буде організаційна інноваційна структура, метою якої є формування сприятливих умов для стартового розвитку малого та середнього бізнесу, які здійснюють свою діяльність з метою отримання фінансової самостійності та розробки інноваційних продуктів або послуг.

[1]

Тобто інкубатори дають можливість суб'єктам підприємницької діяльності повністю зосередитись на підприємницьких завданнях та знизити витрати на управлінський апарат.

Метою бізнес-інкубаторів насамперед є забезпечення сприятливих організаційно-економічних умов для розвитку малого і середнього бізнесу, підвищення конкурентоздатності підприємств і компаній на ринку шляхом надання всебічної

допомоги підприємцям на всіх стадіях організації і функціонування підприємств, сприяння формуванню і розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього бізнесу, створення нових робочих місць.

Суть процесу бізнес-інкубування полягає у наданні компаніям – клієнтам:

1) робочого простору, обладнаного меблями, комп'ютерами, зв'язком та оргтехнікою, на пільгових умовах оренди;

2) приміщень загального користування (переговорні кімнати, зали для нарад і тренінгів, кухонний простір та ін.);

3) ряду сервісів (на платній, пільговій або безкоштовній основі), починаючи від таких базових, як послуги секретаря, адміністрування, бухгалтерський та управлінський облік, доступ в Інтернет, і закінчуючи комплексом спеціалізованих послуг, що містить:

- Проектну експертизу, допомогу в написанні бізнес-плану;
- Консалтинг з різних аспектів підприємницької діяльності;
- Залучення зовнішніх фахівців і менторів, послуги з підвищення кваліфікації та навчання (тематичні семінари та тренінги);
- Послуги із захисту і оцінки інтелектуальної власності, ліцензуванню і сертифікації інноваційної продукції;
- Допомога в отриманні банківських кредитів, надання гарантій для банків, залучення венчурних фондів та бізнес – ангелів;
- “Упаковку” проектів під інвесторів: дизайн та підготовку презентаційних матеріалів, організацію виставок і презентацій проектів та інші послуги. [3]

На сьогоднішній день виділяють декілька видів бізнес-інкубаторів. Один з них це віртуальні бізнес – інкубатори, що пропонують послуги в кіберпросторі. Віртуальний бізнес-інкубатор – це унікальний IT-продукт, створений для допомоги підприємцям. Територіально-виробничі комплекси і коопераційні мережі – являють собою об'єднання підприємств, що діють в географічній близькості один від одного в одному галузевому секторі. Бізнес-інкубатори, орієнтовані на розвиток наукомістких малих підприємств. Зокрема, це так званий інкубатор технологій – наукомістке підприємство, пов'язане з університетом, науково-технологічним парком або інноваційним центром. Його завдання – обслуговування малих інноваційних підприємств, вирощування нових підприємницьких структур, надання їм допомоги у виживанні та успішній діяльності на ранній стадії розвитку. інкубатори, які використовують зонтичний бренд бізнес-інкубатора та налагоджують взаємодію з венчурними інвесторами, органами державної влади, великими компаніями з інших країн. [4]

Протягом останніх років спостерігається дефіцит коштів. Ефективність діяльності бізнес-інкубаторів пов'язана як з організаційними, так і економічними чинниками. Їх розвиток не завжди потребує бюджетних вливань і може здійснюватися за рахунок спонсорства або самофінансування. Основними напрямками фінансування бізнес-інкубаторів зазвичай є: фінансування з державного бюджету: держава надає низку прямих та непрямих (певні податкові пільги або інші преференції) видів державної допомоги; залучення приватного капіталу та власні кошти підприємств.

В Україні перші бізнес-інкубатори були створені наприкінці 90-х рр. минулого століття. Серед них: технологічний бізнес-інкубатор “Харківські технології”, бізнес-інкубатор Херсонської промислової палати, бізнес-інкубатор Об'єданого профкому Чорнобильської АЕС тощо. Метою їхнього функціонування було навчання менеджменту, маркетингу, бізнес-плануванню; маркетингові дослідження конкурентоспроможності продукту і методів його просування та ін.

Українські бізнес-інкубатори здебільшого існують за рахунок фінансування міжнародних донорських організацій, приміщення їм надають служби працевлаштування населення при держадміністраціях міст і районів. Джерелами їхнього фінансування найчастіше є кошти міжнародних фондів та грантових програм і

лише невеликою мірою — кошти місцевих адміністрацій та спонсорів. Для сприяння розвитку бізнес-інкубаторів в Україні створено Українську асоціацію бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів. Найбільш успішними бізнес-інкубаторами України можна вважати Eastlabs, iHUB, Happy Farm, GrowthUp, Wannabiz, Voomy IT-парк та Polyteco. [5]

В Україні, незважаючи на своє започаткування, бізнес-інкубаторний рух не набув значного поширення та ефективності передусім через відсутність дієвої державної політики стимулювання розвитку бізнес-інкубаторів, нерозуміння багатьма ринковими суб'єктами ролі бізнес-інкубаторів як джерел утворення підприємницького середовища.

Основними перешкодами на шляху розвитку бізнес-інкубаторів в Україні є:

- відсутність законодавчої бази діяльності бізнес-інкубаторів, стимулювання їхнього започаткування;
- дефіцит власних фінансових ресурсів бізнесінкубаторів;
- відсутність державної політики залучення інвестицій у розвиток бізнес-інкубаторів;
- складна процедура отримання земельних ділянок для розміщення на них бізнес-інкубаторних структур;
- нерозвиненість систем венчурного фінансування в Україні;
- відсутність ефективних механізмів трансферу інновацій в українську промисловість;
- низький рівень інформування про можливості бізнес-інкубаторів у розвитку підприємництва регіонів;
- небажання керівників вищих навчальних закладів займатися проблемами працевлаштування студентів, застосовуючи методики та технології бізнес-інкубації.

Подальший розвиток бізнес-інкубування в Україні неможливий без розробки й прийняття спеціалізованого нормативного акту про бізнес-інкубатори. Саме такий нормативний акт повинен стати першим кроком створення всебічних сприятливих умов для розвитку мережі бізнес-інкубаторів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4.07.2002 р.
2. Васільєва Л. М. Бізнес-інкубатор як форма й елемент інноваційної інфраструктури [Електронний ресурс] / Л. М. Васільєва. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/26_OINXXI_2009/Economics/52632.doc.htm.
3. Роль бізнес-інкубаторів і технопарків у розвитку інноваційного підприємництва [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://stud.com.ua/42440/menedzhment/rol_biznes_inkubatoriv_tehnoparkiv_roz_vitku_innovatsiyного_pidpriyemnitstva.
4. Водянка Л. Д. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ІНКУБАТОРІВ В УКРАЇНІ [Електронний ресурс] / Л. Д. Водянка, К. В. Горошовська. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: [vkrpien_2015_10_6%20\(2\).pdf](http://vkrpien_2015_10_6%20(2).pdf).
5. Історія розвитку та сутність бізнес-інкубування. Найбільш затребувані бізнес-інкубатори України [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://tempus.nung.edu.ua/uk/news>.
6. Толмачова О. Бізнес-інкубатор як форма підтримки малого та середнього бізнесу [Електронний ресурс] / О. Толмачова, Ю. Мазур. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2009/Economics/41648.doc.htm.

Бурковська А.
Науковий керівник: к. е. н., доц. Петик Л. О.
Львівський національний університет імені Івана Франка

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КРИПТОВАЛЮТА»

Під час аналізу лексичної системи мови, виділяють такі групи слів: архаїзми, історизми, неологізми, запозичення, евфемізми та табу. Об'єктом дослідження цієї статті є саме запозичення та слова іншомовного походження. Отож, вважають, що запозичення — «перехід слів з однієї мови в іншу внаслідок взаємодії цих мов» [1; 225]. В залежності від ступеня запозичення мовою слова виділяють кілька підвидів запозичень: засвоєння – слова, що повністю асимілювали в мові та більше не сприймаються як іншомовні; власне запозичення – слова, які не ввійшли в мовну парадигму повністю, а лише частково, тобто вони ще зберігають ознаки рідної мови; варваризми – мовні одиниці, які є чужими для мовців через виразність ознак приналежності до іншої мови. Останні, є настільки чужі, що іноді навіть пишуться латинкою: франц. *merci* — «дякую».

Неодмінно виникає запитання – для чого люди вводять в мову нові поняття та терміни? Чому існують запозичення? З розвитком сучасних технологій та науки, з'являється все більша потреба називати нові технологічні та культурні феномени. Мовці та науковці буквально стоять перед вибором: вигадати та ввести в обіг нове слово (*як от це роблять в Ісландії*), або ж перейняти його з іншої мови. Коли рідна мова не може надати необхідних ресурсів, а потреба в слові на позначення нового поняття є настільки нагальною та потребує негайного вирішення, то в більшості випадків мовці просто скористаються наявним терміном.

Особливої уваги заслуговує досить нове явище, офіційним початком якого вважають 2009 рік – криптовалюта. Навіть сам термін (від англ. *Cryptocurrency*) є словом іншомовного походження, який частково інтегрував в українську. Частина слова, а саме «*currency*», замінили на вже відоме всім запозичене слово «валюта», яке раніше успішно влилося в мову та було прийняте мовцями. Згідно з класифікацією іншомовних слів українського мовознавця Михайла Петровича Кочергана, можемо вважати це слово є напівкалькою, адже лише одна іншомовна частина залишилася незмінною. Для того, щоб слово вважалось повноцінною калькою, воно має бути дослівно перекладене мовою, яка його приймає. Прикладом такого явища є хмарочос - від нім. *Wolkenkratzer* (*Wolke* "хмара", *kratzen* "чесати"). Однак, існують і слова, які ввійшли в мову без жодних змін - матеріальні (лексичні) запозичення: кіднепінг (англ. *kidnapping* "викрадання дітей"), трюмо (фр. *troupeau*), трюфель (нім. *Trüffel*) [2; 230].

Отож, повертаючись до теми криптовалюти та нових слів у цій галузі – предмету нашого дослідження, ми маємо зазначити, що цей термін породив ще чимало інших, що також частково перейняли українці. Почнімо з біткоїн – першої віртуальної монети. Слово походить з англійської, де *bit* - мінімальна одиниця кількості інформації, яка дорівнює одному двійковому розряду та *coin* – монета. Отож, це слово можна класифікувати як матеріальне запозичення, оскільки воно перейшло в нашу мову в незмінному стані.

Монета біткоїн передається через однорангову мережу, яка функціонує без посередника. Своєю чергою, операції з нею записуються у так званий реєстр, де децентралізовано зберігаються всі дані про це – блокчейн. Блокчейн – термін, що походить від англійського *block* – блок та *chain* – ланцюжок. Іншими словами, ланцюжок блоків - повний список блоків, які були знайдені з моменту старту мережі біткоїн. Цей термін також є прикладом матеріального запозичення.

Для того, щоб здійснювати будь-які онлайн операції в онлайн криптопросторі необхідно володіти нодою. Слово *нода* походить з латинської, де *nodus* — вузол. Іншими словами, це вузол у блок ланцюжку – будь-який комп'ютер, якого

під'єднано до блокчейн-мережі. Термін також влився в мову без змін, тому його можна класифікувати як лексичне запозичення.

Окрім біткоїнів на ринку також існують альткоїни – всі криптовалюти одиниці, запропоновані в якості альтернативи біткоїну. Їхня назва також походить з англійської та є злиттям (*blend*) двох слів: *alternative* та *coin*, що буквально сприймається як альтернативна монета. Термін також ввійшов українську без змін, що робить його ще одним прикладом матеріального запозичення.

Зрозуміло, що віртуальну валюту потрібно десь зберігати, а саме в криптовалютному гаманцеві, що походить від англійського *cryptocurrency wallet* та є прикладом напівкальки. Такі гаманці насправді є системою зберігання криптовалюти. Вони є двох видів: холодного (*cold*) та гарячого (*hot*) зберігання. Різниця полягає в тому, що перші зберігають цифрові монети в офлайн без доступу до інтернету. Цікавим також є той факт, що на позначення підвидів криптовалютних гаманців використано питомо українську лексику.

З фінансовими активами проводять різні операції. Такі, що проводяться з одними й тими ж фінансовими активами одночасно і на різних ринках, з метою отримання вигоди з різниці цін, називаються арбітражною торгівлею. Походить цей термін від французького *arbitre*, що зазвичай перекладається як рефері, суддя, посередник. Повна назва терміну англійською – *arbitrary trading*, що дозволяє нам стверджувати, що слово також можна класифікувати як напівкальку.

Отже, через стрімкий розвиток технологій та наукового прогресу, українська мова, як і інші, була змушена розширяти словниковий запас та вводити в обіг нові слова та терміни. Криптовалюти та віртуальні біржі стали однією з причин того, що з'явилися денотати, які ще не мали сигніфікатів в українській мові. Замість того, аби створювати нові терміни, мовці перейняли ті, які уже існують. Згідно з аналізом слів іншомовного походження, можна стверджувати, що переважну кількість новозапозичених слів можна віднести до категорій напівкальок та матеріальних запозичень.

Список використаних джерел:

1. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. Київ: Академія, 2006. - 336 с.
2. Кочерган, М. П. Вступ до мовознавства : підручник, Київ : Академія, 2001. - 304 с.
3. Присяжнюк Я.М. Іншомовні запозичення у психологічній лексичній лексиці
4. Словник іншомовних слів – Режим доступу: <https://www.jnsm.com.ua/sis/index.shtml>
5. Словник найпопулярніших криптовалютних термінів українською та англійською мовами. Finances.in.ua – Режим доступу: <https://finances.in.ua/slovnyk-naipopuliarnishykh-kryptovaliutnykh-terminiv/>
6. Словник термінів. – Режим доступу: <https://www.cryptohuckers.club/2018/01/slovnyk-terminiv.html>

Вірста С.А.
Науковий керівник к.е.н., доцент Смолінська С.Д.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Пов'язати своє майбутнє з підприємницькою діяльністю, розпочати її самостійно пов'язано з максимізацією задоволення власних потреб. Загалом в людини на першому місці стоїть її інтерес, на підсвідомому рівні головний пріоритет – власна вигода. Але розпочинаючи власну підприємницьку діяльність, людина спрямовується до цілей, які не входили до її намірів. Тобто щоб досягти власних інтересів, реалізовується підприємницька діяльність, яка все більше повинна служити інтересам суспільства. Адже чим більше соціум зацікавлений у певних потребах чи послугах – тим ефективніше буде розвиватися господарська діяльність суб'єкта господарювання. Звідси можна сказати, що підприємницька діяльність служить загальним інтересам суспільства, можливо не усвідомлюючи цього, але щоб досягти власної мети та розвивати потенціал, потрібно зосереджувати увагу на соціальних потребах та проблемах.

Суб'єкти господарювання згідно законодавства – це учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством [1].

Тобто підприємництвом може називатися будь-який вид діяльності, не заборонений даним законодавством, основна мета якого отримання прибутку, а сама діяльність отримує назву – власної справи або бізнесу.

На даний момент часу в Україні існує безліч можливостей, зокрема будь-яка зацікавлена особа може сама створити власну підприємницьку діяльність. Це можна зробити двома способами:

1. Зареєструвати себе в органах державної або місцевої влади як приватного підприємця (суб'єкт підприємницької діяльності – фізична особа підприємець);
2. Створити власну окрему юридичну особу – приватне підприємство (господарське товариство);

Станом на 20.12.2021р. кількість фізичних осіб підприємців сягала майже 2 мільйона осіб, а саме – 1 996 211. А приватних підприємств близько 17 тисяч. Більша частка з них задіяна в торгівлі, сфері обслуговування та громадському харчуванні [2].

Отже, розглянемо основні причини, чому розвиток підприємницької діяльності та суб'єктів господарювання в цілому важливий:

По-перше, суб'єкти господарювання – є важливо ланкою структури економіки. Господарські організації виробляють товари та надають послуги, за які споживачі платять грошові кошти. Це важливо в умовах будь-якої економіки країни, тому що суб'єкти господарювання сприяють на різні способи фінансування та спрямовують свою діяльність на виробництво саме того продукту, що необхідно споживачам.

По-друге, як зазначалося раніше кількість підприємств зростає, для такого явища є характерна конкуренція. Господарства «борються» між собою за прихильність споживачів, таким чином покращують якість власної продукції, знижують цінову вартість товарів та послуг, пропонують різні види оплати та обслуговування тощо.

По-третє, організації, які приймають участь у господарській діяльності – це двигун економічного розвитку, оскільки завдяки підприємству значно зростає ВВП. Валовий внутрішній продукт – це вартість всіх товарів та послуг, які вироблені в середині країни. Суб'єкти господарювання, маючи на меті отримати як можна більше прибутку,

намагаються виробити та продати якомога більше продукції, цим самим збільшуючи ВВП нашої країни.

По-четверте, господарські організації завжди прагнуть мінімізувати витрати, щоб забезпечити максимальний прибуток. Зосереджується увага на економії та раціонального використання ресурсів, адже обмеження ресурсів є суттєвою проблемою у наш час, а підприємства їх використовують якомога ефективніше.

Отже, основна причина розвитку підприємницької діяльності – прибуток. Це одна з матеріальних основ для збільшення власного капіталу, показник успіху і самозабезпеченості, саме цього вимагають сучасні людські потреби, що супроводжує в свою чергу розширення підприємницької діяльності. Окрім цього підприємництво несе за собою позитивний вплив на соціальні проблеми суспільства. Створюються робочі місця, тим самим вирішуючи проблему зайнятості, відбувається сплата податків, а це в свою чергу дає змогу державі здійснювати свої обов'язки та виконувати функції.

Список використаних джерел:

1. *Господарський Кодекс України, від 16.01.2003 №436-IV. Розділ II «Суб'єкти господарювання». Глава 6 «Загальні положення». Стаття 55. Поняття суб'єкта господарювання. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030436?an=5>;*
2. *Сервіс моніторингу реєстраційних даних українських компаній та судового реєстру – Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/foponomics-2021>.*

Вовчок С.С.

Науковий керівник: к.е.н., доц., Блащук-Дев'яткіна Н. З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У своєму звіті НБУ зазначив, що в першому кварталі військова агресія Росії істотно змінила функціонал банківської галузі. Комерційні банки і НБУ вчасно вжили заходів для забезпечення безперебійної роботи фінустанов і систем електронних платежів, що дозволило фінансовому сектору пережити перші кілька місяців війни з помірними втратами. Збільшення кількості грошей, які клієнти мають у банку, гарантує, що незважаючи на ризик війни, ліквідність залишається високою. Відтік грошей домогосподарств був помірним у перші два місяці року через інформаційний тиск, але це було з лишком компенсовано збільшенням депозитів у березні. При цьому найбільше оновлена частка коштів на вимогу. Під час війни фонди підприємства скоротилися, в основному в іноземній валюті. У більшості випадків це пов'язано з одночасним зменшенням доходу через подальшу виплату заробітної плати.

Після того, як почалася повномасштабна війна, населення зменшило потребу в кредитах. Навпаки, залишається помірний попит на кредитні ресурси з боку підприємств. Держава сприяє комерційному кредитуванню, покращуючи умови участі в державних програмах.

Як зазначив регулятор, галузь залишалася операційно прибутковою, незважаючи на військові дії, але необхідність створення резервів на очікувані збитки призвела до її збитків. У майбутньому основним фактором, що впливатиме на фінансовий стан банку, буде реалізація кредитного ризику, що значно зменшить капітал банку. Однак у період дії воєнного стану НБУ не вживатиме заходів впливу щодо банків, які не дотримуються вимог щодо капіталу та ліквідності, і надасть достатній час для відновлення стабільності після припинення воєнного стану.

Чисті активи банків-платників на кінець березня впали на 2,2% порівняно з першим кварталом. Найбільше знизилися два компоненти: депозитні сертифікати НБУ та ОВДП. Динаміка кредитних портфелів клієнтів була незбалансованою, але загалом зростала у січні-березні. Чисті гривневі кредити суб'єктам господарювання за квартал зросли на 4,8%, а валютні в доларовому еквіваленті – на 2,2%. Найбільший темп зростання гривневих кредитів у кварталі мали держбанки – понад 10%. Перші два місяці кварталу забезпечили зростання всіх кредитних портфелів, натомість у березні чисті кредити в гривні скоротилися на 0,6%, а кредити в іноземній валюті – на 1,9%. Порівняно з відповідним періодом минулого року чистий кредитний портфель збільшився на 39,7% у гривні та на 18,4% в іноземній валюті (у доларах США). ДП є найактивнішими позичальниками [1].

Операції в чистому роздрібному кредитному портфелі зросли на 5,8% за перші два місяці року. Однак зниження обсягів кредитування в березні нівелювало попереднє зростання, і в цілому чистий гривневий портфель зріс за квартал лише на 0,7% (30,1% у річному обчисленні). Під час воєнного стану кредити були лише на поточні потреби клієнтів, а от щодо іпотеки та купівлі автомобіля кредитів майже не було.

Динаміка проблемних кредитів визначається двома різноспрямованими факторами. У лютому частка непрацюючих кредитів значно скоротилася через ліквідацію двох російських державних банків. А в березні ця частка дещо зросла, оскільки фінансові установи почали поступово визнавати погіршення кредитної якості, спричинене загальними військовими діями. Загалом у першому кварталі частка непрацюючих кредитів скоротилася на 3%. п. до 27,1% [2].

Покриття непрацюючих кредитів повними резервами зросло на 5,8%. п. до 108%. У той же час оцінка кредитного ризику та створення резервів для банків залишаються складними через високу економічну невизначеність, і багато кредитів перебувають у кредитних канікулах. У результаті всього за кілька місяців можна буде визначити кількість кредитів, які припинилися через військову агресію.

З початком повномасштабної війни з росією НБУ зберіг облікову ставку на рівні 10% річних. 1,5ц в кварталі. р. Курс коштів бізнесу в гривні зріс із значним відтоком. І навпаки, банки зменшили вартість державних депозитів через великий приплив державних коштів і неефективність цінових стимулів у воєнний час. Середньорічна процентна ставка за 12-місячними вкладами населення в гривні впала до 8,8%, а спред між тримісячними та однорічними депозитами зменшився до 1,4%. п. Середньорічна відсоткова ставка за депозитами в доларах США повернеться в межах 1%.

Значне зростання кредитного ризику призвело до подорожчання гривневого кредитування суб'єктів господарювання – до 13,1% річних. Зростання цін більшою мірою вплинуло на великі корпорації, створивши ризики концентрації для банків. З іншого боку, через запровадження кредитних канікул ставки за державними кредитами різко впали на 5,5%. п. До 23% на рік. Крім того, попит на них впав через воєнний стан. У першому кварталі банківський сектор вперше з 2017 року зазнав повних збитків. Фінансовий результат системи склав мінус 160 млн грн через збиток 10,1 млрд грн у березні. Це пов'язано зі збільшенням очікуваних через війну відрахувань резерву ризиків на 21,6 млрд грн, три чверті з яких були сформовані в березні. Кількість збиткових банків за квартал зросла з 5 до 25 із загальним збитком 6 млрд грн. Обидва держбанки є збитковими. Тим часом ПриватБанк заробляє понад 60% прибутку прибуткових банків. Банк оприлюднив операційний прибуток у першому кварталі, але зростання операційного доходу сповільнилося в березні через посилення військових дій. Впав попит на кредити та банківські послуги. Зменшення торгівлі в країні товарами та послугами В результаті зменшуються розрахункові суми - ключова база комісійних доходів банку. Зі свого боку більшість банків запровадили кредитні канікули та знизили комісії [3].

Загалом це негативно вплинуло на основні компоненти операційного доходу. Зростання чистого процентного доходу сповільнилося до 17% у річному обчисленні в березні порівняно з 35% зростанням у річному обчисленні в січні-лютому 2022 року. Чистий комісійний дохід впав на 13% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року в першому кварталі після падіння на 58% в річному обчисленні в березні. Загалом за квартал відношення операційних витрат до операційного доходу (CIR) до переоцінки цінних паперів, валют і деривативів склало 54,4% порівняно з 50,7% минулого року.

Список використаних джерел:

1. *НБУ - Про фінансовий стан банківської системи під час війни // Finbalance.*
URL: <https://finbalance.com.ua/news/bankivska-sistema-ukrani-popri-viynu-zumila-zbilshiti-depozitniy-i-kreditniy-portfel>
2. *Чисті активи банків зменшилися на 2,2% // Financial club.*
URL : <https://finclub.net/ua/news/chysti-aktyvy-bankiv-zmenshylysia-na-2-2protsent.html>
3. *Банківський сектор у I кварталі зберіг високу ліквідність та операційну прибутковість, попри воєнні дії – Огляд банківського сектору // Національний Банк України.*
URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bankivskiy-sektor-u-i-kvartali-zberig-visoku-likvidnist-ta-operatsiynu-pributkovist-popri-voyenni-diyi--oglyad-bankivskogo-sektoru>

Гаврилюк С.О.

Науковий керівник: доц., к.е.н. Ясіновська І.Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОЦІНКА ДОСТОВІРНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

В сучасних ринкових умовах господарювання, особливе значення при прийнятті ефективних управлінських рішень відіграє фінансова звітність, саме вона є основним джерелом інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Фінансова звітність підприємств являє собою систему узагальнених показників, які характеризують підсумки фінансово-господарської діяльності підприємства за минулий період (місяць, квартал, рік). Вона складається шляхом підрахунку, групування і спеціальної обробки даних поточного бухгалтерського обліку і є завершальною його стадією. У звітності необхідно дотримуватися органічної єдності показників, які в ній відображені.

Мета складання будь-якої звітності підприємства - це надання необхідної інформації для прийняття рішень.

Відповідно до НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" (п. 3) **принцип бухгалтерського обліку** - правило, яким слід керуватися при вимірюванні, оцінці та реєстрації господарських операцій і при відображенні їх результатів у фінансовій звітності[1].

Загалом визначено **десять** принципів, якими необхідно керуватись при веденні бухгалтерського обліку і складанні фінансової звітності:

1. **Обачність** - це застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства.
2. **Повне висвітлення** - фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі.
3. **Автономність** - кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників

не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства. Принцип автономності є обов'язковим для виконання при будь-яких обставинах господарювання, оскільки він базується не тільки на основних підходах для формування облікової політики, а зачіпає права власності на майно.

4. **Послідовність** - постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива тільки, якщо змінюється статутні вимоги, вимоги органу, який затверджує положення (стандарти) бухгалтерського обліку або якщо зміни забезпечать достовірне відображення подій або операцій у фінансовій звітності підприємства і повинна бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності.

5. **Безперервність** - оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати далі. Відповідно до принципу безперервності фінансові звіти складаються, виходячи з припущення, що підприємство є безперервно діючим і залишатиметься таким у майбутньому.

6. **Нарахування та відповідність доходів і витрат** - для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів.

7. **Превалювання сутності над формою** - операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми. Виходячи з принципу превалювання сутності над формою, бухгалтерський облік та фінансова звітність повинні відображати операції та інші події правдиво, таким чином, їх необхідно відображати до їх сутності та економічної реальності, а не лише виходячи з їх юридичної форми.

8. **Історична (фактична) собівартість** - Принцип історичної (фактичної) собівартості передбачає, що при веденні бухгалтерського обліку та складанні фінансової звітності пріоритетною є оцінка активів за вартістю їх придбання.

9. **Єдиний грошовий вимірник** - вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюється в єдиній грошовій одиниці. Принцип єдиного грошового вимірника є не стільки принципом, скільки основою бухгалтерського обліку.

10. **Періодичність** - можливість розподілу діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності. Відповідно до принципу періодичності кожне підприємство при веденні бухгалтерського обліку повинно передбачати, що для можливості подання фінансової звітності всю діяльність підприємства необхідно розподіляти на визначені періоди часу[1].

Відсутність єдиного підходу в наукових дослідженнях вчених до трактування достовірності інформації у фінансовій звітності підприємства зумовила наявність великої кількості методик її оцінювання. Серед них, найпоширенішими у міжнародній практиці моделями оцінки достовірності інформації у фінансовій звітності підприємства є моделі Дж. Монтьє (C-Score), М. Д. Беніша (M-Score (8 variable) та М. Л. Роксас (M-Score (5 variable)). З огляду на вищезазначене, розглянемо сутність, а також визначимо переваги моделі[2].

Модель Дж. Монтьє, спрямована на надання загальної оцінки достовірності інформації у фінансовій звітності підприємства та викритті навмисного її викривлення. Назва узагальнюючого показника – C-Score – моделі Монтьє походить від назви праці автора *Cooking the books, or, more sailing under the black flag* («складання облікових реєстрів»). C-Score представляє собою добуток шести показників, що характеризують критерії оцінки достовірності інформації у фінансовій звітності підприємства. До таких показників Дж. Монтьє відносить: темп зміни різниці між чистим прибутком та чистим рухом грошових коштів (K1), темп зміни коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості (в днях) (K2), темп зміни коефіцієнта оборотності запасів (K3), темп зміни вартості інших оборотних активів (K4), темп зміни рівня амортизаційних

відрахувань (К5), темп зміни валюти балансу (К6). Якщо розрахований показник моделі Дж. Монт'є відповідає критеріям оцінювання достовірності інформації у фінансовій звітності підприємства, то значення оцінки дорівнює 1, якщо ні – 0.

Таблиця 1.

**Алгоритм розрахунку показників моделі Дж. Монт'є
за інформацією форм фінансової звітності підприємства в Україні**

Показник	Алгоритм розрахунку показника, що характеризує критерій оцінювання
К 1	$(p. 2350 (2355) \text{ ф.2}) t - (p. 3400 \text{ ф. 2}) t$ $(p. 2350 (2355) \text{ ф.2}) t-1 - (p. 3400 \text{ ф. 2}) t-1$
К 2	$[(p.2000 \text{ ф.2}) t / (p. 1040+p.1125+p.1130+p.1135+p.1155) \text{ гр. 3+4 / 2 ф.1}] t$ $[(p.2000 \text{ ф.2}) t-1 / (p. 1040+p.1125+p.1130+p.1135+p.1155) \text{ гр. 3+4 / 2 ф.1}] t-1$
К 3	$(p. 2050 \text{ ф.2}) t / (p. 1100) \text{ гр. 3+4 / 2} t$ $(p. 2050 \text{ ф.2}) t-1 / (p. 1100) \text{ гр. 3+4 / 2} t-1$
К 4	$(p. 1195 - p. 1100 - p.1040 - p.1125 - p.1130 - p.1135 - p.1155) \text{ ф.1}) t$ $(p.1195 - p. 1100 - p.1040 - p.1125 - p.1130 - p.1135 - p.1155) \text{ ф.1}) t-1$
К 5	$(p. 2515 \text{ ф.2}) t$ $(p. 2515 \text{ ф.2}) t-1$
К 6	$(p. 1300 \text{ ф.1}) t$ $(p. 1300 \text{ ф.1}) t-1$

Джерело [4].

Спираючись на гіпотези Дж. Монт'є та наукові дослідження М. В. Кучерявої зазначаємо, що:

– зростання показника К 1 є критерієм віднесення фінансової звітності підприємства до категорії таких, щодо яких існує ризик викривлення інформації. Тобто існує висока ймовірність маніпулювання прибутком підприємства;

– показник К 2 є показником, який характеризує ефективність управління заборгованістю дебіторів на підприємстві. Водночас Дж. Монт'є для цілей розробленої методики визначає, що такий критерій, як суттєве зростання тривалості обороту дебіторської заборгованості на підприємстві, може трактуватись як прискорене визнання доходу з метою збільшення прибутку;

– стрімке зростання показника К 3 в моделі Дж. Монт'є свідчить про те, що розмір витрат або продажів може бути занижений із метою збільшення величини чистого прибутку. Причиною такого маніпулювання інформацією фінансової звітності є намагання підвищити показники інвестиційної привабливості підприємства для залучення коштів;

– зростання показники К 4 є критерієм, який непрямо вказує на імовірність викривлення інформації фінансової звітності. На погляд Дж. Монт'є, основне припущення стосовно цього показника полягає в наступному: керівництво підприємства усвідомлює, що інвестори доволі часто звертають увагу на дебіторську заборгованість та запаси і тому можуть приховувати проблеми з іншими оборотними активами;

– зміна динаміки показника К 5, зокрема його зниження, для цілей вказаної моделі є індикатором того, що на підприємстві зменшуються амортизаційні відрахування з метою збільшення величини чистого прибутку;

– загальне зростання показника К 6, на думку розробника моделі Дж. Монт'є, є відображенням ще однієї наукової гіпотези, сутність якої полягає в тому, що закупівлі деяких компаній навмисне збільшуються. Причиною цього є прагнення до збільшення витрат та зниження рівня прибутковості підприємств з метою уникнення оподаткування[3].

Список використаних джерел:

1. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент /Кірейцев Г.Г., Житомир: ЖІТІ, 2001. – 440 с. URL: <https://buklib.net/books/21874/>
2. Montier J. Who Is Cooking the Books - The C-Score via Value Investing Insight. 2015. April 16. Available at. URL: <https://www.valuwalk.com/2015/04/james-montier-who-is-cooking-the-books-the-c-score>
3. Кучерява М. В. Оцінка якості фінансової звітності: методичні підходи та організація : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / ДНУ «Академія фінансового управління» МОН України. Київ, 2019. 337 с.
4. Національний стандарт (положення) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>

Гриневич А.С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕЛИКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Постійне вдосконалення є незамінним для забезпечення розвитку компанії та її виживання на глобальному ринку, що постійно змінюється. Постійне вдосконалення особливо важливо в системах управління якістю та виробництвом. Підприємство має поставити продукт, що відповідає вимогам клієнта, у визначений час і за відповідною ціною. Тому постійне вдосконалення відноситься до різних сфер функціонування організації і є невід'ємною частиною економного виробництва.

Необхідно використовувати інноваційні та креативні ідеї, які приносять постійну користь організації та її клієнтам. Досконалість якості впливає з добре продуманих робочих процесів, які включають набір взаємопов'язаних або взаємодіючих дій, які перетворюють вхідні дані на результати, що ведуть до економічної ефективності.

Для того, аби досягнути постійного процесу вдосконалення підприємства потрібно виробити стратегію планування запуску самого удосконалення, створити інтегровану систему внутрішнього аудиту, систему управління якістю, проводити періодичний аналіз інтеграційних процесів. В результаті потреби клієнтів і зацікавлених сторін повинні бути задоволені, а також має зберігатись постійне вдосконалення підприємства. Постійно слід проводити оптимізацію всіх допоміжних функцій для досягнення максимального результату в межах виділених ресурсів. Не менш важливим фактором є інтеграція управління ланцюгом поставок і системної інженерії. Також невід'ємною частиною є практика підзвітного володіння всіма виділеними та придбаними активами. Потрібен постійний мотиваційний процес, лояльність та зосередженість робочого персоналу.

На великому підприємстві зазвичай знаходиться велика кількість персоналу і дуже швидкий потік кадрів, відповідно йдуть великі витрати і зменшується продуктивність. Саме тому потрібно більше уваги приділяти робітникам та управлінському персоналу. Якщо створюватимуться комфортні умови праці та розвиватиметься соціальне забезпечення працівників, то вони значно краще будуть виконувати свою роботу, а отже це безпосередньо впливатиме на фінансовий результат діяльності підприємства. Вдосконалювати та розвивати підприємство потрібно за поставленим планом дій, треба мати якусь певну стратегію розвитку. Метою стратегії розвитку підприємництва являється формування бачення бажаного майбутнього стану підприємницького сектору в Україні, також визначення основного курсу державної політики для його досягнення [1].

Основні фактори, що впливають на умови здійснення підприємницької діяльності в Україні, поділяються на дві категорії:

1. Системні фактори, вплив яких можна усунути або мінімізувати внаслідок реалізації Стратегії розвитку підприємництва;

2. «Фонові» фактори, які характеризують вплив зовнішнього середовища на підприємництво і формують загальні умови його розвитку [1].

Нижче наведено чинники, які обмежують розвиток діяльності великого підприємства.

На першому місці - інфляція, яка є постійно діючим явищем, підприємство, з метою забезпечення фінансової безпеки, повинне в умовах зовнішнього середовища, з урахуванням характеру й особливостей своєї діяльності розробити систему фінансової безпеки підприємства [2].

Наступною перешкодою для великого бізнесу в Україні є нестабільна політична ситуація та недостатній попит. Вагомою перешкодою для ведення бізнесу в Україні є і «несприятлива політична ситуація». 58,3% опитаних підприємств вказують на цей фактор, під яким у теперішніх умовах очевидно розуміють військові дії та пов'язані з ними наслідки для бізнесу. Відсоток підприємств, яким перешкоджає політична нестабільність, помітно зріс: у попередньому опитуванні вони склали 45,9%. Ця інформація видана у 2015 році, але є актуальною і на цей час [3].

Також обмежувачим чинником вважається нестабільність національного валютного курсу, що впливає не тільки на саму діяльність підприємства, а й на фінансовий стан країни та стан платіжного балансу. Для врегулювання ситуації, потрібно збільшити надходження валютної виручки.

Надмірний податковий тиск теж має не менш обмежувальний характер. Він вимиває обігові кошти, а коли настає їх дефіцит, то звертаються до фінансового сектора, високі відсоткові ставки в якому роблять не вигідним розширення виробництва взагалі. Надмірний податковий тиск потребує оптимізації регуляторного середовища.

І останніми чинниками, що виникають на великому підприємстві є брак обігових коштів та надмірний регуляторний тиск.

Нижче описані характерні риси великих підприємств. Спершу варто відзначити, що за генерованою доданою вартістю та обсягом реалізації продукції, сукупний внесок великих в економіку є доволі визначальним. На великих компаніях продуктивність праці є значно вищою за середній рівень на підприємствах України. У структурі доданої вартості, що виробляють великі підприємства, найбільшу частку генерують промислові підприємства. Великі промислові підприємства переважно використовують застарілі технології, що негативно впливає на довкілля та збільшує енергоємність їх виробництва. Переважну частину українського експорту забезпечують саме великі підприємства [1].

Отже, для того, щоб дотримуватись безпосереднього вдосконалення на великому підприємстві, варто реалізовувати стратегічне планування, також має бути певна тактика роботи на підприємстві. Потрібно мотивувати робітників підприємства до підвищення продуктивності праці, з метою виведення продукції підприємства на конкурентоспроможний рівень.

Однією з найкращих переваг розвитку підприємства є те, що бізнес буде повністю покладатися на інновації та креативність. Це одна з головних причин, чому люди вважають розвиток підприємства одним із найважливіших інструментів розвитку бізнесу. Інноваційний і креативний бізнес дасть кращі результати в майбутньому.

Для розвитку великого підприємства не менш важливим фактором є впровадження та використання сучасних технологій. Загально відомо, наскільки важлива технологія для розвитку підприємства. Отже, можна з упевненістю сказати, що за допомогою розвитку підприємства використання технологій на фронті бізнесу також буде розширено.

Оптимізація витрат є однією з найбільших переваг розвитку підприємства. За допомогою оптимізації витрат бізнес-індустрія також може мати велике економічне зростання.

Прискорення обертання оборотних активів сприяє зниженню витрат та забезпечує підприємству великі економічні вигоди. Та в свою чергу сприяє підвищенню суспільної продуктивності праці та зниженню собівартості продукції. Таким чином, швидше проходить економічний цикл виробництва, підприємство швидше реалізовує власну продукцію та отримує прибуток.

Можна сказати на конкретному прикладі, про АТ «Укрзалізницю». Найочевиднішою проблемою, з якою стикається УЗ з боку витрат, є проблема надлишку персоналу. УЗ має 250 000 співробітників, тоді як сучасна залізниця такого розміру, ймовірно, могла б працювати з близько 120 000 співробітників. Витрати на персонал склали 56% від загальних операційних витрат у 2020 році. Якщо врахувати це, то для більшості інших європейських залізничних компаній цей показник загалом становить близько 35-40%. У той же час середня зарплата в УЗ невисока, типові працівники заробляють близько 420 доларів США на місяць до оподаткування, тоді як середня зарплата в Україні становить близько 450 доларів США до оподаткування. З огляду на це, зусилля щодо скорочення штату продовжуються. Цього року адміністративний персонал УЗ скоротиться на 30%.

Скорочення фонду оплати праці не так просто, як може здатися на перший погляд. Більшість запланованих скорочень персоналу вимагають певних інвестицій в автоматизацію. Проте останніми роками УЗ через брак коштів змушена скоротити свої відносно скромні заплановані річні капітальні витрати приблизно вдвічі.

Це скорочення витрат безпосередньо впливає на роботу компанії. Якщо ви відвідаєте ремонтну майстерню УЗ, вас вразять два спостереження: наскільки погане технічне оснащення, і наскільки вправні майстри, які там працюють. Через брак запчастин ці майстри змушені імпровізувати.

Укрзалізниця має багато величезних потреб, якщо вона хоче підтримувати відновлення та зростання української економіки, але головне в будь-якому списку її потреб мають бути гроші. Парк рухомого складу, локомотивний парк та інфраструктура роками були занедбані та загалом у дуже поганому стані.

Отже, що удосконалити роботу АТ «Укрзалізниця» потрібне реформування її структури, забезпечення збереження та безпеки вантажів під час транспортування, оптимізація резервованої інфраструктури, створення прозорого тарифного механізму, збільшити конкурентоспроможність, а також вдосконалення технологій. Припинення субсидування пасажирських перевезень за рахунок вантажних також є важливими чинником удосконалення, адже традиційно в Україні пасажирські перевезення є збитковими. Однак це не означає, що УЗ має відмовитись від соціальної компоненти свого бізнесу[4], оскільки в умовах війни роль залізниці в забезпеченні евакуації населення та бізнесу з територій, де ведуться бойові дії зростає.

Список використаних джерел:

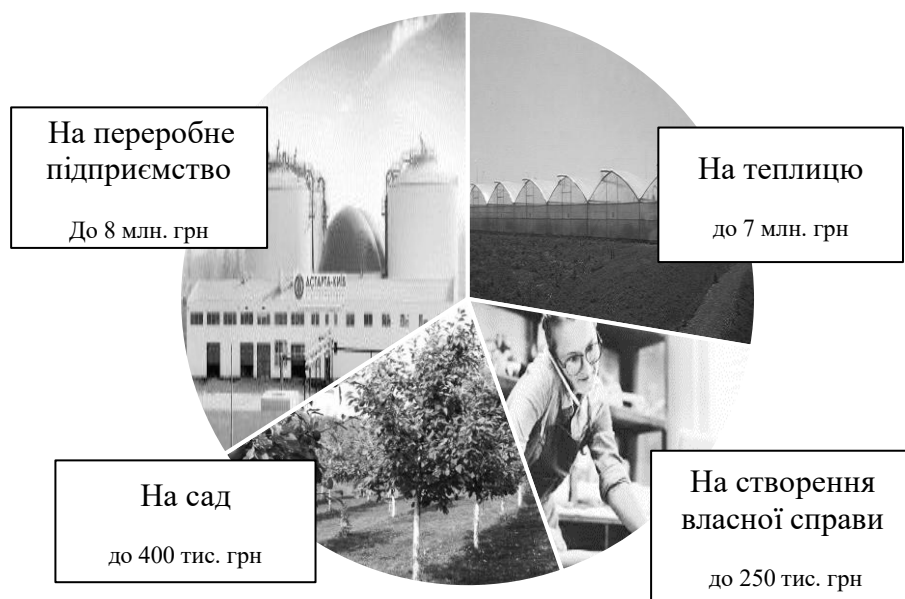
1. Стратегія розвитку підприємництва: експертне бачення: веб-сайт. URL: https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2016/10/strategy_prn_new.pdf (дата звернення 20.11.2022)
2. Кириченко О. А. Вплив інфляційних процесів на фінансову безпеку підприємства: веб-сайт. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2009/6.pdf (дата звернення 21.11.2022)
3. Низький попит та політична нестабільність – головні перешкоди для бізнесу в Україні; опубл. 24.04.2015: веб-сайт. (дата звернення 21.11.2022) URL: <http://www.ier.com.ua/ua/publications/comments?pid=4867>
4. Sych, O., & Pasinovich, I. (2021). Гібридні бізнес-моделі як відповідь на глобальні виклики сучасності (Hybrid Business Models as a Response to the Modern Global Challenges). Sci. Innov, 17(6), 61-71.

Гураль Ю.
Науковий керівник: к. е. н., доц. Петик Л. О.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ €РОБОТА

В умовах воєнного стану, з погіршенням умов ведення бізнесу через бойові дії, стала необхідною підтримка бізнесу державою. Український уряд розпочав вносити зміни до законодавства, а також створювати різні програми та надавати гранти для підтримки бізнесу в умовах воєнного стану.

Український уряд запустив проект державних грантів для підтримки бізнесу €Робота. Із 1 липня 2022 року українці можуть подавати свої заявки за допомогою "Дії"[1]. Зараз передбачено чотири гранти (рис. 1), для отримання яких можна подавати заявку.

Рисунок 1. Гранти, доступні за програмою €Робота

Джерело: складено на основі [2]

Першим є грант на переробне підприємство. Для отримання цього гранту вам необхідно подати заявку онлайн або звернутися до відділення Ощадбанку, якщо вам необхідна консультація. Рішення про надання гранту приймає Міністерство економіки, перевібивши заявку уповноваженим банком та ваш бізнес-план. Заявку можуть подавати майбутні підприємці, діючі ФОП або юридичні особи:- які не перебувають і не провадять господарську діяльність на тимчасово окупованій території України;- які не провадять господарську діяльність на території росії;- які не перебувають під санкціями;- щодо яких не порушено справи про банкрутство;- щодо яких відсутнє рішення суду про притягнення до кримінальної відповідальності за корупцію;- які не мають заборгованості перед бюджетом. Розмір гранту становить до 8 млн грн, за умови створення не менше 25 робочих місць. Ви можете витратити грант на витрати, пов'язані з:- придбанням основних засобів виробництва (верстати, технологічне обладнання);- введенням в експлуатацію верстатів, технологічного обладнання;- доставкою придбаних верстатів, технологічного обладнання. У разі отримання гранту ви маєте:- створити від 25 робочих місць;- здійснювати діяльність не менше 3 років;- сплачувати податки в бюджет, зокрема, за працевлаштування робітників. Ви маєте повернути суму вашого гранту, лише якщо не

виконаєте зобов'язання перед державою, тобто:- не створите робочих місць;- здійснюватимете вказану діяльність менше 3 років;- не сплачуватимете податки [2].

Наступним є грант на створення власної справи, який передбачає надання допомоги розміром від 50 тис. до 250 тис.. Заявку на отримання гранту можуть подавати майбутні підприємці, діючі ФОП або юридичні особи:- які не перебувають і не провадять господарську діяльність на тимчасово окупованій території України;- які не провадять господарську діяльність на території росії;- які не перебувають під санкціями;- щодо яких не порушено справи про банкрутство;- щодо яких відсутнє рішення суду про притягнення до кримінальної відповідальності за корупцію;- які не мають заборгованості перед бюджетом. Рішення про надання мікрогранту приймається Державним центром зайнятості на основі: - перевірки ділової репутації отримувача, яку здійснює уповноважений банк, - оцінки бізнес-плану - оцінки співбесіди. Ви можете витратити грант на :- придбання обладнання;- закупівлю сировини;- орендну плату (не більше 25% від суми гранту);- лізинг обладнання. Ви маєте повернути суму вашого гранту, лише якщо не виконаєте зобов'язання перед державою, тобто не створите робочих місць відповідно до суми гранта [2].

Ще одним є грант на сад. Для отримання цього гранту ви повинні заповнити онлайн-заявку. Рішення про надання гранту приймає Міністерство аграрної політики після перевірки заяви уповноваженим банком та розглянувши ваш проєкт висадки насаджень. Подавати заявку можуть ФОП або юридичні особи:- які не перебувають і не провадять господарську діяльність на тимчасово окупованій території України;- які не провадять господарську діяльність на території росії;- які не перебувають під санкціями;- щодо яких не порушено справи про банкрутство;- щодо яких відсутнє рішення суду про притягнення до кримінальної відповідальності за корупцію;- які не мають заборгованості перед бюджетом. У вас повинен бути проєкт плану посадки саду, який повинен містити такі розділи: - пояснювальну записку;- генеральний план;- кошторисну документацію;- паспорт робочого проєкту. Проєкти висадки мають відповідати таким критеріям:- відповідність культури;- відповідність області, де планується здійснити висадку насаджень;- відповідність площі земельної ділянки;- відповідність цільовому призначенню земельної ділянки;- наявність обов'язкового зрошення;- наявність обов'язкового встановлення шпалери;- кількість садивного матеріалу (саджанців) на гектар;- наявність водозабору. Розмір гранту становить від 140 тис. до 400 тис. грн за гектар, але не більше 70 % вартості проєкту висадки насаджень. Ви можете витратити грант на оплату будь-яких рахунків на реалізацію вашого проєкту. У разі отримання гранту ви маєте:- створити робочі місця у кількості, яка визначена з урахуванням культур насаджень;- здійснювати вашу діяльність не менше 5 років;- сплачувати податки в бюджет, зокрема, за працевлаштування робітників. Ви маєте повернути суму вашого гранту, лише якщо не виконаєте зобов'язання перед державою, тобто:- не створите робочих місць;- здійснюватимете вказану діяльність менше 5 років;- не сплачуватимете податки [2].

Останнім з грантів є грант на теплицю. Необхідно подати онлайн-завку. Якщо необхідна консультація, можна звернутися до відділення Ощадбанку. У вас повинен бути проєкт будівництва модульної теплиці з кошторисною документацією. Проєкт має містити такі розділи:- пояснювальна записка;- архітектурні рішення;- конструкції металеві;- конструкції залізобетонні (враховуючи фундамент);- системи поливу (свердловина до 30 м);- електросистеми (до 5 кВт);- кошторисна документація. Рішення про надання гранту приймає Міністерство аграрної політики після перевірки заяви уповноваженим банком та розглянувши ваш проєкт будівництва модульної теплиці. Заявку можуть подавати діючі ФОП або юридичні особи:- які не перебувають і не провадять господарську діяльність на тимчасово окупованій території України;- які не провадять господарську діяльність на території росії;- які не перебувають під санкціями;- щодо яких не порушено справи про банкрутство;- щодо яких відсутнє рішення суду про притягнення до кримінальної відповідальності за корупцію;- які не мають заборгованості перед бюджетом. Розмір гранту

становить до 7 млн грн за 2 га, але не більше 70 % вартості проєкту. Можна витратити грант на оплату будь-яких рахунків щодо вашого проєкту будівництва модульної теплиці. Ви маєте повернути суму вашого гранту, лише якщо не виконаєте зобов'язання перед державою, тобто:- не створите робочих місць;- здійснюватимете вказану діяльність менше 3 років;- не сплачуватимете податки. У разі отримання гранту ви маєте:- створити від 40 робочих місць;- здійснювати вашу діяльність не менше 3 років після завершення будівництва теплиці;- сплачувати податки в бюджет, зокрема, за працевлаштування робітників [2].

Висновок: державна програма підтримки бізнесу «Робота спрямована на активізацію підприємницької діяльності та стимулювання створення робочих місць. Водночас визначено чіткі критерії, за якими обирають кандидатів, а також цілі, на які можна використовувати кошти та умови, за яких кошти варто буде повернути. Також визначено необхідність мати чіткий бізнес план, аби отримати грант.

Список використаних джерел:

1. Погрібна І. У "Дії" з'явився проєкт зі створення роботи: названо шість програм. URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/economy/2022-07-01/v-d-poyavilsya-proekt-po-sozdaniyu-raboty-nazvani-shest-programm/273267>
2. Дія. Офіційна сторінка. URL: <https://diia.gov.ua/services/categories/gromadyanam/yerobota>

Дарчук П. О.

***Науковий керівник – к.е.н., доц. Попович Д. В.
Львівський національний університет ім. І. Франка***

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

За даними Національного банку України, прямі збитки підприємств, житла та інфраструктури досягли 100 мільярдів доларів після вторгнення росії в лютому 2022 року. Це еквівалентно 50 % валового внутрішнього продукту країни у 2021 році [1].

Згідно з даними Київської школи економіки (KSE), фізичний збиток бізнесу оцінюється в 8,8 мільярда доларів. За перші п'ять місяців війни окупаційні війська противника пошкодили, знищили або захопили понад 380 підприємств, 23 торгові центри, майже 44 тисячі одиниць сільськогосподарської техніки та близько 28 нафтобаз. Якщо врахувати загальні економічні збитки, то підприємства та важка промисловість постраждали найбільше від будь-якого сектора економіки України – на близько 30 мільярдів доларів США [2].

Практично немає жодних правових механізмів, ні на міжнародному, ні на внутрішньому рівні в Україні, щоб відшкодувати збитки бізнесу, завдані війною. Компанії можуть повідомляти про збитки, але через відсутність належного законодавства для розгляду всіх цих претензій підприємства можуть чекати роками, перш ніж отримають будь-яку компенсацію.

Світовий банк нещодавно підрахував, що ВВП України може впасти майже на 45 % у 2022 році. Міністр фінансів України оцінив, виходячи зі зменшення надходжень податків і соціальних внесків, що близько 30 % економіки не працює або працює при зниженій потужності. Громадська організація Business Community Club Ukraine (BCC) повідомила, що бізнес майже повністю зупинився в регіонах, які найбільше постраждали від війни, а в менш постраждалій Західній Україні близько 40 % підприємств не працювали, а ще 40 % зазнали збитків. Однак після першого потрясіння бізнес у менш постраждалих регіонах на сьогодні намагається зберегти робочі місця та знайти нові ринки та ніші.

Український уряд відреагував на цю ситуацію тимчасовим зниженням податків, заморожуванням виплат кредитів та іпотеки, субсидіями та безвідсотковими позиками фермерам для забезпечення посіву зернових, а також програмою переміщення підприємств разом із їхнім обладнанням та робочої сили з регіонів, які найбільше постраждали від війни, до відносно безпечніших частин країни.

Звичайно ж, вважаємо, що потрібна сильніша підтримка підприємств, щоб допомогти їм витримати економічні труднощі, спричинені війною. Але зараз міжнародна підтримка України зосереджена на екстреній гуманітарній допомозі, постачанні військової техніки, макрофінансовій допомозі та забезпеченні біженців. Здається, що нові плани післявоєнного відновлення надають перевагу відбудові пошкодженої інфраструктури, а не підтримці економічного відновлення [3].

Проте основи швидкого післявоєнного економічного відновлення мають бути закладені вже зараз. Підприємства, навіть ті, які зараз взагалі не можуть працювати, потребують підтримки, щоб зберегти економічну спроможність і робочі місця. Необхідно запобігти масштабним банкрутствам і звільненням. Збереження існуючих робочих місць та функціонування суб'єктів господарювання значно скоротило б час відновлення нормальної економічної діяльності після закінчення бойових дій. Крім того, підтримка економіки зменшить економічну міграцію з України та сприятиме швидкому поверненню переселенців на робочі місця.

В умовах, коли приблизно 60 % видатків державного бюджету йде на оборону, політика підтримки бізнесу обмежена бюджетними можливостями. При цьому державний інструментарій цієї підтримки з початку війни постійно розширювався, хоча його обсяги все ще залишаються невеликими з точки зору економіки та з урахуванням вже наявних втрат бізнесу від бойових дій.

Ключовим інструментом підтримки бізнесу стала програма «Доступні кредити 5-7-9%». З моменту заснування банки видали бізнесу майже 49 тис. кредитів на суму 146,4 млрд грн, у тому числі з початку війни понад 13,5 тис. кредитів на суму 54 млрд грн. Однак інвестиційна цінність цієї програми для економіки, зокрема для промисловості, сильно перебільшена – з лютого 2020 року на неї спрямовано лише 11 млрд грн [4].

У жовтні 2022 року програму доступних кредитів розширили для відновлення зруйнованих виробництв. Позичальники можуть отримати не більше 60 млн грн під 9 % річних протягом 5 років. Умови – прибуткова діяльність у 2021 році та розташування не ближче 50 км від лінії фронту. До 80 % зобов'язань за такими кредитами будуть забезпечені державною гарантією.

Крім того, діє програма «єРобота», яка передбачає гранти в сумі 250 тис. грн на створення та розвиток бізнесу. У рамках програми під час війни було видано понад тисячу грантів для мікробізнесу на суму 250 млн грн. Слід також відзначити, що через програму «єРобота» також видаються гранти до 8 млн грн на існуючі та нові проекти у сфері переробки. На сьогоднішній день, на це спрямовано 320 млн грн приблизно на 50 галузей [5].

Компанії великого та середнього бізнесу можуть розраховувати на підтримку міжнародних інституційних інвесторів. Так, Європейський банк реконструкції та розвитку планує інвестувати в Україну до 3 млрд євро у 2022-2023 роках, частина з яких буде спрямована в приватний сектор. Інші інституційні інвестори також мають подібні плани.

На нашу думку, дієвим інструментом підтримки бізнесу в умовах воєнного стану стало б відкриття ваучерних схем малого і середнього підприємництва (МСП) для українського бізнесу.

Ваучери є широко використовуваним інструментом політики МСП. Вони частково або повністю покривають витрати на діяльність МСП, які держава вирішує підтримувати. Зараз в ЄС діє багато різних ваучерних схем на національному, регіональному, місцевому та транскордонному рівнях співпраці. Нещодавня вибірка показала, що

вартість ваучерів була меншою за 10 000 євро в половині опитаних схем і вищою за 20 000 євро лише в 13 % усіх випадків. Вартість курсу залежить від мети та обсягу ваучерів, а також вартості підтримуваних заходів.

Пропозиція полягає в тому, щоб адаптувати або вдосконалити деякі з існуючих схем з U-ваучерами для підтримки співпраці між МСП, які працюють в ЄС, та їхніми існуючими або новими партнерами з України, з основною метою підтримки:

- короткострокове співробітництво, тобто надання товарів і послуг,
- довгострокове співробітництво, тобто включення українського бізнесу до міжнародних коопераційних мереж і ланцюжків створення вартості,
- спільні проекти досліджень, розробок, інновацій та цифровізації.

З економічної точки зору, військова агресія є жорстоким зовнішнім шоком для економічної діяльності. Вважаючи шок тимчасовим, головною метою економічних політиків і міжнародної економічної підтримки в цей час має бути допомога суб'єктам господарювання пережити шок та зберегти якомога більше можливостей і робочих місць.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 10.11.2022).
2. Офіційний сайт Київської школи економіки (KSE). URL: <https://kse.ua/ua/> (дата звернення 10.11.2022).
3. A blueprint for the reconstruction of Ukraine. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/blueprint-reconstruction-ukraine> (дата звернення 10.11.2022).
4. Розвиток державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %» у фокусі уваги засідання Ради з фінансової стабільності. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozvitok--derjavnoyi-programi-dostupni-krediti-5-7-9--u-fokusi-uvagi-zasidannya-radi-z-finansovoyi-stabilnosti> (дата звернення 10.11.2022).
5. «Робота». URL: <https://diia.gov.ua/services/categories/biznesu/yerobota/> (дата звернення 10.11.2022).

Драгомирецька А.А.
Науковий керівник: к.е.н., доц., Ясіновська І.Ф.
Львівський національний університет імені Івана Франка

МОЖЛИВОСТІ ГРАНТОВОЇ ПРОГРАМИ ЄРОБОТА ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ

В умовах воєнного стану держава підтримує різноманітними шляхами бізнес, один з них запуск урядової програми безповоротних грантів для створення та розвитку власного бізнесу — «Робота». Це дієва допомога від держави для відновлення, створення та розширення власної справи, генерування нових робочих місць. Дана ініціатива включає надання грантів за рядом програм: Своя справа, Новий рівень, Свій сад та Своя теплиця.

Своя справа — програма, що розрахована на тих, хто хоче почати чи розвивати свій малий або мікробізнес. Передбачає мікрогранти у розмірі до 250 тис. грн. Кошти можна витратити на придбання, оренду або лізинг обладнання, закупівлю сировини та інших матеріалів, у тому числі ліцензійного програмного забезпечення, орендну плату (не більше 25% від суми гранту), послуги маркетингу та реклами (не більше 10% від суми гранту), на комерційну концесію [1]. Отримувач гранту зобов'язаний створити щонайменше одне робоче місце.

Новий рівень — програма для переробних підприємств (виробництво меблів, будматеріалів, одягу, фурнітури, ліній металообробки, аграрної переробки). Сума наданого гранту не повинна перевищувати 8 млн грн. Підприємство може витратити отримані кошти на придбання, доставку і введення в експлуатацію обладнання. Мета програми — збільшити частку переробної продукції, зокрема в експорті. Отримувач гранту зобов'язаний створити до 25 робочих місць.

Свій сад — програма для створення і розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства. Гранти надаються на умовах співфінансування – до 400 тис. грн за гектар, але не більше від 70% вартості проєкту. Грантові кошти можна витратити на висадку та облаштування нового саду, ягіднику, винограднику площею до 25 га. Обов'язковою умовою є працевлаштування 6-10 постійних та 125-425 сезонних працівників, залежно від культури та площі насаджень [1].

Своя теплиця – це програма на розвиток тепличного господарства. Грант надається на суму до 7 млн грн за 2 гектари, але не більше від 70% вартості проєкту. Кошти можна витратити на будівництво (встановлення) модульної теплиці, придбання засобів виробництва (садивний матеріал, насіння, технологічне обладнання), покриття витрат на їх доставку та введення в експлуатацію [1]. Отримувач гранту зобов'язаний створити від 40 робочих місць. Термін побудови модульної теплиці не повинен перевищувати 1р.

Якщо підприємство не створить належну кількість робочих місць, не сплачуватиме податки або буде провадити діяльність менше 3 р (5р. для програми Своя теплиця), то кошти отримані за грантом необхідно буде повернути.

Для отримання гранту заявник (майбутній підприємець, діючий ФОП або юридична особа) повинен відповідати певним вимогам:

- не перебувати і не провадити господарську діяльність на тимчасово окупованій території України або на території росії;
- не перебувати під санкціями;
- не мати порушеної справи про банкрутство або про притягнення до кримінальної відповідальності за корупцію;
- не мати заборгованостей перед бюджетом;
- бути громадянином України;

- мати землю у власності або право на користування нею не менше ніж 7 років (для грантів на висадку садів та теплиць) [1].

Процедура отримання гранту проходить у декілька етапів, за яких заявнику необхідно:

- подати онлайн-заявку на порталі Дія та додати до неї бізнес-план для програм Своя справа та Новий рівень/скановану копію проєкту висадки насаджень для програми Свій сад/скановану копію проєкту будівництва модульної теплиці разом з кошторисною документацією для програми Своя теплиця;

- пройти перевірку своєї ділової репутації. Перевірка ділової репутації відбувається уповноваженим банком після подання заяви на отримання гранту. Він перевіряє відповідність заявника загальним критеріям учасника програми та достовірність наданих даних;

- отримати рішення уповноваженого державного органу про надання гранту (рішення про надання гранту за програмою: Своя справа приймається Державним центром зайнятості на основі перевірки ділової репутації отримувача, оцінки бізнес-плану та оцінки співбесіди; Новий рівень приймається Міністерством економіки, після перевірки заявки уповноваженим банком та бізнес-плану; Свій сад приймається Міністерством аграрної політики після перевірки заяви уповноваженим банком та розгляду проєкту висадки насаджень; Своя теплиця - Міністерством аграрної політики після перевірки заяви уповноваженим банком та проєкту будівництва модульної теплиці. Терміни розгляду заявок для програм Своя справа, Свій сад і Своя теплиця — 10 робочих днів, для програми Новий рівень — 15 робочих днів);

- відкрити спеціальний банківський рахунок, куди надійдуть грантові кошти. Для програм із підтримки переробки, висадки садів та створення теплиць — внести на рахунок свою частку співфінансування.

За даною процедурою велика кількість заявників отримала кошти на грантовій основі: сумарно отримувачам грантів за проєктом уже перераховано понад 201,8 млн грн [2]. Багато підприємств скористалось можливістю для розширення вже наявного бізнесу та створення нового.

До прикладу, «Роси Буковини» - яблуневий сад, що на Хотинщині, понад 15р. працює на внутрішній ринок. Проте, з грантовими коштами у 6 млн. грн власник підприємства планує закласти новий сад на 15 га та прагне вийти на новий рівень: освоїти нові технології вирощування плодів і вийти на зовнішній ринок збуту.

Фермерське господарство «Павленчука» на Буковині також стало учасником урядової програми «єРобота» з розвитку садівництва. Господарство займалось вирощенням яблук, слив, персиків понад 15р. З грантом у 536 тис. грн підприємство планує закласти яблуневий сад площею в 1,34 га з використанням новітніх технологій.

Господарство «МІ-АГРО» площею в 6,5 га в Бучанському районі на Київщині постраждало від бойових дій. Власник «МІ-АГРО», Соболев Анатолій Миколайович, планує використати грошові кошти для відновлення діяльності з вирощення лохини.

ТОВ «Сад Переяслава» на Київщині спеціалізується на вирощуванні ягід, горіхів, інших плодових дерев і чагарників, відтворенні рослин, переробленні та консервації фруктів і овочів. За рахунок грантового фінансування прагне розширити горіхові сади та сади ліщини. На сезон активного плодоношення до роботи на підприємстві буде залучено 125 осіб [4].

На Франківщині фермерське господарство «Житні лани», що вирощує озиму пшеницю, гречку сою на площі в 20 га, отримавши грант на 400 тис. грн, планує закласти сад із лохини у 1,3 га.

На Дніпропетровщині підприємство отримало грант на 7 млн грн на побудову теплиці площею 1,6 га.

ТОВ «ОРГАНІК ЗАХІД-ГРУП» на Львівщині здобуло грантові кошти у розмірі 6 млн 250 тис. грн на створення саду для вирощення лохини то чорниці на ділянці площею в 25 га.

На Одещині агропідприємство «Бонелет» висаджуватиме яблунево-грушевий сад на 11,44 гектарах. 4 млн грн гранту будуть освоєні на технічне оформлення саду. Всього для проекту орієнтовно потрібно понад 10 млн грн [3].

ЄРобота – довгостроковий проект, реалізація якого буде продовжена у 2023 р. Дана програма стане важливою частиною відновлення України та принесе ряд позитивних ефектів: поява нових підприємств, робочих місць, зростання податкових і експортних надходжень. Очікується, що завдяки ЄРоботі буде створено до 300 тис. нових робочих місць [1].

Список використаних джерел:

1. ЄРобота. URL: <https://erobota.dia.gov.ua/#start> (дата звернення: 21.11.2022).
2. Запрацював офіційний сайт проекту ЄРобота. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/novyna/zapracuyuvav-oficiynnyy-sayt-proyektu-yerobota> (дата звернення: 22.11.2022).
3. Новини. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/timeline?&type=posts> (дата звернення: 22.11.2022).
4. Прем'єр-міністр відвідав фермерське господарство, яке за програмою «ЄРобота» розширює площі садів. Новини. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/premier-ministr-vidvidav-fermerske-hospodarstvo-i-ake-za-prohramoiu-ierobota-rozshyriuie-ploshchi-sadiv> (дата звернення: 22.11.2022).

Дунець І. А.

Науковий керівник: д.е.н., проф., Ватаманюк-Зелінська У. З.

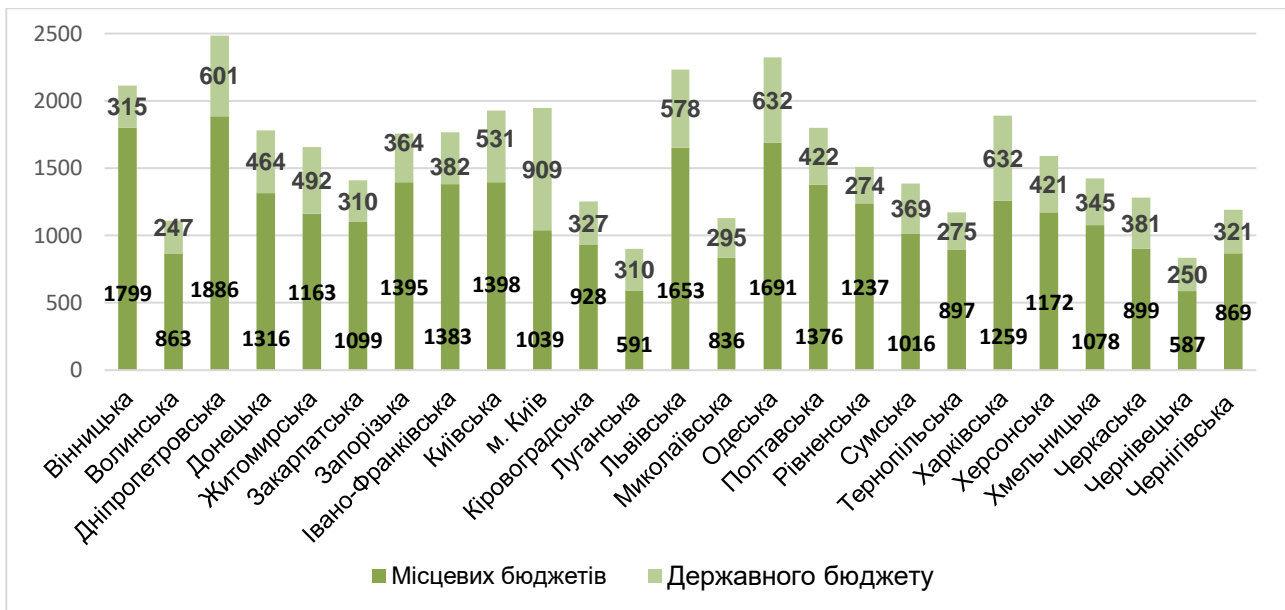
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРІОРИТЕТИ ВИДАТКІВ РОЗПОРЯДНИКІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У період дії воєнного стану ефективність бюджетного процесу вимагає чіткої координації для всіх його учасників, високої відповідальності за дотримання чинного законодавства та ефективного розподілу видатків задля покращення економічної ситуації в країні.

Бюджетний кодекс України, визначає таких суб'єктів бюджетного процесу як розпорядники бюджетних коштів, які за обсягом наданих прав поділяються на головних розпорядників бюджетних коштів і розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня. Розпорядник бюджетних коштів - бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення витрат бюджету [1].

Бюджетними установами є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок державного бюджету чи місцевих бюджетів (рис. 1).

Рис. 1. Кількість розпорядників та одержувачів бюджетних коштів в розрізі областей України у 2022 році, кількість осіб

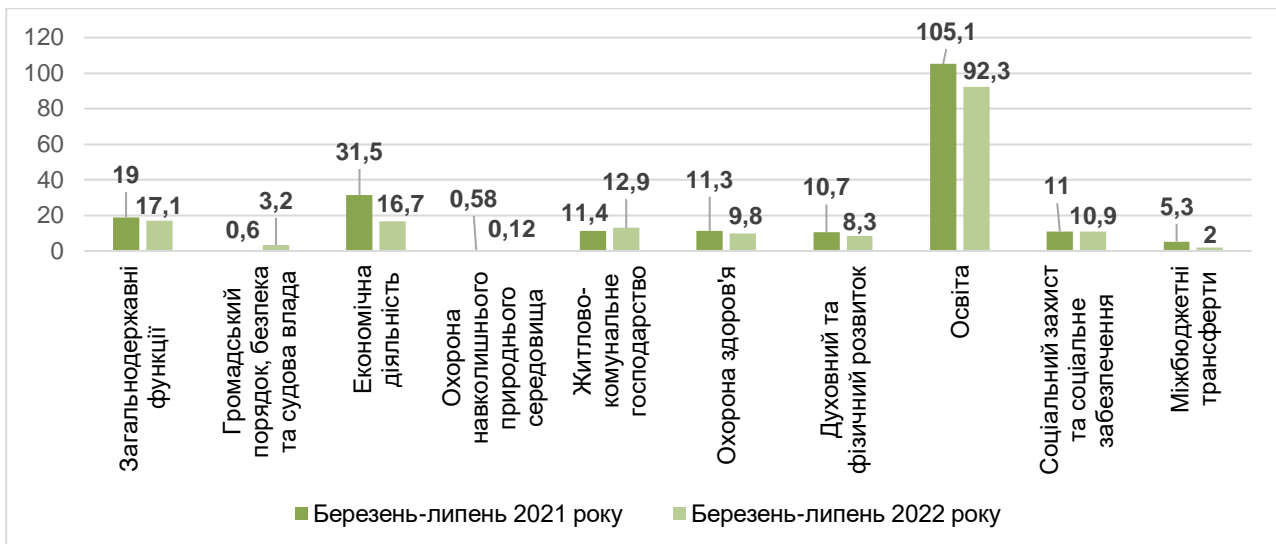
Джерело: за даними [2]

За даними порталу Open Budget, кількість розпорядників та одержувачів бюджетних коштів місцевих бюджетів значно перевищує аналогічний показник, що стосується державного бюджету. За областями України лідируючі позиції займає Дніпропетровська, Одеська та Львівська області з загальною кількістю 2487, 2323 та 2231 розпорядників відповідно. Найменша кількість розпорядників та одержувачів бюджетних коштів знаходиться у Луганській та Чернівецькій областях (901 та 837 осіб відповідно).

Станом на вересень 2022 року в Україні всього налічується 39880 розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, з них 7079 головних розпорядників (17,75%), 21162 розпорядників нижчого рівня (53,06%) та 11639 одержувачів (29,18%) [2].

В умовах воєнного стану розпорядникам бюджетних коштів важливо визначити та дотримуватися пріоритетів видатків спрямованих на підтримку фінансової стійкості держави та регулювання фінансового сектору. Значна частина видатків забезпечується за рахунок місцевих бюджетів, які нині не є в рівних умовах через різний ступінь військової агресії. У зв'язку з обмеженими можливостями надходження коштів до місцевих бюджетів, розпорядники бюджетних коштів повинні працювати над фінансовим забезпеченням першочергових потреб держави у сфері національної безпеки та оборони, що є пріоритетом під час воєнного стану (рис. 2).

У період дії воєнного стану у 2022 році, в порівнянні з аналогічним періодом у 2021 році, видатки місцевих бюджетів за функціями у більшості випадків скоротилися. Зменшилися видатки на загальнодержавні функції (на 1,9 млрд грн), за рахунок яких фінансувалися вищі органи державного управління та органи місцевого самоврядування, на освіту (на 12,7 млрд грн) та на економічну діяльність (на 14,8 млрд грн), зокрема видатки на транспорт, сільське господарство, будівництво та інше. Скоротилися видатки на охорону здоров'я (на 1,5 млрд грн), на духовний та фізичний розвиток (на 2,4 млрд грн), на охорону навколишнього природного середовища (на 0,46 млрд грн) та міжбюджетні трансферти (на 3,3 млрд грн). Натомість зросли видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу (на 2,6 млрд грн) та житлово-комунальне господарство (на 1,5 млрд грн), які призначені для забезпечення безпеки країни та часткового відновлення пошкодженої інфраструктури від військової агресії [2].

Рис. 2. Видатки місцевих бюджетів за функціями за березень-липень 2021-2022 років, млрд грн

Джерело: за даними [2]

У березні-липні 2022 року видатки на освіту займали найбільшу частку (53,3%) у загальному обсязі видатків місцевих бюджетів. В умовах воєнного стану було дозволено використовувати ці кошти на заходи територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб, евакуацію населення з небезпечних територій, оплату інших заходів, зокрема, облаштування бомбосховищ у закладах загальної середньої освіти для забезпечення безпечного освітнього процесу та допомоги населенню, яке постраждало від військової агресії.

Соціальна підтримка населення є іншим важливим пріоритетом видатків для розпорядників бюджетних коштів. В умовах воєнного стану кількість осіб, які потребують фінансової підтримки збільшується. Зокрема, виділяються кошти на:

- допомогу на проживання внутрішньо переміщеним особам;
- компенсацію власникам житла витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб;
- забезпечення населення продовольчими товарами тривалого зберігання;
- отримання громадянами допомоги через платформу «Допомога та інші».

Зауважимо, що допомога внутрішньо переміщеним особам надається щомісячно з місяця звернення на період введення воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування на кожну особу, відомості про яку включено до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб. Розмір допомоги складає 3000 грн на осіб з інвалідністю та дітей та 2000 грн на всіх інших осіб. Виплати коштів здійснюються за рахунок резервного фонду.

Не менш важливою складовою для ефективного функціонування держави в умовах воєнного стану є підтримка бізнесу, оскільки податкові надходження – основні під час наповнення бюджету України.

Державна підтримка містить урядові програми та ініціативи з підтримки бізнесу, зокрема [3]:

- компенсація за працевлаштування ВПО;
- тимчасове переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів;
- єдина платформа цифрової взаємодії для допомоги в релокації бізнесу;
- програма грантової підтримки проєктів подвійного призначення для підвищення обороноздатності країни та поствоєнної відбудови від Українського фонду стартапів;
- безкоштовна лінія юридичної підтримки бізнесу під час війни від Ради бізнес-омбудсмена.

Додатковою підтримкою для бізнесу є затвердження програм грантового фінансування від розпорядників бюджетних коштів. Зокрема, Кабінет Міністрів України найближчим часом профінансує декілька грантів [3]:

- «Грант на власну справу» з фінансуванням від 50 до 250 тисяч гривень. Держава планує видати 20 тисяч таких грантів на рік, бюджет програми на рік – 5 млрд;
- «Грант на теплицю» з фінансуванням до 7 млн грн за 2 га, але не більше 70% вартості проєкту. Загальний бюджет програми – 7 млрд, на рік видаватимуть 3 тисячі грантів;
- «Грант на сад» з фінансуванням від 140 тис. до 400 тис. грн за гектар, але не більше 70 % вартості проєкту висадки насаджень. *Загальний бюджет програми – 4 млрд грн;*
- «Грант на переробне підприємство» з фінансуванням до 8 млн грн, за умови створення не менше 25 робочих місць.

Отже, в умовах воєнного стану існує велика кількість ризиків для забезпечення фінансової стійкості нашої країни. Для усіх розпорядників бюджетних коштів постає важливе завдання у виборі та дотриманні пріоритетів у видатках з бюджетів, аби своєю діяльністю спромогтися підтримати національну безпеку та оборонну здатність країни, забезпечити фінансову підтримку для потребуючих верств населення, які постраждали внаслідок військової агресії, та фінансово підтримати бізнес, максимально ефективно використовуючи Державний бюджет України.

Список використаних джерел:

1. *Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text> (дата звернення: 25.09.2022)*
2. *Офіційний сайт порталу Open Budget URL: <https://openbudget.gov.ua> (дата звернення: 25.09.2022)*
3. *Офіційний сайт порталу Дія URL: <https://diia.gov.ua> (дата звернення: 27.09.2022)*

Дунець І. А

Науковий керівник: н. е. н., доц. Ясіновська І. Ф.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОПТИМАЛЬНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ФІНАНСОВУ ТА СТРАХОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ

У короткостроковій перспективі одним з критеріїв оцінки фінансового стану підприємства виступає його ліквідність, яка характеризує як поточний стан розрахунків, так і перспективний.

За визначенням А. П. Дорошенко [1], ліквідність – це показник, що характеризує спроможність суб'єкта господарювання проводити розрахунки за своїми зобов'язаннями як за рахунок наявних грошових коштів, так і за рахунок грошових коштів, отриманих від реалізації окремих елементів майна підприємства.

Ліквідність підприємства відображає його здатність розраховуватися за своїми поточними зобов'язаннями наявними оборотними ресурсами шляхом швидкого конвертування їх у грошові кошти. Ліквідність – це також можливість використання активу як засобу платежу і здатність активу зберігати свою номінальну вартість незмінною.

Рівень ліквідності підприємства характеризується коефіцієнтами абсолютної, термінової та поточної ліквідності, які розраховуються відношенням різних частин балансу до поточних зобов'язань. Аналіз показників ліквідності необхідний не лише для керівників підприємства, але й для інших користувачів інформації: коефіцієнт абсолютної ліквідності – для постачальників сировини і матеріалів; коефіцієнт швидкої ліквідності – для банків; коефіцієнт поточної ліквідності – для покупців і власників акцій підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахунок відносних показників ліквідності підприємств, що здійснюють фінансову та страхову діяльність за 2018-2020 роки

Показник	Методика визначення	Оптимальне значення	Поточне значення		
			2018	2019	2020
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Відношення абсолютно ліквідних активів до поточних зобов'язань	0,2-0,3	0,4	0,3	0,3
Коефіцієнт термінової ліквідності	Відношення оборотних активів за вирахуванням запасів до поточних зобов'язань	0,7-0,8	1,5	1,4	1,5
Коефіцієнт поточної ліквідності	Відношення оборотних активів до поточних зобов'язань	2,0-2,5	1,6	1,4	1,5

Джерело: розроблено автором за даними [2]

За даними таблиці 1, коефіцієнт абсолютної ліквідності, який вказує на спроможність підприємства негайно погасити частину поточної заборгованості на дату складання звітності, не чекаючи оплати дебіторської заборгованості й реалізації інших активів, протягом аналізованого періоду скоротився у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, проте у 2020 залишився сталим в порівнянні з 2019 роком. У 2019 році даний показник становив 0,3, що на 0,1 менше ніж у 2018 році. У 2020 році коефіцієнт абсолютної ліквідності становив 0,3 аналогічно з попереднім роком. Даний показник займає верхню межу оптимального значення у 0,2-0,3, а у 2018 році перевищує її (з поточним значенням 0,4). Це вказує на те, що підприємства, які здійснюють фінансову та страхову діяльність, здатні терміново погасити значну частину боргу. Достатність даного показника враховують постачальники ресурсів перед налагодженням співпраці.

Коефіцієнт термінової ліквідності показує, яка частина поточної заборгованості підприємства може бути погашена за рахунок готівки та очікуваних надходжень від дебіторів. Даний показник ліквідності для підприємств, які здійснюють фінансову та страхову діяльність, у 2019 році (поточний показник 1,4) скоротився на 0,1 в порівнянні з 2018 роком (поточний показник 1,5), а у 2020 році (поточний показник 1,5) зріс на 0,1 в порівнянні з 2019 роком. Протягом всього аналізованого періоду коефіцієнт термінової ліквідності перевищує оптимальне значення у 0,7-0,8, проте у структурі оборотних активів значну частку має дебіторська заборгованість (68%, 71,6% та 73,4% у 2018, 2019 та 2020 роках відповідно), що може мати труднощі у терміновому стягненні.

Коефіцієнт поточної ліквідності дозволяє виявити, наскільки поточні активи покривають поточні зобов'язання підприємства. Протягом аналізованого періоду даний коефіцієнт у 2019 році становив 1,4, що на 0,2 менші ніж у 2018 році, а у 2020 році зріс на 0,1 в порівнянні з 2019 роком та сягнув значення 1,5. Оптимальним значенням коефіцієнта поточної ліквідності є 2,0-2,5, якого поточні значення не досягнули у жодному з аналізованих років. Це вказує на недостатню здатність

підприємств, які здійснюють фінансову та страхову діяльність, виконати свої короткострокові зобов'язання.

Але, якщо оцінювати ліквідність страхової компанії з позиції здатності виконувати свої прямі функціональні обов'язки, пов'язані з повнотою та своєчасністю виплат страхових відшкодувань за страховими подіями, потрібне коригування розрахунку коефіцієнтів ліквідності з урахуванням особливостей страхової діяльності, зокрема формування страхових резервів.

Для суб'єктів господарювання, які здійснюють страхову діяльність, достатність коефіцієнтів особливо важлива, оскільки вона вказує на здатність погасити зобов'язання страхової компанії за укладеними договорами страхування.

Так, коефіцієнти абсолютної та термінової ліквідності підприємств, які здійснюють фінансову та страхову діяльність, відповідають оптимальному значенню, проте коефіцієнт поточної ліквідності все ж недостатній. Це вказує на важливість визначення та дослідження оптимальних напрямків підвищення ліквідності підприємств.

Залежно від рівня ліквідності активи балансу поділяють на найбільш ліквідні активи (A_1), які швидко реалізуються (A_2), які повільно реалізуються (A_3) та активи, які важко реалізуються (A_4). Зі свого боку зобов'язання підприємства поділяють на найбільш термінові зобов'язання (P_1), короткострокові кредити банків і позики (P_2), довгострокові зобов'язання (P_3) та постійні пасиви (P_4). Поділ на відповідні групи активу та пасиву підприємств, які здійснюють фінансову та страхову діяльність, протягом 2018-2020 років та аналіз ліквідності їх балансу наведений у таблиці 2.

Таблиця 2

Аналіз ліквідності балансу підприємств, які здійснюють фінансову та страхову діяльність, протягом 2018-2020 років

Умова ліквідності балансу	2018	2019	2020
$A_1 > P_1$	Виконується	Не виконується	Виконується
$A_2 > P_2$	Виконується	Виконується	Виконується
$A_3 > P_3$	Не виконується	Не виконується	Не виконується
$A_4 < P_4$	Не виконується	Виконується	Виконується

Джерело: розроблено автором за даними [2]

За даними таблиці 2, ліквідність підприємств, які здійснюють фінансову та страхову діяльність, протягом аналізованого періоду не є достатньою. Це вказує на низький ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких на кошти відповідає терміну погашення зобов'язань. Протягом аналізованого періоду найбільш ліквідним баланс даного виду підприємств був у 2020 році, у 2019 та 2018 роках виконується лише по дві з чотирьох умов абсолютної ліквідності.

Аналіз ліквідності підприємств, які здійснюють фінансову та страхову діяльність, протягом 2018-2020 років показав не надто задовільні результати їх діяльності, що вказує на необхідність пошуку та використання оптимальних шляхів покращення даних показників.

Оптимальними шляхами покращення рівня ліквідності підприємства є:

- визначення стратегій розвитку підприємства;
- розробка завдань управління ліквідністю;
- постійний аналіз заборгованостей;
- планування розрахунків за строками, обсягами та кредиторами;
- облік грошових надходжень та платежів;
- контроль за станом розрахункових операцій.

Для покращення ліквідності підприємств, які здійснюють страхову діяльність, варто враховувати рівень покриття зобов'язань страховика за укладеними договорами страхування, який показує здатність погасити за рахунок найбільш ліквідних активів зобов'язання страхової компанії за укладеними договорами страхування, та

розраховувати достатність страхових резервів, яка показує можливості страхових резервів страхової компанії для здійснення страхових виплат.

В управлінні активами страхові компанії повинні дотримуватися принципів безпечності, ліквідності, прибутковості. Для підвищення значення поточної ліквідності необхідно працювати в напрямку підвищення суми оборотних активів і зниження суми поточних зобов'язань. Для зниження суми поточних зобов'язань можна, наприклад, надавати перевагу отриманню кредитних коштів на більш тривалий період часу. Так, потрібно контролювати рівень показників на відповідність оптимальним значенням або забезпечення їх стабільного значення, аби підтримувати необхідний рівень ліквідності підприємств, які здійснюють фінансову та страхову діяльність.

Список використаних джерел:

1. *Дорошенко А. П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства. Ефективна економіка. 2010. № 3*
2. *Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання» за 2020 рік. Державна служба статистики України. 2021. Київ. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/zb_DSG_20.pdf (дата звернення: 10.11.2022)*

Єременко В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ТЕРМІНИ І ОBOB'ЯЗKOBICЬ CПЛАТИ

Через вторгнення армії РФ в Україну постраждало мирне населення, інфраструктура та економіка нашої країни, війна визнана форс-мажором, внаслідок чого платники податків були звільнені від відповідальності за ненадання звітності та отримали низку пільг.

Сьогодні Україна реалізує план старту військової економіки та вносить значні зміни у податкову систему. Це робиться для підтримки підприємців та економіки держави в цілому.

Президент України, Володимир Зеленський, повідомив про наміри провести податкову реформу, основними складовими якої є спрощений облік, пільги та відміна перевірок на час війни.

На рахунок основних пільг - замість ПДВ та податку на прибуток вводиться ставка 2% від обороту, для 1-ої та 2-ої груп ФОПів встановлюється добровільна сплата єдиного податку, тобто підприємці сплачують його за можливості.

Що стосується перевірок — дерегуляція бізнесу допоможе нормалізувати роботу компаній, що позитивно вплине як на мікро-, так і на макроекономіку країни. Все це робиться для того, щоб люди мали змогу отримувати гроші на життя та, витрачаючи їх, відбудовувати економічні зв'язки.

Щодо сплати податків, то у випадку неможливості своєчасно виконати свій податковий обов'язок, зокрема щодо дотримання термінів сплати податків та зборів, подання звітності тощо, платники податків звільняються від передбаченої Податковим кодексом України відповідальності з обов'язковим виконанням таких обов'язків протягом шести місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні.

Беручи до уваги важкі часи для України, 15 березня Верховна Рада ухвалила закон №7137-д[2], який передбачає близько 40 нововведень, основними з яких є:

- відмінено нарахування пені за порушення у результаті форс-мажору;
- податкова пільга у розмірі 16% (до цього вона становила 4%) на благодійні внески неприбутковим організаціям;
- відміна сплати МПЗ за землю, на якій ведуться бойові дії (за 2022-2023 роки);
- щодо фінустанов і контролюючих органів - тимчасово скасовуються терміни, визначені для надсилання повідомлень про відкриття або закриття рахунку і повідомлень про взяття рахунку на облік або відмову у взятті контролюючим органом рахунку на облік;
- санкції за порушення закону про РРО не застосовуються до завершення воєнного стану (це не стосується санкцій за порушення при продажу підакцизної продукції);
- починаючи з 1 березня та ще 12 місяців після війни ФОПи, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, та члени фермерського господарства не сплачують ЄСВ;
- на період воєнного стану та протягом 3 місяців після його закінчення штрафи та пеня по ЄСВ не застосовуються, перевірки в цей термін не проводитимуться;
- НБУ отримав змогу на час воєнного стану придбати цінні папери у емітентів;
- передбачається сплата НБУ прибутку за 2021 році у першому кварталі 2022 року;
- для фінустанов буде діяти низка послаблень з боку фінансового моніторингу на час війни.

Це лише основні пункти податкової реформи, які є першими кроками до змін, наразі розробляється кілька проєктів законів.

Так, законопроект №7150[3] передбачає впровадження низки заходів щодо стимулювання розвитку ринку віртуальних активів, зокрема:

- звільнення від ПДВ операцій з віртуальними активами та послуг, що надаються постачальниками послуг, пов'язаних з віртуальними активами;
- встановлення (терміном на 5 років) пільгового оподаткування інвестиційного прибутку від операцій з віртуальними активами та послуг, що надаються постачальниками послуг, пов'язаних з віртуальними активами за ставкою податку на прибуток у розмірі 5%;
- встановлення (терміном на 5 років) пільгового оподаткування інвестиційного прибутку від операцій з віртуальними активами для фізичних осіб за ставкою податку на доходи фізичних осіб у розмірі 5%;
- встановлення обов'язку сплати військового збору з суми інвестиційного прибутку від операцій з віртуальними активами для фізичних осіб за ставкою 1,5%.

Також законопроект визначає:

- порядок визначення об'єкту оподаткування, декларування відповідних доходів/прибутків та порядок сплати встановлених податків;
- особливості оподаткування операцій із забезпеченими та незабезпеченими віртуальними активами;
- базові вимоги до ведення бухгалтерського та податкового обліку операцій з віртуальними активами.

Завдяки затвердженим змінам великий бізнес може скористатися спрощеною системою оподаткування і сплачувати єдиний податок. Для цього ліміт річного доходу збільшений з 10 млн грн до 10 млрд грн, крім цього будуть відмінені обмеження стосовно кількості працівників на підприємстві.

Що стосується благодійної допомоги, що надається учасникам бойових дій та особам, які проживають на території бойових дій, вона не підлягає ПДФО. Це відноситься також до нецільової допомоги для осіб, які постраждали в результаті агресії РФ.

Державна податкова служба працює в штатному режимі та займається веденням обліку податків, зборів, платежів та єдиного внеску для поповнення держбюджету.

На сьогоднішній день відбулись зміни, що стосуються подання громадянами декларацій про майновий стан і доходи, а саме: у випадку відсутності можливості подати декларацію, платник отримує змогу зробити це протягом 6 місяців після припинення війни та не буде нести за це відповідальність.

Можна побачити, що уряд України робить багато кроків назустріч як громадянам країни, так і підприємцям, намагаючись максимально підтримати їх наразі.

Ми зі своєї сторони можемо також допомогти державі, сплачуючи у разі можливості вчасно податки або навіть наперед. Це не лише внесок в економіку України, а й збільшення наших шансів на пришвидшення настання дня нашої перемоги.

Список використаних джерел

1. *Проект Закону України Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану 7137-д від 14.03.* <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39235>

2. *Податковий кодекс України:* https://ips.ligazakon.net/document/situation-doc/SB_TREF

3. *Проект Закону Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами:* <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39211>

Карет У.О.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ситник Н.С.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Триваюча масована російська агресія проти України серйозно вплинула на всі сфери життя в Україні. Робота багатьох компаній та бізнес-процесів була порушена як військовими діями, так і законодавчими обмеженнями, запровадженими в умовах воєнного стану. З початку введення воєнного стану в Україні багато підприємств були змушені тимчасово призупинити роботу, особливо в тих містах і селах України, де така робота була неможлива через військові дії.

Для подолання серйозних труднощів, з якими зараз стикається іноземний бізнес, уряд передбачив низку податкових пільг, а саме:

1.у зв'язку зі змінами Перехідних положень Податкового кодексу на період воєнного/надзвичайного стану в Україні податкова не штрафуватиме платників податків за :

- несвоєчасну сплату податків, несвоєчасне подання податкової звітності,
- несвоєчасна реєстрація податкових та акцизних накладних,
- несвоєчасне подання електронних документів про фактичні залишки та обсяги пального, спирту етилового тощо.

2.для підприємств буде аж 6 місяців після припинення воєнного стану аби виконати усі податкові зобов'язання;

3.підприємствам не нараховується пеня, а пеня, нарахована під час воєнного стану, підлягатиме списанню;

4.підприємство які постачають товар для заправки або для забезпечення військового транспорту, звільняються від сплати ПДВ.(Таблиця 1)

Також зміни торкнулись і інших товарів:

Зміни в ставках ПДВ на певні категорії під час воєнного стану

Категорія	Ставка ПДВ
бензин моторний та скраплений газ	7%
нафти або сирих нафтопродуктів	7%
імпорт товарів в Україну суб'єктами господарювання, які зареєстровані платниками єдиного податку першої, другої та третьої групи за загальними правилами	0%
ввезення фізичними особами на митну територію України автомобілів легкових, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів	0%

Джерело: [5]

Відбулися значні зміни для платників податку на прибуток, які під час війни активно займаються благодійністю:

- Не вважається реалізацією товарів добровільна безоплатна передача/відчуження/вилучення товарів, у тому числі підакцизних товарів, надання послуг на користь Збройних Сил України, Служби безпеки України та інших військових формувань, лікарень, органів влади .

- Платникам податку на прибуток дозволяється не збільшувати фінансовий результат до оподаткування на суму безоплатних перерахувань, що перевищує 4% об'єкта оподаткування минулого року, якщо під час дії воєнного стану такий платник податку на прибуток добровільно перерахував кошти або спеціальні особисті засоби захисту (шоломи, бронезилети, технічні засоби спостереження, лікарські засоби та вироби медичного призначення, засоби особистої гігієни, продукти харчування, а також інші товари, послуги згідно з переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України), які добровільно передаються Збройним Силам України, СБУ та іншим військовим частинам, на спецрахунок СБУ для ЗСУ, госпіталям. [5]

Варто зазначити також що, з 1 квітня 2022 року і до припинення воєнного стану фізичним та юридичним особам надається можливість перебувати на єдиному податку 3 групи зі ставкою податку 2% від обороту. Але підприємство має відповідати певним критеріям:

1. як виручка за попередній рік не більше 10 млрд грн;
  2. вид діяльності — все, крім азартних ігор, обмін валюти, торгівля підакцизними товарами, корисними копалинами, імпорт автомобілів;
  3. види підприємств — усі, крім фінансових установ, страховиків, нерезидентів. ;
- Платники ПН 1 · 2 групи та ПН 3 групи (за ставкою 5%) тимчасово звільняються від оподаткування ПДВ при імпорті з 1 квітня 2022 року до припинення воєнного стану.(Таблиця 2)

Таблиця 2

Зміни в ставці на єдиний податок

Група	1 група	2 група	3 група (дохід не перевищує 10 млрд. грн)
Єдиний податок	звільняється від сплати	звільняється від сплати	2%

Джерело: [1,5]

У зв'язку з введенням воєнного стану в Україні роль оподаткування є важливою для підтримки, де головним пріоритетом для підприємства подолати економічну кризу в державі, зберегти робочі місця та налагодити взаємозв'язок між підприємствами в різних регіонах України. На наш погляд нові тимчасові податкові нововведення допоможуть легально знизити податкове навантаження в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Державна податкова служба України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://tax.gov.ua/>.
2. ФОП під час війни: особливості оподаткування та звітності [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://jurliga.ligazakon.net/news/211513_fop-pd-chas-vyni-osoblivost-opodatkovannya-ta-zvtnost.
3. Фінанси бізнесу / [Ситник Н. С., Стасишин А. В., Попович Д.В., Сич О.А. та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 432 с. https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/finansu_Biz_all.pdf
4. Особливості сплати податків для ФОП під час воєнного стану [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/osoblivosti-splati-podatkov-dlya-fop-pid-chas-voennogo-stanu.html>.
5. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Краєченко В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ЇЇ ГАРМОНІЗАЦІЇ З ЄС

Податки не є лише основним джерелом поповнення доходів держави, а й одним з основних важелів впливу держави на ринкову економіку. Тому створення ефективної системи оподаткування є однією з найбільш важливих проблем будь-якої країни. Ефективна організація податкової політики є запорукою стійкого економічного розвитку країни. В умовах стратегічного курсу України на інтеграцію з ЄС одним із актуальних питань є гармонізація податкової політики в Україні та її уніфікація до норм ЄС. Даний процес є складним завданням, адже в основу податкових політик Україна та країн ЄС покладено різні принципи. Для України вкрай цікавим є досвід податкового реформування в країнах Європейського Союзу, який дозволить обрати власну податкову стратегію з врахуванням позитивних і негативних наслідків побудови податкової політики. При цьому слід враховувати, що в країнах ЄС надається перевага стандартизації податкової політики. На правовому рівні встановлено обов'язок країн ЄС дотримуватися спільних правил та норм у сфері оподаткування. Національне податкове законодавство не повинно суперечити нормам загального податкового права ЄС. Проте єдина уніфікована податкова система в зоні Євросоюзу не створена через складності узгодження спільної податкової політики з національними інтересами кожної країни. Податкова політика кожної країни заснована на національних пріоритетах, що надає індивідуальності системі оподаткування в кожній країні. підсумку національні податкові системи країн на сучасному етапі спрямовані відповідно до векторів загальноєвропейської інтеграції [1].

Договір про функціонування ЄС (TEU) не виокремлює податкову політику в якості окремого напрямку, проте вона є однією з найважливіших складових як внутрішньої, так і зовнішньої політики Європейського Союзу. В той же час він містить декілька розділів щодо її регламентації: основні податкові положення (ст. 110-113) TEU та щодо гармонізації законодавства про податки, акцизні збори та інші форми непрямого оподаткування; розділ про наближення законів (ст. 114- 118), який охоплює податки, що мають опосередкований вплив на створення внутрішнього ринку, з фіскальними положеннями, що не підпадають під звичайну законодавчу процедуру; інші положення, що стосуються податкової політики, вільного руху людей, послуг та капіталу (ст. 45-

бб); положення щодо покращеного співробітництва (ст. 326-334) стосовно податкових питань. Хоча Європейський Союз в більшій мірі заснований на політичних мотивах перевага в його функціонуванні та координуванні віддається економічним засобам та заходам. Забезпечення задекларованих свобод у статті 3 Договору про Європейський Союз вимагає значної координації політики, в тому числі податкової, та гармонізації податків, навіть якщо TEU не передбачає явних прав оподаткування на європейському рівні [2].

Податкова координація стосується встановлення податків, коли країни або група з них будують внутрішні податкові системи, сумісні з цілями Союзу, як це сформульовано в TEU. Країни свідомо відмовилися від частини своєї автономії у податкових питаннях. Узгодження розглядається як тісніша координація, що веде до майже однакових або схожих податкових систем, податкових баз та ставки податку в межах Союзу.

Основні напрями податкової інтеграції в ЄС – узгодження ПДВ та акцизів і уніфікація податків компаній. Мети передачі податкових надходжень органам ЄС не встановлено. Доходи країн-членів від стягнення податків продовжують надходити до своїх національних бюджетів, крім певної частини ПДВ, що перераховується до єдиного бюджету союзу. В ЄС не створює єдиного податкового простору, який ускладнює функціонування єдиного внутрішнього ринку. Законодавство щодо всіх видів оподаткування (прямого та непрямого) Рада ЄС приймає одностайно, оформлюючи у формі директив, які визначають мету та терміни роботи. Конкретні методи їх реалізації лежать у межах компетенції національних органів влади, що відповідальні за прийняття відповідних законів [3].

Країни, що наближаються до вступу до ЄС, мають повністю асимілювати законодавство ЄС та утриматись від запровадження будь-яких заходів, що суперечать законодавству ЄС. Дане питання стосується і України, яка вже законодавчо закріпила дане завдання. Розвиток інтеграційних процесів у Європі щодо вступу до Європейського Союзу вимагає спільної податкової політики та вдосконаленої системи оподаткування з поступовим переходом до створення спільного податкового режиму на основі таких принципів:

- національна податкова політика не повинна перешкоджати вільному переміщенню продукції;
- податкова політика країни не повинна перешкоджати вільному переміщенню робочої сили;
- податкова політика країни не повинна суперечити політиці ЄС. Стратегія ЄС щодо податкової політики пояснюється у повідомленні Комісії "Податкова політика в Європейському Союзі – пріоритети на наступні роки". Право на запровадження, зняття чи коригування податків залишається в руках держав-членів. Кожна держава-член вільна обирати податкову систему, яку вважає найбільш доцільною, за умови, що вона відповідає правилам ЄС. Податкова політика кожної країни складається з системи заходів, що враховують національні пріоритети через заходи захисту податкового суверенітету. Суб'єктами вироблення та реалізації податкової політики Європейського Союзу виступають як інститути і органи ЄС, так і відповідні структури країн-учасниць. Дворівнева система дозволяє:

- гармонізувати податкове законодавство в країнах членах ЄС;
- усунути бар'єри на внутрішньому ринку ЄС;
- забезпечити декларовані Договором про ЄС основні свободи: руху товарів, осіб, послуг і капіталів;
- реформувати податкові системи для підвищення ефективності та справедливості;
- усунути податкові перешкоди для транскордонної економічної діяльності;
- запобігти недобросовісній податковій конкуренції юрисдикцій держав-членів;
- ліквідувати податкову дискримінацію на внутрішньому ринку ЄС;
- уникнути подвійного оподаткування;

- сприяти співпраці між податковими адміністраціями щодо забезпечення контролю;
- боротися з податковими правопорушеннями [4].

Пряме оподаткування в ЄС включає податки, що стягуються з доходу, багатства та капіталу, як фізичних, так і корпоративних суб'єктів. Податки на доходи фізичних осіб (ПДФО) не підпадають під дію положень ЄС: ця сфера більш підпорядкована прецедентній практиці Європейського Суду. Дія ЄС щодо податку на прибуток підприємств більш повноважна, проте стосується в основному заходів щодо регулювання єдиного ринку.

Непряме оподаткування складають податки, база яких не є доходом чи майном: ПДВ, акцизні збори, збори на імпорт та енергоносії, екологічні податки. Гармонізація даних видів податків проведена першочергово та більш повно у порівнянні з прямими податками, адже податкові принципи ЄС повинні забезпечувати безперебійне функціонування єдиного ринку [5, 6].

Список використаних джерел:

1. Дубовик О. Конвергенція механізмів оподаткування доданої вартості України та Євросоюзу. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2016. № 8 (240). С. 16–18.
2. Податкове право Європейського Союзу. Веб-сайт: URL: http://ukrainepravo.com/international_law/european_union_law/podatkove-pravo-evropeys%60kogo-soyuzu. 2016. (Дата звернення: 1.11.2022)
3. Попова В. В. Удосконалення податкової політики України в умовах євроінтеграції. Автореферат дис. канд. з держ упр-ня. К. 2009. 23 с.
4. Fact Sheets on the European Union. Веб-сайт: URL: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/92/general-tax-policy> 2019. (Дата звернення: 01.11.2022)
5. Якубенко В.П., Моторна А.С., Овчарук О.С. Україна у сфері наближення оподаткування до європейських стандартів. Веб-сайт: URL: <http://intkonf.org/yakubenko-vp-motorna-asovcharuk-os-ukrayina-u-sferinablizhennya-opodatkuvannya-do-evropeyskih-standartiv> (Дата звернення: 02.11.2022)
6. Sytnyk N., Sych O. Податкове навантаження на підприємства в Україні (Tax Burden on the Enterprise in Ukraine). Prace naukowe Wuzdzialu Prawa, Administracji I Ekonomii Uniwersytetu Wroclawskiego : Zarys wybranych problemow z zakresu finansow i rachunkowosci. Wroclaw. 2020. №6. P.143-151.

Кукоцька А.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Петик Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Від 24 лютого 2022 року на території нашої держави, через повномасштабне вторгнення з боку Російської федерації на Україну, було введено Указом Президента України воєнний стан. Даний указ розпочав кардинальні перемини у кожній сфері суспільного життя та в функціонуванні економіки країни взагалі, що в свою чергу дало вплив на розвиток система податкового управління також. Ця жорстока війна назавжди залишиться в історії України, як одна з найбільш болючих подій для суспільства, а для економіки – це виступає своєрідним началом для якісно відмінних принципів в управлінні економікою та бізнесом.

У сучасному світі фундаментальною складовою економіки будь-якої розвиненої країни виступає малий та середній бізнес. Встановлено, що понад 90% місця із всього обсягу

бізнес-структур у кожній країнах займає саме малий та середній бізнес [4, С. 85-89]. Що в свою чергу створює слабкість під час розвитку даних суб'єктів господарювання, дестабілізація яких катастрофічно вплине на всі економічні та соціальні показники економіки країни. Тому що, завдяки роботі українського бізнесу наш бюджет отримує значні суми податкових платежів, створює робочі місця для громадян та утримує на собі вагому частку ВВП країни.

З кожним днем війни українська економіка втрачає виробничі потужності, від потужності нашого бізнесу зменшилися приблизно на 30-50% - це всі ті виробництва, організації, заводи, фабрики, що перебували на Сході України. Адже було знищено не тільки великі фабрики й заводи, а й будь-яка інша інфраструктура, що підтримує життєдіяльність в різних регіонах України. Говорячи про наступні роки, то згідно з прогнозами світового банку ВВП України може зменшитися загалом на 45,1%, падіння такого рівня не було ще ніколи впродовж всього існування нашої держави [2].

Одним із головних рушіїв соціально-економічного розвитку країни її територіальних громад є мале та середнє підприємництво, завдяки якому забезпечується створюються нові фабрики, заводи, що зумовлює появу нових постійних робочих місць, і саме через це вони служать гарантією доходів і платоспроможності населення. В структурі економіки також важливе місце посідає сталий розвиток бізнесу та його ефективна робота, завдяки чому підтримується здоровий конкурентний баланс підприємницької діяльності в суспільстві.

На даний момент у малого та середнього бізнесу є можливість для обрання спрощеної системи оподаткування, але для переходу на неї суб'єкт господарювання до останнього числа місяця, що передує періоду переходу на спрощену систему оподаткування, повинен подати до контролюючого органу за місцем податкової адреси відповідну заяву, тому що автоматичного переходу за закон не встановлено.

Можна виокремити сучасні напрями у фінансуванні малого та середнього бізнесу України: фінансування підприємств аграрного сектору, фінансування інноваційних підприємств, державних програм фінансової підтримки та міжнародних програм підтримки через українські банки.

Ще одним важливим елементом економічної стабільності нашої країни виступають платники податків, які продовжують працювати. Податкові зміни, які вже є запровадженими надаються можливість суб'єктам бізнесу зберегти кошти на сплаті податків та інвестувати їх в подальшу господарську діяльність і, таким чином, підтримувати та розвивати її. В той же час суб'єкти підприємницької діяльності мають підтримувати економіку України і, по можливості, сплачувати податки та поповнювати бюджет для того, щоб держава могла виконувати свої функції. Адже система оподаткування суб'єктів бізнесу, з одного боку, має бути спрямована на стимулювання ведення господарської діяльності в сучасних реаліях, з іншого, – на подальше наповнення державного та місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень від підприємств [3].

Проаналізувавши всі зміни в законодавстві, які були внесені протягом останніх місяців, можна підсумувати, що станом на початок травня 2022 р. список перевірок, які все ж таки можуть бути проведені, містить: - фактичні перевірки можливості використання клієнтами карток для оплати, тобто наявність POS-терміналів у точках торгівлі чи надання послуг; - використання РРО / ПРРО в разі продажу підакцизних товарів; - облік підакцизних товарів; - порядок ціноутворення на суспільно-значущі товари; - камеральні (у приміщеннях ДПС) перевірки, ініційовані на підставі заяви про бюджетне відшкодування ПДВ, доданої до декларації. Наступним кроком українського Уряду, який був розроблений з метою підтримки та стимулювання розвитку вітчизняного бізнесу, є запровадження програми щодо тимчасового переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів. Відповідно до цієї програми, українські суб'єкти

бізнесу, які знаходяться у зоні активних бойових дій, можуть отримати державну допомогу в переміщенні своїх потужностей до західних областей України [1].

Вважаємо, що доцільно також звернути увагу на те, що платники податків, які через війну дійсно не можуть виконати свої податкові зобов'язання, звільняються від фінансової відповідальності згідно зі змінами до перехідних положень Податкового кодексу. Тому ми вважаємо, що тим платникам податків, які ще мають можливість виконувати податкові зобов'язання, краще їх виконувати. Податкові перевірки не проводяться, крім перевірок, пов'язаних з відшкодуванням ПДВ та фактичних перевірок. Щодо єдиного соціального податку, перевірки також не проводяться, тільки через три місяці після закінчення воєнного стану [4, С. 85-89].

Проблема необхідності стимулювання та забезпечення подальшого розвитку підприємництва актуальна сьогодні в Україні на усіх рівнях: державному, регіональному та безпосередньо у сфері самого бізнесу. Основними та найбільш пріоритетними інструментами розвитку економіки в умовах воєнного стану є розробка заходів щодо стабілізації бізнес-клімату та реформування системи державного регулювання підприємницької діяльності.

Основна увага держави повинна бути зосереджена на податковому стимулюванню бізнесу в умовах воєнного стану та на підтримці бізнесу, щоб зберегти якомога більше робочих місць і забезпечити основу для запобігання закриття і утримання малого та середнього бізнесу від входження в неформальну економіку. Такий підхід дає змогу не лише комплексно проаналізувати проблеми підприємництва, а й розробити найбільш ефективні механізми державного стимулювання та податкові інструменти для підтримки бізнесу в умовах воєнного стану. Розроблені заходи стимулювання та підтримки мають базуватися на чітких цілях економічної політики, бути системними, а також враховувати довгострокові пріоритети розвитку бізнесу в умовах воєнного стану. Дії уряду України щодо підтримки бізнесу у період війни є досить результативними. Роблячи подібні кроки у підтримці бізнесу уряд доводить своє розуміння того, що саме бізнес є одним із основних напрямків розбудови української економіки та швидкого її відновлення у післявоєнні часи. Чітка політика уряду України дає можливість бізнесу адаптуватись до нових реалій життя та своєї роботи й максимально швидко реагувати на нові зміни і використовувати можливості, які їм надає держава. Працюючи разом з державою та роблячи правильні дії, українські підприємства та малий і середній бізнес допомагають долати ворога економічно, ще раз доводять, що так само як і український дух – український бізнес є незламний!

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 05.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Yakubovskyy V., Vergeles D. Tax relief measures under martial law in Ukraine. Nobles. 2022. URL: <https://www.nobles-law.com/post/tax-relief-measures-under-martial-law-in-ukraine>
3. Верховна Рада прийняла податкові стимули для бізнесу під час війни. – 2022 Режим доступу : <https://cutt.ly/pKXHSCN>.
4. Буй Т.Г. Податкове стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні. 2018. Київ. С.8
- Дячун О. Стимулювання розвитку підприємництва в Україні в контексті європейських стандартів. Нарощування фінансово-економічного потенціалу суб'єктів економічних відносин як основа поступального розвитку територіально-господарських систем. Тернопіль 2021. С. 85–89

Купчишина Д.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л.О.
Львівський національний університет імені Івана Франка

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

У будь-якій державі, незалежно від економічної системи та способу організації суспільних відносин, банківська система відіграє ключову роль. Адже саме вона забезпечує економіку необхідним обсягом фінансових ресурсів, забезпечуючи вільний рух капіталу, розрахунки суб'єктів господарювання, кредитування економіки, а також виконання цілого ряду інших функцій і завдань. Без розвиненої банківської системи неможливо навіть уявити розвинену економіку держави.

В Україні існує загальноприйнята дворівнева банківська система, яка складається з Національного банку України та інших банків, які створені і діють на її території [2]. Перший рівень банківської системи України представлений Національним банком України, який відповідає за підтримання стабільності національної валюти і функціонування банківської системи. Нацбанк України, як і центральні банки країн з ринковою економікою, виступає емісійним центром держави, банком уряду, органом банківського регулювання і нагляду, монетарного і валютного регулювання економіки, впливає за допомогою визначених законодавством функцій і операцій на всі сфери економічного життя країни [3].

Другий рівень – «Банківське співтовариство» – комерційні банки з різними формами власності, спеціалізації та сфери діяльності. У ринковій економіці комерційним банкам належить велика роль: вони акумулюють значну частину кредитних ресурсів і надають своїм клієнтам повний комплекс фінансових послуг, включаючи кредитування, залучення депозитів, розрахункове обслуговування, займаються випуском і розміщенням цінних паперів і т.д. [3].

Відповідно до проведених досліджень, можна відзначити, що за останній період спостерігається скорочення комерційних банків. На рис.1 наведено кількісний склад банків України. На початок 2018 їх кількість становила 82 банки, в тому числі 38 з яких є банками з іноземним капіталом, у 2019 році спостерігалось їх зменшення до 77 та 37 відповідно. Станом на початок 2020 року кількість комерційних банків становила 75, з них з іноземним капіталом – 35. Зниження частки іноземного капіталу в Україні є досить негативним фактором, так як свідчить про недовіру іноземних інвесторів і загальне падіння економіки [3].

Аналізуючи сучасний стан банківської системи України, необхідно відзначити, що політична і військова нестабільність, значна інфляція і загальна економічна дестабілізація негативно вплинули на показники діяльності банків. Також важливим фактором, який характеризує сучасний стан банківської системи, є активне втручання НБУ в функціонування банківської системи, приклад якого – радикальне скорочення банків.

Проведена НБУ політика «оздоровлення» банківської системи неоднозначно впливає на її стабільність в цілому. З одного боку, ліквідація неплатоспроможних банків і банків, які порушували українське, в основному «антивідмивне» законодавство, позитивно вплинуло на прозорість банківської системи.

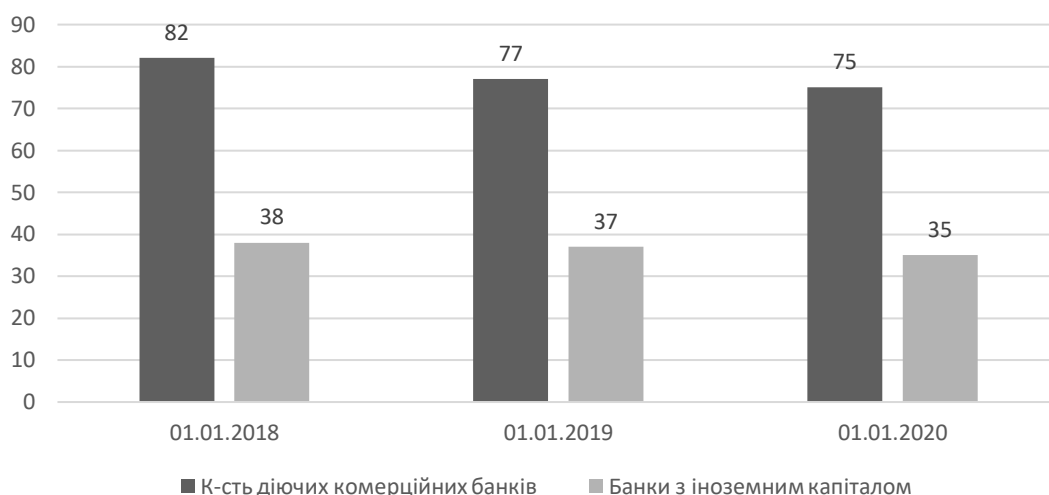

Рис.1 Кількість комерційних банків в Україні 2018-2020 рр.

*Джерело: статистика НБУ

З іншого боку, надмірне зменшення учасників банківського сектору може привести до погіршення конкурентного середовища і умов надання банківських послуг [1, с. 27].

Більш того, про кризові явища в банківській сфері свідчать наступні фактори:

- збільшення недовіри до банків;
- негативний вплив політичних процесів;
- розбіжність механізмів рефінансування українських банків;
- девальвація державної грошової одиниці;
- ріст цін кредитних ресурсів в Україні;
- спад якості кредитних портфелів банків;
- низький рівень ризику менеджменту банків [1, с. 28].

Серед основних показників, що характеризують фінансовий стан банківської установи є динаміка активів за звітний період. Щодо банківської системи в цілому, то за 2019 рік абсолютне зростання обсягів активів становило 72,9 млрд грн, або 6,9%. в порівнянні з 2018 р. Проте, вже на початок 2020 зростання обсягів активів було більше на 10,954 млрд грн. Збільшення активів було, перш за все, результатом приросту кредитно-інвестиційного портфеля і ліквідних активів [5]. У табл.1 наведено перелік банківських установ, які мають найбільший обсяг активів.

Таблиця 1

Рейтинг банків за обсягом активів 2018-2020 рр.(млрд.грн.)

№	Банки	На 01.01.18	На 01.01.19	На 01.01.20
1.	ПРИВАТ-Банк	35,3	32,6	31,41
2.	Райффайзен Банк Аваль	1,57	4, 749	9,221
3.	ПУМБ	1,23	2,623	5,54
4.	Укрсиббанк	1,112	2,580	5,377
5.	ОТП Банк	1,1	2,537	4,488

*Джерело: статистика НБУ

На сьогодні банківська система України є неефективною. Більш того, у Національного банку України практично відсутня дієва стратегія виходу з кризи, що склалася. Україні потрібні сильні і стабільно розвинуті банки, які спираючись на законодавство і відчуваючи підтримку держави, стануть здатні кредитувати реальний сектор економіки

і паралельно надавати фінансові послуги населенню. Виходячи з вище сказаного можна виділити наступні шляхи виходу України зі стану фінансової кризи:

- створення умов для стабілізації національної валюти;
- мінімізація політичних впливів на економіку за рахунок превентивних заходів;
- підвищення рівня інформаційного забезпечення зі сторони комерційних банків;
- постійний моніторинг НБУ кризових явищ на різних рівнях;
- формування та використання необхідних додаткових резервів;
- запрошення міжнародних незалежних експертів для надання консультацій щодо стабілізації української економіки;
- посилення відповідальності керівникам та власникам банків;
- перегляд механізму рефінансування;
- посилення контролю за проблемними банками [5].

Отже, для вирішення актуальних проблем банківського сектору та нормалізації його функціонування необхідно застосувати систему заходів, спрямованих на загальноекономічну стабілізацію, повернення довіри до банківського сектору та підвищення ефективності діяльності НБУ у сфері контролю та регулювання банківської системи. Реалізація запропонованих заходів дозволить мінімізувати вплив негативних факторів у короткостроковій перспективі та створить умови для прискореного розвитку банківської системи України у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Вовчак О.Д. Напрями стабілізації роботи банків в умовах кризових явищ / О.Д. Вовчак, О.М. Крамаренко // *Фінансовий простір*. – 2019. – №4(16). – С. 27-31.
2. Офіційний сайт Національного Інституту стратегічних досліджень України «Проект стабілізації банківської системи шляхом підвищення довіри до банків» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/dovira_do_bankiv-8d9b8.pdf
3. Національне рейтингове агентство «Рюрік» Аналітичний огляд банківської системи України за 2018 рік. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_1_kv_2018.pdf
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
5. Продать проблемы: НБУ опубликовал список залогов по кредитам рефинансирования [Электронный ресурс] // Сайт информационного агентства «Forbes Украина» — Режим доступа: <http://forbes.net.ua/ua/nation/1413443-prodati-problemi-nbu-opublikuvav-spisok-zastav-za-kreditami-refinansuvannya>

Малець І.І.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Західна О.Р

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМА ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Сьогодні в Україні на тлі кризових явищ, пов'язаних із фундаментальними змінами в системі організації суспільного виробництва, функціональною слабкістю державних інститутів, тривалою зовнішньою військовою агресією, дуже гостро постає питання визначення допустимого розміру бюджету та дефіциту держави, державного боргу. Важливість ґрунтовної відповіді на ці запитання полягає в тому, що українська економіка деякий час мала дефіцит державного бюджету, який покривався переважно зовнішніми позиками. Хоча за останні роки внутрішні запозичення стали

більш агресивними для досягнення цієї мети. Загалом офіційна статистика це чітко підтверджує, проблема дефіциту бюджету зберігається, а розмір держборгу збільшується.

Здебільшого держава запозичує, тому що заплановані видатки державного бюджету не можуть бути покриті обсягом встановлених доходів, що призводить до дефіциту бюджету. Зазвичай дефіцит державного бюджету планується та фіксується в межах, які вважаються небезпечними. У нашій державі закон про бюджет України передбачає граничний розмір 3% номінального ВВП на відповідний рік [1].

В 2014 р., коли росія захопила значну територію нашої Батьківщини і почала війну проти українського народу, дефіцит бюджету сягнув 4,6% до ВВП. Але вже в наступні роки він суттєво зменшився і, як видно з наведеної таблиці 1, у 2017 р. склав 1,60%. Наступні два роки він зростав, але помірними темпами, і був на рівні, який не мав загрозливого характеру. Позитивним моментом стало і те, що з 2016 р. і до 2019 р. включно економіка країни зростала, хоча динаміка зростання була не дуже високою. Але початок пандемії і збільшення ВВП на 40% призвели до початку потужної кризи. В результаті якої у 2020 р. відбулося падіння суспільного виробництва на 4%. Наслідком цього став великий дефіцит державного бюджету, який у 2020 р. сягнув 5,18% склавши 217,1 млрд. грн. На наступний рік дефіцит бюджету було заплановано у розмірі 246,6 млрд. грн. що становить 5% до ВВП. Україна в кінці серпня 2021 р. отримала від МВФ практично безоплатну допомогу в розмірі 2,7 млрд. доларів, частина якої була використана на покриття бюджетного дефіциту. Ситуація з моменту вторгнення росії на території України значно погіршила ситуацію. Станом на 30 вересня 2022 року державний та гарантований державою борг України становив 3 587,38 млрд грн або 98,10 млрд дол. США, в тому числі: державний та гарантований державою зовнішній борг – 2 224,33 млрд грн (62,00% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 60,83 млрд дол. США; державний та гарантований державою внутрішній борг – 1 363,06 млрд грн (38,00%) або 37,27 млрд дол. США [6].

Таблиця 1

Виконання державного бюджету 2017–2021 рр.

Рік	Доходи		Витрати		Дефіцит держбюджету	
	млрд. грн.	% до ВВП	млрд. грн.	% до ВВП	млрд. грн.	% до ВВП
2017	793,3	26,59	839,2	28,13	47,9	1,60
2018	928,1	26,08	985,8	27,70	59,3	1,70
2019	998,3	25,12	1072,9	26,99	81,0	2,00
2020	1076,0	25,66	1288,0	30,71	217,6	5,18
2021	1296,8	23,75	1490,3	27,30	197,9	-3,63

Джерело: [2]

За даними Міністерства фінансів України, відповідно до розміру заборгованості державний борг зараз розподіляється наступним чином:

- Внутрішній борг за ОВДП: 1261,1 млрд грн;
- Борг власникам євробондів, випущених Україною: 823,4 млрд грн;
- Борг за кредитами від міжнародних фінансових організацій: 428,5 млрд грн;
- Гарантований державою борг: 369,5 млрд грн;
- Борг за кредитами від МВФ: 338,8 млрд грн;
- Борг за кредитами від іноземних держав: 154,8 млрд грн;
- Борг за кредитами від неурядових комерційних фінансових інституцій: 58,5 млрд грн [3].

Подальше зростання державного боргу демонструє, що це може стати проблемою. На відміну від економічних криз 2008 і 2014-2015 років, коли борг зростав, ВВП падав, але потім країна робила зусилля щодо зниження державного боргу, тут про таке говорити

не доводиться – на майбутній рік закладаються величезні суми зовнішнього фінансування.

Основним напрямком покращення ситуації має стати зростання вітчизняної економіки. Таким чином можна збільшити доходи державного бюджету, утримати їх на прийнятному рівні і навіть досягти збалансованості державного бюджету. Проте, на наш погляд, сьогоднішні реалії та останні прогнозні погляди не дозволяють особливого оптимізму. На жаль, про це свідчить наступна ситуація. У результаті плану уряду щодо збільшення виробництва на 3,8% у 2022 році залишається на заваді через низьку базу порівняння через сильний економічний спад у 2020 році та звичайно через вторгнення росії.. Сам дефіцит бюджету запланований на рівні 188,8 млрд. грн., або 3,5% ВВП [4]. Слід також враховувати, що світові ціни на ті види сировини, які домінують у нашому експорті, можуть швидко обернутися проти нас, і цей процес уже почався. На думку експертів, якщо це стане постійним фактом, українська економіка цього року зросте лише на 1%, що автоматично збільшить дефіцит бюджету у відсотках до ВВП. Не варто забувати, що хоча доходи та видатки Пенсійного фонду не враховуються в державному бюджеті, його величезний дефіцит покривається державним бюджетом, а уряд не планує комплексної та радикальної реформи фонду.

Запозичення є основним джерелом фінансування дефіциту бюджету. Водночас не можна ігнорувати емісію та інші джерела компенсації дефіциту бюджету. Наше законодавство забороняє емісію, яка, як стверджує НБУ, не виконується, хоча в прихованій і не зовсім легальній формі все ж може бути виконана. Зовнішні і внутрішні запозичення, на відміну від емісії, практично нейтральні як інфляційні фактори.

Не можна ігнорувати те, що кредити в іноземній валюті самі несуть валютний ризик. Але головна проблема полягає в тому, що значна частина коштів, які спрямовуються на погашення та обслуговування зовнішнього боргу, не покривається доданою вартістю, яка є результатом розвитку виробництва та збільшення податкової бази внаслідок розширення економічної діяльності. Натомість цьому боргу допомагають нові зовнішні позики. Таке пасивне фінансування дефіциту бюджету часто призводить до боргової кабали.

Внутрішньодержавні запозичення мають певні переваги як засіб фінансування дефіциту державного бюджету. Тут переважає процес перерозподілу, який, на відміну від варіанту емісії, що покриває дефіцит, не призводить до зростання цін. Водночас існує реальна можливість перевести загальний попит в інвестиційний, якщо залучити широкі верстви населення. Щоправда, тільки в тих межах, в яких залучені державою кошти будуть покривати бюджетні витрати, спрямовані безпосередньо на розвиток сфери виробництва.

У сучасних умовах лише зміцнення інвестиційного процесу та розвиток на цій основі внутрішнього виробництва може послабити величезний тиск на вітчизняну економіку, спричинений внутрішнім державним боргом. Уже в кризу 2020 року Національний банк України намагався зміцнити внутрішнє виробництво з явної згоди уряду. Ці заходи виражаються у здійсненні політики дешевих грошей. Перше, що зробив НБУ, це знизив облікову ставку до 6%, що стало найнижчою обліковою ставкою за час існування незалежної країни. Але це не спрацювало в умовах різкого падіння виробництва в 2020 році. Урядові програми, такі як програма «5-7-9 доступних кредитів» і схема іпотечного кредитування з низькими відсотками (нижче 7%), не були рушійною силою економіки. Це пов'язано з різними причинами. План 5-7-9% має дуже обмежені можливості реалізації, оскільки він розрахований лише на 50 000 контрактів, що вкрай мало при наявності майже 700 тисяч суб'єктів малого і середнього бізнесу, які підпадають під програму підтримки з боку держави. До того ж, сума компенсації уповноваженим банкам за знижений відсоток по кредитах в масштабах країни невелика. Що стосується іпотечних кредитів, то на початок січня

2022 р. по програмі «Доступна іпотека 7%» підписано усього 1642 угоди на суму у 1,41 млрд. грн. [5]. Окрім цього, тут на заваді стоїть і дуже високий рівень вартості житла і тенденція до її підвищення.

Отже, нинішня загрозлива ситуація, яка склалася і відображається у високих рівнях зовнішнього та внутрішнього державного боргу, вимагає негайного формування стратегічного та максимально детального плану суспільно-виробничого розвитку, одним із наріжних каменів якого має стати скорочення державного боргу всіх компонентів. Щоб урізноманітнити форми організації запозичень на внутрішньому фінансовому ринку, ми можемо використовувати державні борги, які практикуються в країні, і використовувати державні борги, які практикуються на Заході та є ефективними та прийнятними в нашій країні. При цьому необхідно реалізувати ринковий підхід до організації процесу купівлі-продажу, принаймні щодо цінних паперів, розрахованих на масового інвестора, на основі вільного визначення покупцями норми прибутку за цими паперами. Наприклад, така практика успішно використовується в США. У разі слабкого рівня розвитку ринку цінних паперів головним регуляторним органам необхідно запропонувати уряду конкретний план розвитку ринкової інфраструктури, а головне – почати з ринкової організації його функціонування в реальному сенсі.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. Від 20.09.2015. URL: <https://cutt.ly/SMDusOE> (дата звернення: 18.11.2022).
2. Державний бюджет України. Мінфін: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/> (дата звернення 18.11.2022).
3. Державний борг України перевищить 100% ВВП: що це означає. URL: <https://cutt.ly/fMDyMiY> (дата звернення 18.11.2022).
4. Юрліга. LIGA ZACON: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/FMDuODT> (дата звернення: 18.11.2022).
5. За Програмою «Доступна іпотека 7 %» підписано 1642 кредитних договори на 1,407 млрд. грн. Урядовий портал. Веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-za-programoyu-dostupna-ipoteka-7-pidpisano-1642-kreditnih-dogovori-na-1407-mlrd-grn> (дата звернення: 18.11.2022).
6. Державний борг України. Мінфін: веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg> (дата звернення: 18.11.2022).

Мельник А. В.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Петик Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Для допомоги бізнесу під час війни держава здійснила ряд заходів. В основному, ці ініціативи стосуються пільгових умов оподаткування.

Запроваджено нову ставку єдиного податку в розмірі 2% замість 5% — перейти на неї можуть діючі і новостворені ФОП 3 групи.

Головною умовою переходу є річний дохід не більше 10 млрд гривень.

Платники цієї групи звільняються від сплати податку на додану вартість, але це не стосується імпортного ПДВ.

Держава звільнила усіх ФОП від сплати ЄСВ за себе та найманих працівників, які були призвані на військову службу в рамках мобілізації.

А ФОП 1-2 групи звільняються навіть від сплати єдиного податку. Штрафи за несплату,

неповну або несвоєчасну сплату податків чи неподання звітності не нараховуються. Також не проводяться документальні перевірки щодо сплати ЄСВ. Втім, якщо є можливість, бажано платити всі податки заради наповнення держбюджету.

Важливим для підприємців кроком стало відтермінування масового впровадження РРО.

На період воєнного стану скасовуються будь-які штрафи за невикористання касових апаратів.

У Верховній Раді скасували на час війни акциз на імпорт бензину, дизелю та скрапленого газу. Мовиться про 0 євро за 1000 літрів.

Знизили також ставку ПДВ для ввезення пального на 13%. Тепер податок на додану вартість становить 7%.

В Україні не оподатковуватимуть благодійну допомогу учасникам бойових дій та людям, які живуть в областях, що постраждали від війни.

На нецільову благодійну допомогу також не накладатимуть податків, зокрема, гуманітарну та надання товарів Збройним силам, теробороні або державним структурам.

Для неприбуткових організацій встановили більшу податкову знижку, на рівні 16%.

Власників земель, які розташовані в областях, де тривають бої, звільнили від сплати податку до кінця 2022 року.

Підприємства, які втратили виробничі потужності, можуть розраховувати на пільгові кредити

Кредит надаватиметься на інвестиційні цілі або на фінансування оборотного капіталу.

Позика надається до 5 років.

Нове або оновлене підприємство не може розташовуватися ближче, ніж за 50 кілометрів до лінії бойових дій.

Воєнний час помітно звужує можливі варіанти бізнесу, тому що до нього висуваються особливі вимоги.

Бажано, щоб бізнес не був прив'язаним до конкретного місця, адже в умовах війни завжди може виникнути потреба переїхати.

Краще за все, якщо для роботи не потрібен офіс, а роль складу виконуватиме відносно невелике приміщення, можливо, навіть власна домівка.

Важливо, щоб обраний бізнес не потребував великих інвестицій на початку та дозволяв вкладати гроші поступово.

Через нестабільну ситуацію, робити серйозні інвестиції ризиковано.

До того ж, завжди існує вірогідність, що справа не стане успішною або просто вам не сподобається.

Основні особливості та проблеми бізнесу під час війни

Перед тим як наважитися запускати власний бізнес, потрібно розуміти всі особливості такого рішення.

Навіть в мирний час бізнес супроводжується ризиками, а у період війни тим більш. Але це зовсім не означає, що варто відмовлятися від цієї ідеї.

У бізнеса залишається багато вагомих переваг.

Переваги:

- полегшений старт, завдяки підтримці держави та іншого бізнесу;
- попит, який відновився до майже довоєнних показників;
- знижена конкуренція;
- дешева реклама;
- допомога економіці країни;
- помірні початкові інвестиції та можливість масштабування.

Недоліки:

- нестабільна економічна ситуація;
- можливі труднощі з логістикою;
- неможливість довгострокового планування через війну;
- ускладнений імпорт товарів.

Перераховані недоліки в основному пов'язані з війною та після нашої перемоги вони усунуться.

Проте навіть з ними, переваги ведення бізнесу є суттєвими та варто спробувати. Сподіваємося, що бізнес буде приносити дохід та задоволення від роботи.

Список використаних джерел:

1. Бачило В. Оновлені правила спрощеної системи оподаткування на період воєнного стану. URL: <https://biz.ligazakon.net/analytics/210219-onovlen-pravila-sproshcheno-sistemi-opodatкування-na-perod-vonnogo-stanu>
2. Федосюк Ю. ФОП під час війни: особливості оподаткування та звітності. URL: <https://jurliga.ligazakon.net/news/211513-fop-pd-chas-vyni-osoblivost-opodatкування-ta-zvtnost>
3. Татарова М. Податки під час війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375/index.amp>
4. ЄСВ за мобілізованих в ЗСУ працівників. URL: <https://medoc.ua/blog/sv-za-mobilizovanih-v-zsu-pracivnikiv-komu-z-robotodavciv-dinnikiv-mozhna-ne-splachuvati>
5. Пільгові кредити URL: https://news.dtk.ua/society/economics/79306-pidprijemstva-cerez-vtratu-virobnicix-potuznostei-zmozut-otrimati-pilgovi-krediti?utm_source=Viber_news&utm_medium=Viber&utm_campaign=news_17_102022
6. Селіщев М. Бізнес під час війни. URL: <https://horoshop.ua/ua/blog/biznes-vo-vremya-voyny/>

Михальчук С. В.

Науковий керівник: к.е.н., доц., Татарин Н. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Процеси формування сталого економічного середовища в Україні є неможливими без удосконалення фінансової його складової, значне місце в якій займає проведення фінансової політики. Ефективно організована політика у сфері фінансів є значним важелем сталого економічного і соціального розвитку як регіонів, так і країни в цілому. Вона має сприяти постійному пропорційному економічному зростанню країни, чітко відстежувати міжнародні тенденції та запроваджувати їх з відповідними змінами у фінансовій сфері. Тож в умовах економічних перетворень, доцільним та актуальним є здійснення аналізу сучасного стану модернізації фінансової політики в Україні [4].

На сьогоднішній день, коли в країні відбувається повномасштабне військове вторгнення країни-агресора РФ, Україна має використовувати ефективні інструменти впливу на соціально-економічні та політичні процеси, тому зрозумілим стає питання фінансової політики, а особливо складнощів її реалізації в сучасних умовах.

Від початку повномасштабної війни Уряд України витрачає колосальні ресурси на ведення збройної боротьби з агресором і фінансування соціально-економічних потреб країни. З кінця лютого обсяг бюджетних видатків і бюджетного дефіциту, як і структура

його фінансування, відображають підвищення частки держави та її переорієнтацію на першочергове фінансування військових потреб.

Для досягнення оптимізації і безперервності функціонування фінансового сектору вже було введено сукупність трансформацій, що стосувались як формування тактики різних видів політик, так і інструментів забезпечення стратегії їх реалізації. Проте, процеси розвитку воєнних подій є динамічними, а зміни у структурі фінансового сектору недостатньо контрольованими, що спричиняє перманентність пошуку оптимального балансу між підтримкою сталості системи, вітчизняного бізнесу, громадян, а також забезпечення потреб армії.

Фінансова політика України у 2022 році – це політика національної оборони та безпеки, політика у справах ветеранів, реінтеграції ТОТ, у сфері підтримки авіаційної та ракетно-космічної галузі. На виконання вимог статті 35 Закону України «Про національну безпеку України» на 2022–2024 роки для сектору безпеки і оборони передбачено спрямовувати ресурс на рівні не менше 5 відсотків від запланованого обсягу ВВП [1].

За даними Міністерства фінансів України за січень-червень 2022 р. касові видатки державного бюджету становили 1032,9 млрд грн, або +400 млрд грн відносно I півріччя 2021 р. та +41,5% у реальному вимірі. При цьому в I півріччі 2022 р. державний бюджет було виконано з дефіцитом 405,2 млрд грн [7]. Ця величина була в рази більшою, ніж у I півріччі минулого року (43,2 млрд грн.). Державні запозичення до загального фонду бюджету за січень-червень 2022 р. становили 561,3 млрд грн. Основну частину цього дефіциту профінансували внутрішні кредитори Уряду. Частка емісійних ресурсів Національного банку в складі джерел фінансування дефіциту бюджету досягла 40% (або 225 млрд грн) [6].

За думкою вчених-економістів, протягом усієї історії людства деструктивний вплив війн, епідемій та стихійних лих змушував держави приймати надзвичайні фіскальні заходи, що стрімко збільшувало бюджетні дефіцити та державні борги у вражених країнах [3].

В результаті реалізованих заходів регуляторам вдалось створити певне середовище, що сприяє захисту фінансового сектору України та формує базу для його стійкості в умовах мінливості. Зокрема, внаслідок адаптації курсової політики до глобальної нестабільності станом на вересень 2022 року відбулось посилення конкуренції на валютному ринку, підвищення ліквідності його легального сегмента, зменшення обсягу нелегальних операцій та зниження амплітуди курсових коливань у його готівковому сегменті. Ряд трансформацій посприяли зниженню ризиків непродуктивного відпливу капіталу, зменшенню можливості для спекуляцій та обходу валютних обмежень, тобто ефективному захисту міжнародних резервів України [2].

Інструменти бюджетної політики у значній мірі взаємоузгоджені із податковими. У комплексі запроваджені зміни дали позитивний економічний ефект. Основний регуляторний потенціал інструментів спрямовано на першочергову оптимізацію забезпечення фінансовими ресурсами базових потреб держави у сфері національної безпеки та оборони, стимулювання підприємництва, а також соціальної підтримки осіб, які постраждали від збройної агресії.

Підводячи підсумки дослідження, можна сказати, що фінансовий ринок в Україні є важливим для цілої фінансової системи. Проаналізувавши показники діяльності основних суб'єктів фінансового ринку України, можна сказати, що спостерігається зменшення загальної кількості страхових компаній та комерційних банківських установ, проте якість їхніх послуг зростає. Відповідно до цього, можна зробити висновок, що прибутковість банківського та страхового секторів збільшується, проте є чинники, які гальмують їх розвиток. Можна запропонувати такі дії щодо підвищення ефективності праці суб'єктів фінансового ринку, як: активізація страхових послуг

шляхом збільшення на них попиту (можна досягти за рахунок підвищення платоспроможності населення, підвищення рівня довіри потенційних страхувальників до страхування тощо); упровадження певних положень щодо регулювання діяльності банківської системи [5].

Таким чином, незважаючи на брак коштів через війну та катастрофічну ситуацію в економіці, Міністерство фінансів України, яке відповідає за державні видатки, та НБУ, що опікується інфляцією, курсом гривні та банківською системою, загалом змогли втримати ситуацію. Загалом у період збройної боротьби з агресором ключовими завданнями для всіх гілок влади та прогресивних членів суспільства є забезпечення безперебійного функціонування державних фінансів і виконання державою її ключових функцій, пріоритезація спрямування фінансово-економічних ресурсів на отримання перемоги над ворогом, підтримка економічної діяльності та утримання макрофінансової стабільності в країні. Основною метою регулятора є пошук оптимальної стратегії і тактики реалізації грошово-кредитної, податкової, бюджетної, боргової політики, доцільної із точки зору збереження ефективності інструментів її реалізації, а також формування стійкої системи.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 24.11.2021 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 20.11.2022 р.).
2. Латковський П.П. Фінансова політика в умовах військового стану. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. №5. С. 223-227.
3. Неізнана О.В., Григорук А.А., Литвин Л.М. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. №39. С. 1-7.
4. Татарин Н.Б., Єзерська У.М. Модернізація фінансової політики України в умовах сьогодення. Науковий журнал «Молодий вчений». № 6 (106) червень 2022 р. С.75-79.
URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5361/5254> (дата звернення 21.11.2022 р.).
5. Татарин Н.Б., Біда М.С., Бацман І.В. Теоретичні аспекти формування фінансового ринку та аналіз його діяльності в Україні. Приазовський економічний вісник. 2021. №2 (25). URL: <http://pev.kpu.zp.ua/vypusk-25> (дата звернення 21.11.2022 р.).
6. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (01–15.04.2022 року). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho> (дата звернення 19.11.2022 р.).
7. Фінансова драма України. Мінфін та НБУ розійшлися у розумінні економічної політики під час війни. До чого це може призвести. URL: <https://forbes.ua/money/finansova-drama-ukraini-minfin-ta-nbu-roziyshlisya-u-rozuminni-ekonomichnoi-politiki-pid-chas-viyni-do-chogo-tse-mozhe-prizvesti-06092022-8068> (дата звернення 19.11.2022 р.).

Огребчук В.А.
Науковий керівник: д.е.н., проф., Ватаманюк-Зелінська У.З.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПІДТРИМКА РЕЛОКОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасних умовах, коли наша держава обороняє власні кордони та протистоїть ворогу, не менш важливим є економічний фронт. Війна коштує Україні чималих грошей, які, в першу чергу, необхідні для забезпечення оборони та підтримання (а в подальшому і відновлення) нашої інфраструктури. І саме тому уряд та місцеві органи самоврядування запроваджують ряд «бюджетних» ініціатив, які спрямовані на підтримку підприємництва в нашій державі. Такі ініціативи передбачають послаблення вимог щодо ведення бізнесу, доступне кредитування, зменшення податкового тиску, а також можливість релокації з територій, де ведуться активні бойові дії, та інші покращення, які дозволять бізнесу продовжувати функціонувати та пришвидшити нашу перемогу.

Зокрема, українські підприємства, які знаходяться у зоні активних бойових дій, можуть отримати державну допомогу в переміщенні своїх потужностей до західних областей України. Підприємствам, що планують переміститись до безпечних областей, буде надана допомога у підборі місць для їх виробничих потужностей, перевезенні та розселенні персоналу, пошуку нових працівників. Ринок релокації бізнесу в Україні від початку вторгнення країни-агресора став надзвичайно актуальним. Компанії переносять свої виробництва в безпечніші регіони України, а задля їхньої підтримки уряд навіть запустив програму релокації.

Для цього було запущено програму з релокації українських виробництв за підтримки держави. Програма спрямована на збереження виробничого і трудового потенціалу України та орієнтована на усі підприємства, які бажають перемістити виробництво на території західних областей України. Важливо, що після прибуття на нове місце уповноважені працівники обласних адміністрацій, Державної служби зайнятості та Державної служби з питань праці мають завдання допомогти релокованому бізнесу в облаштуванні. Будь-яке підприємство, яке знаходиться у зоні ризику та активних бойових дій може скористатись цієї програмою. Учасником може бути не лише велике виробництво, але й малі бізнеси з 10-20 людьми у штаті. В першу чергу допомогу держави для вимушеного релокейту отримують стратегічно важливі підприємства та підприємства, які виробляють товари першої необхідності (хліб та інша їжа, питна вода, одяг та інше) для забезпечення потреб цивільного населення, військових та бійців тероборони. Наразі реалізація програми здійснюється на основі таких нормативно-правових актів[2]:

- Постанова Уряду №305 від 17.03.2022: регламентує безоплатне перевезення майна вітчизняних підприємств, установ та організацій згідно з переліком, який формується Міністерством економіки і передається до Міністерства інфраструктури.
- Розпорядженням Уряду №246-р від 25.03.2022: передбачає план невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію.

Зауважимо, що реалізація програми з релокейту вже підтвердила свою ефективність. А саме, від старту програми релокації до 03.08.2022 р. 692 компанії перемістились у безпечні регіони, з них 484 почали працювати. Найбільша частка компаній (24,6%) переїжджає із регіонів активних бойових дій до Львівської області. Також бізнес переміщується до Закарпатської (16,1%), Чернівецької (11,4%), Тернопільської (7,6%), Дніпропетровської (7,4%) та Івано-Франківської (7,3%) областей.

Серед релокованих підприємств, які вже відновили свою діяльність, найбільшу частку складають компанії оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (39% від загальної кількості), переробної промисловості (33%), інформації та телекомунікацій (6%), професійної, наукової та технічної діяльності (5%). Загалом українські підприємці подали 1769 заявок на переміщення виробничих потужностей через платформу цифрової взаємодії[3].

До прикладу, ІТ-компанії швидко адаптувалися до роботи в нових умовах, провівши масову релокацію персоналу. Як зазначають експерти, попри війну продуктивність фахівців ІТ-компаній знизилася лише на 10%[1].

Варто зазначити, що релокація підприємств не лише дозволяє налагодити бізнес-процеси й сприяє поповненню місцевих бюджетів. Особливо актуальним переміщення підприємств є також з тієї точки зору, що разом із ними територіально переміщується частина їх працівників, які на новому місці відразу матимуть змогу працевлаштування, а відповідно, отримають джерел фінансування для забезпечення життєдіяльності сім'ї, знижуючи при цьому навантаження на профільні фонди із соціального захисту громадян.

Отже, дана програма релокації є комплексною підтримкою підприємств на їхньому шляху до відновлення діяльності в умовах воєнного стану. Ця програма не завершується після фізичного переміщення усіх виробничих потужностей СПД. Реалізація державної програми дає можливість налагодити фінансово-господарську діяльність підприємств, налагодити канали постачання та збуту(у тому числі експортні ланцюги поставок), використовувати кваліфікований персонал, побудувати логістику. Державна фінансова допомога бізнесу вкрай важлива у воєнний час, водночас це сприятиме не лише нарощуванню економічної діяльності окремих СПД, а також забезпечить економічне зростання країни у післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1.Економічна правда. ІТ-галузь допоможе Україні вистояти у війні: опитування найбільших гравців. Економічна правда.
URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/18/684265/> (дата звернення: 16.09.2022).

2.Програма Уряду щодо тимчасового переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів.URL: <https://business.djia.gov.ua/cases/antikrizovi-risenna/programa-uradu-sodo-timcasovoqo-peremisenna-pidpriemstv-z-postrazdalih-pid-cas-viini-regioniv> (дата звернення: 16.09.2022).

3.Майже 700 підприємств перемістились у безпечні регіони в рамках програми релокації / Міністерство економіки України. 2022. 03 серп.
URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=36922bf4-9d07-4cea-8ab1-7d769728b3d0&title=Maizhe700-PidprimstvPeremistilisUBezpechniRegioniVRamkakhProgramiRelokatsii> (дата звернення: 16.09.2022).

Огребчук В.А.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

КРИПТОВАЛЮТА В УКРАЇНІ: ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ

В наш час криптовалюта впевнено здобуває популярність та збирає навколо себе все більше прихильників. Криптовалюта являє собою різновид віртуальної валюти, що ґрунтується на криптографічних схемах. Такі системи сприяють конфіденційності та безпеці транзакцій і дають змогу здійснювати перекази без сторонніх посередників.

Найпростіший спосіб купити криптовалюту новачку – зареєструватися на перевірених біржі криптовалют. Користувачеві доведеться заплатити комісію сервісу, але натомість він отримає вигідні та безпечні для угоди пропозиції.

Український криптовалютний ринок процвітає вже понад п'ять років, але до нещодавнього часу він функціонував у тіні. І з 2017 року Верховна Рада активно працювала над проектом закону «Про віртуальні активи». І взимку цього року українці побачили суттєві зрушення в легалізації криптовалюти, коли Верховна Рада ухвалила закон «Про віртуальні активи»[3]. І з цього часу криптовалюта в Україні стала офіційною. Загалом підписання закону «Про віртуальні активи» відкриває нові можливості для української економіки, визначає правовий статус криптовалюти та надає юридичний захист учасникам ринку, а отже, бізнес зможе працювати офіційно й захищати свої права. Обмінники та біржі криптовалют почнуть працювати в Україні легально, компанії зможуть у банках відкривати рахунки й обслуговуватися. А держава зможе отримувати надходження до бюджету від оподаткування такої діяльності.

Зокрема, з ухваленням цього закону відбулися такі зміни:

- Криптовалюта тепер має правовий статус.
- Буде здійснюватись фінансовий моніторинг у сфері віртуальних активів.
- Українські криптоінвестори можуть декларувати свої прибутки.
- Обмін, покупка та продаж криптовалюти відтепер користувачі можуть здійснювати легально.

Закон «Про віртуальні активи» передусім встановлює чіткі правила для постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів і визначає покарання за порушення встановлених правил. Водночас цей закон не створює додаткових сприятливих умов для ведення бізнесу та не забезпечує додатковий привілейований захист економічних інтересів гравців криптоіндустрії.

Окрім того, генеральний директор сервісу обміну криптовалют Binance та міністр цифрової трансформації України обговорили багато питань щодо співпраці, а зокрема: Binance співпрацюватиме з Мінцифрою, щоби допомогти впровадити регулювання криптовалют та розгляне можливість інтеграції із за стосунком Дія, щоби полегшити ідентифікацію українських користувачів крипто валютної біржі. Binance також зробив пожертву для України в сумі \$10 млн. і запустив благодійну криптокартку для біженців з України[5].

Міністерство цифрової трансформації в Україні заявило про плани держави зробити себе провідним напрямком криптовалютного світу. Окрім ухвалення нового закону про віртуальні активи. Україна планує активно залучати криптовалютний бізнес за допомогою висококонкурентних податкових ставок. Компанії платитимуть 5% прибутку та не оподатковуватимуться на додану вартість, а фізичні особи платитимуть 5% з пільговим періодом до кінця 2025 року.

За даними рейтингу Global Crypto Adoption Index, складений компанією Chainalysis, Україна увійшла у топ-3 світових лідерів з використання віртуальних активів[5].

В Україні роблять все для того, аби створити найбільш сприятливі умови для розвитку криптобізнесу, щоб світові криптокомпанії могли легально заходити в Україну та вести бізнес, використовуючи банківську систему. А українці — декларувати та захищати свої доходи у віртуальних активах.

Також, в умовах воєнного стану криптоспільнота підтримує Україну з перших днів війни. І більше ніж за 3 місяці загальна сума донатів в криптоактивах перевищила \$100 млн, із них більше \$60 млн надійшли в криптофонд Aid For Ukraine. Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров зазначив, що за ці кошти закуповуються автомобілі на передову, дрони та інше необхідне обладнання для наших захисників[7].

У Мінцифрі вважають, що розвиток блокчейн-бізнесу сприятиме економічному відновленню України. Адже підтримати Україну можна в різний спосіб, зокрема

продовжувати донатити в криптофонд, інвестувати в українські криптостартапи та розвивати криптобізнес у нашій країні.

Пресслужба Binance у квітні 2022 року повідомила, що запустила криптовалютну картку Binance Refugee для українців, які були змушені переїхати до країн європейської економічної зони (ЄЕЗ) через війну з Росією. Картка дозволить переміщеним українцям здійснювати та отримувати криптовалютні платежі, а також оплачувати нею покупки в магазинах європейської економічної зони, які приймають карткові платежі. Крім того, картка дозволить українцям отримувати допомогу від Binance та інших благодійних організацій.

Переміщені українці, які пройшли перевірку місцевими некомерційними організаціями та подали заявку на отримання криптовалютної картки, отримують 75 BUSD, що еквівалентно 75 долларам на місяць протягом трьох місяців відповідно до рекомендованого рівня пожертв УВКБ ООН. Криптовалюта BUSD буде автоматично конвертована в місцеву валюту під час оплати картою[6].

Криптовалютних бірж, заснованих і діючих в Україні не так багато, але вони є і успішно розвиваються, як на території України, так і в інших країнах. Є доволі багато бірж, на яких є підтримка української мови на офіційному сайті, введення і виведення гривні (на банківські карти і електронні онлайн гаманці).

Рейтинг українських криптовалютних бірж досить невеликий, тому визначиться з вибором криптобіржі багатьом буде досить просто. Можна умовно розділити біржі за рівнем професіоналізму користувачів з торгівлі криптовалютою:

- Для новачків: KUNA, BTC Trade UA, QMALL, EXMO, Binance.
- Для професійних криптотрейдерів: Binance, EXMO.

Щоб просто і швидко купити Bitcoin або інші криптовалюти найзручніше використовувати біржу Kuna Exchange (можна купити без верифікації і навіть без реєстрації аккаунта).

Для більшої наочності слід ознайомитися з невеликим порівнянням криптобірж для українців (з підтримкою поповнення і виведення в гривні з банківських карт):

- Найнижча торгова комісія: Binance (0.1%).
- Найнижча комісія за поповнення з карти: QMALL (0.5%), Binance (0.75%), KUNA (1.5% + 5 UAH).

Найнижча комісія за вивід грошей на карту: Binance (1% + 4 UAH), BTC TRADE UA (1 – 1.3%), KUNA (1.5%)[4].

Отож, підписання ЗУ «Про віртуальні активи» дає нові можливості для економіки нашої держави і наразі Україна має шанс отримувати користь від розвитку криптоіндустрії. Наша держава, на мою думку, повинна орієнтуватись на активний розвиток криптобізнесу, і таким чином підвищити свою конкурентоспроможною країною в цій сфері на світовому ринку. Адже криптовалюта буде приносити високу додану вартість, і сфери застосування блокчейну є дуже широкі, відтак попит буде великим. Загалом крипторинки в Україні став популярним напрямом інвестицій, а в умовах війни в Україні – ще й потужним інструментом боротьби з російською агресією: з моменту окупації відомі блокчейн-компанії не просто долучилися до фандрейзингу, а й направили безповоротну фінансову допомогу напряму користувачам України.

Список використаних джерел:

1. Запустити цифру: що потрібно знати про регулювання криптовалют в Україні. Mind.ua. URL: <https://mind.ua/openmind/20239092-zapustiti-cifru-shcho-potribno-znati-pro-regulyuvannya-kriptovalyut-v-ukrayini> (дата звернення: 29.09.2022).

2. Міністерство цифрової трансформації України. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 29.09.2022).

3. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 28.09.2022).
4. Українські біржі криптовалют - кращі криптобіржі в Україні. ProBitcoin.com.ua. URL: <https://probitcoin.com.ua/ukrainski-birzhi-kryptovaliut> (дата звернення: 29.09.2022).
5. Що таке криптовалюта та які тенденції її розвитку в Україні та світі? | Binance блог. Binance Blog. URL: <https://www.binance.com/uk-UA/blog/markets/що-таке-криптовалюта-та-які-тенденції-її-розвитку-в-україні-та-світі-421499824684903926> (дата звернення: 28.09.2022).
6. 2022 Global Cryptocurrency Adoption Index - Chainalysis. Chainalysis. URL: <https://blog.chainalysis.com/reports/2022-global-crypto-adoption-index/> (date of access: 28.09.2022).
7. Binance to launch Refugee Crypto Card for Ukrainians forced to leave Ukraine | Binance Blog. Binance Blog. URL: <https://www.binance.com/en/blog/charity/binance-to-launch-refugee-crypto-card-for-ukrainians-forced-to-leave-ukraine-421499824684903753> (date of access: 28.09.2022).
8. Ukrinform. Для України зібрали вже понад \$100 мільйонів у криптовалюті. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3497586-dla-ukraini-zibrali-vze-ponad-100-miljoniv-u-kriptovaluti.html> (дата звернення: 28.09.2022).

Пилат М.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гринчишин Я.М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день бюджетування відіграє величезну роль у діяльності підприємств. Сьогодні економіка переживає надзвичайно важкі часи, тому одна з найважливіших характеристик усіх підприємств – досягнення фінансової стабільності. У сучасних умовах підприємства повинні орієнтуватись, як на зміни у зовнішньому середовищі, так і нарощувати свій внутрішній потенціал. Тому необхідним стає впровадження нових методів управління фінансами підприємств, а також удосконалення системи управління діяльністю підприємств. Саме одним з таких нових методів є бюджетування. Воно полягає в плануванні майбутньої діяльності підприємства шляхом формування системи бюджетів. Це підтверджує необхідність упровадження бюджетування на підприємствах, оскільки даний метод забезпечить кількісний аналіз фінансового планування та контроль за його виконанням.

Попри величезну кількість праць зарубіжних та вітчизняних науковців, які присвятили питанню бюджетування у компаніях та на підприємствах, даний метод потребує ще вдосконалення та детального вивчення. Варто більш детально вивчити напрямки вдосконалення методу бюджетування підприємств, його недоліки та їх усунення. Однією з проблем на підприємствах є недосконале управління. Адже ця проблема виникає через недостатньо добре сформовану стратегію розвитку підприємства, недостатній рівень планування тощо. Ці питання можливо вирішити, якщо ефективно інтегрувати процес бюджетування в діяльність підприємств. Адже бюджетування – один із напрямів удосконалення системи управління діяльністю сучасних компаній та підприємств.

На сьогоднішній день бюджетування підприємств набуває все більшого значення. Підприємства зацікавлені у своїй фінансовій стабільності та загалом ефективності функціонування. Задля того потрібен контроль фінансового стану, постійний аналіз,

виявлення певних недоліків у роботі підприємств, а також прогноз на майбутнє. Одним з ефективних методів, який займається дослідженням наведених питань є бюджетування.

Існує багато підходів до визначення поняття бюджетування. Перш за все обґрунтуємо поняття бюджет. Бюджет компанії – докладний план, що включає в себе всі статті доходів і витрат за певний період часу. За кожен статтю бюджету має призначатися відповідальна особа. В умовах високої конкуренції практично у всіх сферах, і з урахуванням нестабільної економічної ситуації дане питання є надзвичайно актуальним [1].

Бюджет можна розглядати як економічний прогноз для досягнення низки поставлених цілей компанії чи підприємства. Бюджет формується за допомогою процесів бюджетування. Під цим терміном можна розуміти процес підготовки бюджету і здійснення контролю за його виконанням. Відповідно до цього визначення існує сучасний підхід: з однієї сторони бюджетування – процес складання і контролю бюджетів, а з іншої сторони як управлінську технологію, яка спрямована на розроблення управлінських рішень. Загалом бюджетування як процес – це послідовні дії з розроблення, виконання, контролю та аналізу бюджету з подальшим можливим корегуванням, як планів, так і цілей підприємства. Якщо розглядати бюджет, як управлінську технологію, тоді підхід набуває трішки іншого характеру. Власне тоді бюджетування орієнтується на розроблення і підвищення саме фінансово-економічної обґрунтованості управлінських рішень. Наведемо розширене трактування поняття бюджетування, а саме:

- система розподілу фінансових ресурсів між підрозділами підприємства;
- система узгодженого управління підрозділами підприємства;
- технологія фінансового управління;
- процес складання та реалізації бюджетів;
- складова фінансового планування підприємства;
- процес розроблення бюджетів відповідно до поставлених цілей і завдань [2, с. 15, 16].

Турбулентні умови функціонування підприємств, що характеризуються високим ступенем невизначеності і непередбачуваності змін у зовнішньому середовищі під час воєнного стану, вимагають корегування інструментарію бюджетування, кращої адаптації його до нових реалій. Насамперед використання бюджетів передбачає зміну стратегії підприємства, кількісним вираженням якої вони є. Дослідження показують, що, зважаючи на нові виклики, зумовлені війною, більшість компаній поступово адаптують свої бізнес-стратегії до нових умов, зокрема це 47% — великих, 42% — малих, 39% — середніх, 38% — мікрокомпаній [3]. Значна частина компаній диверсифікують бізнес та шукають додаткові напрямки діяльності.

Іншим напрямом вдосконалення бюджетування підприємств в умовах воєнного стану є скорочення бюджетного періоду. Наприклад, до планування на місяць вдається 60% мікрокомпаній, 56% малих компаній, 41% середніх. Квартальну тривалість періоду планування розглядають 14% мікрокомпаній, 18% малих компаній, 18% середніх компаній, 21% великих компаній [3].

Отже, бюджетування – один з напрямів удосконалення системи управління діяльністю сучасних підприємств. Система бюджетів дозволяє аналізувати прогнозовані та фактичні показники не тільки по всій компанії загалом, але й за окремими підрозділами. Власне на сучасному етапі розвитку економіки варто надати перевагу вдосконаленню системи бюджетування підприємств, адже саме завдяки даному методу кожне підприємство має змогу ефективно функціонувати та досягти фінансової стабільності.

Список використаних джерел:

1. Петрова К. Бюджет компанії: навіщо потрібно його складати та на що звернути особливу увагу? / Фінансовий портал Fibi. URL: <https://fibi.tech/news/robota/byudzheta-kompaniyi-navisho-potribno-yogo-skladati-i-na-sho-zvernuti-osoblivu-uvaгу> (дата звернення: 16.10.2022).
2. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисципліни / Л. П. Батенко та ін. ; за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
3. Дослідження стану українського бізнесу під час війни: як себе почувають середні, малі та великі компанії / Kyivstar Business Hub. URL: <https://hub.kyivstar.ua/news/doslidzhennya-stanu-ukrayinskogo-biznesu-pid-chas-vijny-yak-sebe-pochuvayut-seredni-mali-ta-velyki-kompaniyi/> (дата звернення: 16.10.2022).

Підручник К. П.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І. Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Основою здійснення господарської діяльності кожного підприємства є активи. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому [1].

Активи підприємства за джерелом походження поділяються на оборотні та необоротні активи. Обсяги виробництва та ступінь його ефективності, а також збільшення вартості бізнесу зумовлені розміром та структурою активів. Тому процес аналізу та оцінки оборотних активів підприємства є актуальним питанням.

В табл. 1 подано показники, які характеризують динаміку, структуру та склад активів підприємств в Україні за період 2017-2020 рр.

Таблиця 1

Аналіз активів підприємств України у розрізі оборотних та необоротних за 2017-2020 роки*

	2017		2018		2019		2020	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Необоротні активи	4310961,6	43,3	4592984,1	42,3	4854693,1	42,3	5312301,4	41,9
Оборотні активи	5650817,4	56,7	6285066,5	57,7	6640282,3	57,7	7360593,6	58,0
Баланс	9961779,0	100	10878050,6	100	11494975,4	100	12672895	100

*Джерело: складено на основі [2]

За даними таблиці 1 видно, що протягом аналізованих років простежується збільшення оборотних та необоротних активів українських підприємств у абсолютному вираженні. Проте, питома вага необоротних активів спадає від 43,3% у 2017 році до 41,9% у 2020 році. Це зумовлено зростанням обсягів оборотних активів у сукупному балансі підприємств за аналізований період (від 56,7 % у 2017 році до 58,1 % у 2020 році).

Виходячи з даного дослідження проаналізуємо обсяги оборотних активів підприємств за видами економічної діяльності наведених у табл. 2.

Таблиця 2

Обсяги оборотних активів підприємств України за видами економічної діяльності за 2017-2020 рр., тис. грн.*

Види економічної діяльності	Оборотні активи			
	2017	2018	2019	2020
Усього	5650817,4	6285066,6	6640282,4	7360593,6
сільське, лісове та рибне господарство	639025,2	654180,7	640995,1	711123,6
промисловість	1781004,4	1914514,4	1883722,4	2160687,6
будівництво	253823,1	328063,3	394884,6	428635,1
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1715815,4	2013853,7	2149443,6	2310387,3
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	217451,3	262213,0	252287,6	322595,0
тимчасове розміщення й організація харчування	14725,9	16533,7	18209,7	19803,1
інформація та телекомунікації	66555,3	72594,4	70912,9	94696,5
фінансова та страхова діяльність	233166,6	256699,5	321796,6	390413,3
операції з нерухомим майном	239267,9	310284,6	333618,5	356057,9
професійна, наукова та технічна діяльність	385866,1	343020,5	435779,6	376796,3
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	84421,4	88759,9	108250,8	128529,8
освіта	1087,5	1548,4	2399,6	2807,4
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	5176,5	8377,5	15819,6	43482,8
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	9816,0	11207,6	8250,9	10100,8
надання інших видів послуг	3614,8	3215,4	3910,9	4477,1

*Джерело: складено на основі [2]

Відповідно до даних наведених у таблиці 2, обсяги оборотних активів, які використовуються в діяльності суб'єктів різних галузей української економіки показують позитивну тенденцію. Станом на 2020 рік найбільші обсяги оборотних активів використовуються в оптовій та роздрібній торгівлі (2310387 тис. грн.), промисловості (2160688 тис. грн.) і сільському, лісовому та рибному господарствах (711123,6 тис. грн.).

Зауважимо, що обсяг оборотних активів, які використовуються в різних видах економічної діяльності зріс на 1709776 тис. грн. протягом останніх років.

Отже, аналіз та оцінка стану оборотних активів підприємств є комплексним процесом, оскільки під час їхнього здійснення необхідно оцінити майновий стан підприємства,

дослідити динаміку оборотних активів, їхні темпи приросту, тощо. Що дасть змогу формувати більш якісну та структуровану інформацію, необхідну для ефективного управління використанням майна (ресурсів) суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. *Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від. 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>*
2. *Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>*

Романишин Ю.Р.

Науковий керівник: к.е.н., доцент, Клепенчук О.Ю.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Економічний стан країни під час війни має велике значення для перемоги. Однак, фінансово-економічна діяльність на територіях, які безпосередньо знаходяться в зоні бойових дій, та на прифронтових територіях практично не ведеться. Це має катастрофічний вплив на економіку держави. Більш безпечними для бізнесу є тиллові території, які за допомогою державної підтримки перебирають на себе роль опори економіки держави. Підприємства, які знаходяться у небезпеці, мають можливість переїхати на ці території. Підприємці можуть використати додатковий попит від тимчасово переміщених осіб або при потребі економіки воєнного стану створити тут новий бізнес. На 30 серпня 2022 р.[2] від старту програми релокації 725 підприємств перемістились у безпечні регіони, з них 484 відновили свою діяльність на новому місці. Ще 284 компанії шукають придатну локацію або спосіб транспортування.

Україна в стані війни виробила деякі інструменти фінансової підтримки бізнесу. Серед основних напрямків є наступні: підтримання ліквідності всіх платників податків; забезпечення підтримки малого бізнесу; збалансування податкового навантаження, що визначено податковим законодавством України та матеріальними можливостями суб'єктів підприємництва; вдосконалення комунікації, координації та співробітництва між суб'єктами господарювання на державному та місцевому рівнях.

Одним з дієвих інструментів розвитку економіки країни і стимулювання бізнесу є податкові інструменти. Основні з них: фізичним особам і підприємства, оборот яких складає до 10 млрд. грн. сплачувати єдиний податок з обороту в розмірі 2% за правилами, які встановлені для 3-ї групи платників податків; для ФОП 1-ї і 2-ї групи сплата єдиного податку є добровільною; зниження ПДВ до 7% і звільнення від акцизу з пального (зокрема, і на його імпорт), а також відміна акцизів на нафтові продукти; звільнення споживачів від відповідальності перед кредитором за прострочення виконання зобов'язань за договором про споживчий кредит; обмеження місячної винагороди держслужбовців 10-ма розмірами мінімальної заробітної плати; збільшення рентної плати за видобуток копалин; звільнення від оподаткування ПДФО допомоги постраждалим від військової агресії; надання прав на податкову знижку в обсязі 16% (замість наявних 4%) на пожертвування неприбутковим організаціям; підприємства та ФОПи третьої групи звільняються від сплати ЄСВ за найманих працівників, які були призвані до лав Збройних Сил України та тероборони. Окрім цього, передбачене звільнення від сплати податку за землю і оренди за неї державної та комунальної власності на всіх територіях, де ведуться активні бойові дії. Також можливі пільги для окремих регіонів, галузей або видів діяльності, які мають

стратегічне значення для регіону або держави. Також в країні створена державна підтримка бізнесу в умовах воєнного стану, а саме одна з них це кредитування підприємств за програмою «5-7-9%». Вона полягає в тому, що будь-який бізнес на період війни та після її закінчення може отримати кредит під 0%. Після цього ставка кредиту зростає до 5%, а максимальна сума кредиту складає в розмірі до 60 млн. грн. Строк кредитування за програмою «5-7-9» залежатиме від цільового призначення грошей.

Фінансова підтримка українського бізнесу також полягає у наступному:

Станом на 17 серпня 2022 р. з 1 червня 11 389 аграріїв залучили 16,5 млрд грн кредитів. Загалом з початку року виробники сільгосппродукції отримали в межах програми «Доступні кредити 5-7-9 %» 55,1 млрд грн. Попри підвищення облікової ставки НБУ до 25 %, банківська система надає кредити аграріям на вигідних пільгових умовах, зокрема під портфельні гарантії, коли сільгоспвиробник має покрити заставою лише 20 % від суми кредиту, а решту 80 % банкові гарантує держава.

Лідерами за обсягами кредитування за цей період є Вінницька (2,6 млрд грн), Київська (2,5 млрд грн), Чернігівська (1,6 млрд грн), Хмельницька (1,17 млрд грн) та Сумська (1 млрд грн) області.

Уряд пролонгував пільгові кредити для аграріїв на пів року[6]. Уповноважені банки до 31 жовтня 2022 р. прийматимуть заявки від с/г товаровиробників на отримання кредитів розміром до 90 млн грн під процентні ставки від 0 % до 9 % залежно від категорії кредиту та суб'єкта підприємництва.

Кредит надаватимуть терміном на п'ять років для реалізації інвестиційних проєктів та на рефінансування заборгованості, а також максимум на три роки – для фінансування оборотного капіталу. Тобто аграрії, які протягом березня–травня залучали пільгове кредитування під 0 % і які мали здійснити погашення за цими кредитами уже в серпні 2022 р., тепер можуть це зробити до лютого 2023 р. коштом виторгу за врожай.

Кабінет міністрів 16 серпня 2022 р. виділив Міністерству економіки 103,4 млн грн із резервного фонду держбюджету за бюджетною програмою «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу»[8]. Зокрема, 74,3 млн грн виділено на мікрогранти для створення або розвитку власного бізнесу; а 29 млн грн – на гранти для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства.

З метою створення сприятливих умов для інвестування. Уряд схвалив законопроект про спрощення дозвільних процедур для набуття права на землю та для початку будівництва під час реалізації проєктів відновлення економіки вартістю від 500 тис. євро, спрямований на будь-яку сферу промисловості (за винятком діяльності з поводження з відходами та будівництва житла). Уряд запускає програму підтримки машинобудівної промисловості шляхом гарантування участі виробників вітчизняної продукції в електронних торгах. Програму реалізовуватимуть за допомогою інструмента локалізації, що передбачає вимоги до походження продукції, яку продають через систему «Prozorro». Це має стимулювати попит на продукцію машинобудівної промисловості, сформувати нові робочі місця, збільшити податкові надходження до бюджету, вплинути на зростання ВВП і сприяти швидшому відновленню української економіки. З метою втілення програми ухвалено порядок підтвердження частки вітчизняних складників у продукції. До участі у публічних закупівлях допускають товари, у яких не менше 10 % внутрішнього складника вироблено на території України.

Ці вимоги поширюються на такі види продукції: автомобілі швидкої допомоги, пожежні авто, електробуси, деякі деталі (як-от двигуни, турбіни, насоси та компресори тощо). Вимоги не поширено на продукцію тих країн, з якими Україна підписала Угоди про вільну торгівлю, а також на товари учасників Угоди про державні закупівлі. Це, зокрема, країни ЄС, Японія, США, Південна Корея, Сінгапур, Гонконг, Канада

(вичерпний перелік країн та порогові значення публікують на офіційному сайті Мінекономіки).

Список використаних джерел:

1. Для бізнесу в Україні на період війни зменшать податки: проєкт погоджено податковим Комітетом. URL: https://biz.ligazakon.net/news/209950_dlya-bznesu-v-ukran-na-perod-vyni-zmenshat-podatki-prokt-pogodzhen-podatkovim-komitetom (дата звернення: 10.05.2022).
2. Кредит до 60 млн. грн. будь-якому українському підприємству під 0% на час воєнного стану за програмою «5-7-9%». URL: <https://business.dia.gov.ua/cases/antikrizovirisenna/kredit-do-60-mln-grn-bud-akomu-ukrainskomu-pidpriemstvu-pid-0-na-cas-voennogo-stanuza-programou-5-7-9> (дата звернення: 10.05.2022).
3. Програма Уряду щодо тимчасового переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів. URL: <https://business.dia.gov.ua/cases/antikrizovi-risenna/programa-uradu-sodo-timcasovogo-peremisenna-pidpriemstv-z-postrazdalih-pid-cas-vijni-regioniv> (дата звернення: 16.09.2022).
4. Майже 700 підприємств перемістились у безпечні регіони в рамках програми релокації / Міністерство економіки України. 2022. 03 серп. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=36922bf4-9d07-4cea-8ab1-7d769728b3d0&title=Maizhe700-PidprimstvPeremistilisUBezpechniRegioniVRamkakhProgramiRelokatsii> (дата звернення: 16.09.2022).
5. Майже 150 тисяч сміливих бізнесів відкрилося з моменту вторгнення РФ / Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/brave-business-in-war>
6. Релокація: 725 підприємств переїхали в безпечні регіони / Міністерство економіки. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=ed4229cc-8de2-43b2-a5aa...>
7. Уряд запускає програму підтримки машинобудівної промисловості / Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zapuskaie-prohramu-pidtrymky-mashynob...>
8. Україна отримає «митний безвіз» вже цього року! / Денис Шмигаль. URL: https://t.me/Denys_Smyhal/3360
9. Уряд пролонгував пільгові кредити для аграріїв України / Незалежна асоціація банків. URL: <https://www.facebook.com/NABU.UKRAINE/posts/pfbid02y5iRqw4Nf2xGdWsan6H>
10. Клепанчук О.Ю. Про деякі передумови ефективного функціонування товарного ринку. Клепанчук О.Ю. // Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні : матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів (м. Львів, 25 січня 2022 р.) : тези доповідей. – Львів : Львівський торговельно-економічний університет, 2022. – 536 с.
- 11.. Клепанчук О. Ю. Інституційні реформи фінансового ринку України / О. Ю. Клепанчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2021. – Т. 31 (2). – С. 63-67.

Сергієнко К.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Смолінська С.Д.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ АТ «КРЕДОБАНК»

Процес менеджменту персоналу для банку є важливою складовою процесу управління його операційною системою. Виходячи з цього, основними завданнями у даному процесі є визначення сутності менеджменту нових працівників на підприємстві, встановлення її ролі у формуванні потенціалу розвитку та економічної безпеки, а також дослідження прогресивних методів та підходів, що сприятимуть оплати праці працівникам. [1].

До методів мотивування оплати праці на підприємстві включаються:

1. Надбавки та доплати до тарифних ставок (посадових окладів) у розмірах, передбачених чинним законодавством, за суміщення професій (посад). Виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника; роботу у важких і шкідливих умовах праці; роботу в нічний час; керівництво підрозділом; класність водіям (машиністам) транспортних засобів; високі досягнення в праці, а також інші надбавки та доплати, передбачені чинним законодавством, включаючи доплату до розміру мінімальної заробітної плати;
2. Премії та винагороди, у тому числі за вислугу років, що мають систематичний характер, незалежно від джерел фінансування;
3. Відсоткові або комісійні винагороди, виплачені додатково до тарифної ставки (окладу, посадового окладу);
4. Оплата роботи в надурочний час і у святкові та неробочі дні у розмірах та за розцінками, встановленими чинним законодавством;
5. Вартість безкоштовно наданого працівникам форменого одягу, обмундирування, що може використовуватися поза робочим місцем та залишається в особистому постійному користуванні, або сума знижки у разі продажу форменого одягу за зниженими цінами;
6. Оплата за невідпрацьований час:
  - грошові компенсації у разі невикористання щорічних (основної та додаткових) відпусток та додаткових відпусток працівникам, які мають дітей.
  - оплата додаткових відпусток (понад тривалість, передбачену законодавством), наданих відповідно до колективного договору;
  - оплата додаткових відпусток у зв'язку з навчанням та творчих відпусток;
  - оплата простоїв не з вини працівника. [2]

На рис.1 зображено графік динаміки фонду оплати праці АТ «КРЕДОБАНК» за 2019-2021 рр.

З графіку видно, що на підприємстві стабільно зростають всі показники фонду оплати праці. Збільшився рівень фонду додаткової заробітної плати, у 2021 цей показник збільшився на 23,70% у порівнянні з 2020 роком.

Розглянемо результати контролювання молодих фахівців на задоволеність системою оплати праці АТ «КРЕДОБАНК» на початку 2021 року. На даний момент на підприємстві працюють 131 (згідно звітності на 31.12.2021р.) та 41 особа (вік 19-28) молодих спеціалістів, з них 41 особа пройшла дане опитування.(рис. 2)

Як видно на рисунку 2 досить істотна частка молодих співробітників важко адаптувалася на підприємстві (59%).

Рис.1. Динаміка фонду оплати праці АТ «КРЕДОБАНК» за 2019-2021 рр., тис. грн.

Джерело: складено автором на основі звітності [3].

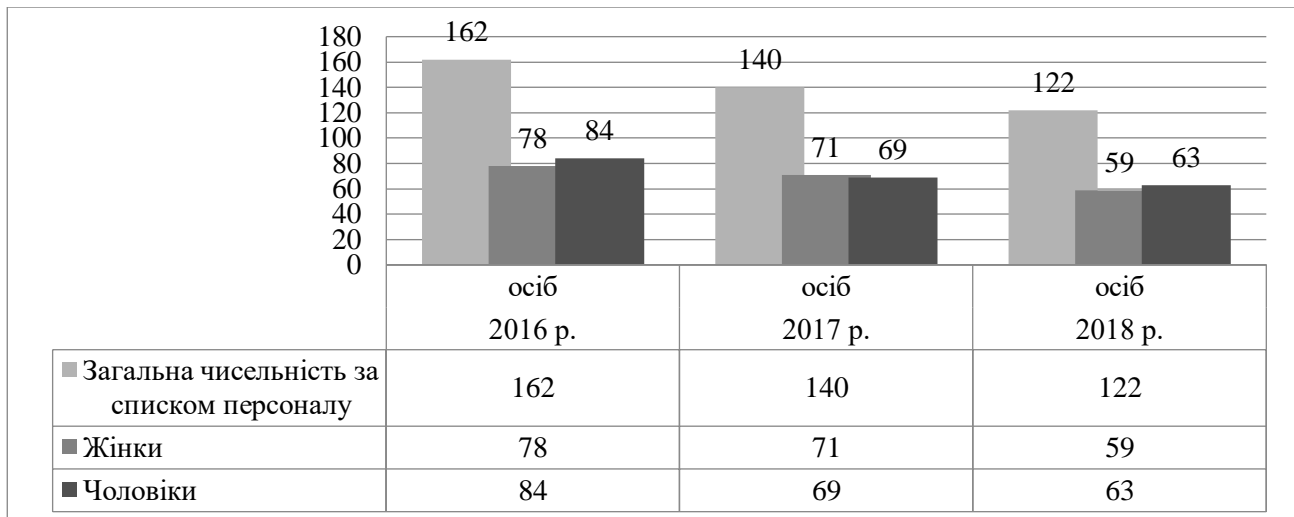
Рис. 2. Контроль результатів за опитуванням молодих фахівців про задоволеність умовами праці АТ «КРЕДОБАНК»

Джерело: складено автором

Аналіз забезпеченості персоналу АТ «КРЕДОБАНК» доцільно здійснювати в розрізі кількісного, статево-вікового та освітнього складу, а також рівня розвитку та руху працівників.

Фінансова криза в країні позначилася на кількості працівників галузі підприємства: за період 2016-2018 року їх кількість знизилася з 162 до 122 осіб (рис.3).

Традиційним показником статистики людських ресурсів є вік. Важливим фактором є те, що основною віковою категорією АТ «КРЕДОБАНК» протягом трьох останніх років залишається вікова група 15-28 років, що пояснюється необхідністю розвитку персоналу. Ця вікова категорія вважаються здатними до навчання та підвищення кваліфікації, що особливо важливо для будь-якої установи, тому що керівництво націлене на постійне нарощування обсягів виробництва та надання послуг.

Рис.3 Динаміка чисельності персоналу галузі функціонування АТ «КРЕДОБАНК»

Джерело: складено автором на основі звітності [3]

Отже, враховуючи дану інформацію можна прийти до висновку, що АТ «КРЕДОБАНК», на даний момент, має негативну тенденцію процесу менеджменту персоналу, тому необхідно ґрунтовно проаналізувати даний напрямок управлінської діяльності, розглянути нові методи мотивування оплати праці і розробити план оптимізації даного процесу. Ці заходи повинні реалізовуватися першочергово, тому що процес менеджменту персоналу напряму впливає на функціонування банку і результат його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Банківські операції: Підруч. / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. А.М. Мороза; Київ. нац. екон. ун-т. - К.: КНЕУ, 2020. - 384 с.
2. Альохин Б.И. Як працює ринок цінних паперів / ЕКО, №12, 2020, 12-35 с.
3. Офіційний сайт АТ «Кредобанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kredobank.com.ua>

Синичич М. М.

Науковий керівник: к.е.н., доц.Петик Л.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РЕЛОКАЦІЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

З початку війни з РФ економіка України зазнала значного удару - зруйнована інфраструктура та ціла низка підприємств, обмеження доступу бізнесу до ресурсів та ринків збуту, інфляція, девальвація, міграція населення. Проте бізнес продовжує адаптуватися до воєнних умов, оговтується від шоку та дещо зменшив негативні оцінки перспектив своєї роботи. Підприємства промисловості підвищили оцінки з огляду на поступове налагодження каналів постачання, пристосування до нових умов, та з урахуванням релокації частини підприємств до більш безпечних регіонів. [5]

Релокація – це переміщення бізнесу з однієї країни в іншу. Іншим значенням цього слова може бути переїзд усіх або частини працівників компанії з однієї країни в іншу, або переїзд бізнесу / працівників з одного місця на інше в межах однієї країни. [1]

Як правило, зараз підприємці з небезпечних регіонів прагнуть перенести власні виробництва до західних областей України. Тож популярною стає релокація бізнесу у

Львів, Рівне, Закарпаття. Причина вибору зрозуміла – віддаленість від бойових дій та кордонів з РФ. [2]

Необхідні дії для релокації бізнесу:

- оформлення наказу про релокацію;
- проведення інвентаризації перед перевезенням виробничих потужностей на іншу територію;
- оформлення актів приймання-передачі виробничих потужностей при передачі майна для перевезення і отримання їх за місцем релокації;
- укладення договорів оренди приміщень;
- отримання дозвільних документів (ліцензій). Так, для продовження діяльності на іншій території можна буде подати через ЦНАП або «Дію» декларацію про провадження господарської діяльності;
- можливість зміни юридичної адреси після релокації бізнесу (однак це не є обов'язковою вимогою). [3]

Усі заявки розглядаються оперативно. Тривалість розгляду від 1 до 3 днів для підприємств, що мають першочергове значення для оборонного комплексу, життєдіяльності населення та підтримки економіки у воєнний час. Щодо інших підприємств (не пріоритетних) – заявки можуть розглядатися до 5 днів. Жодних підстав у відмові щодо переміщення немає.

Після ухвалення позитивного рішення про переміщення, підприємство отримує пакет державної підтримки, що включає в себе наступні опції:

- підбір місця розташування для потужностей підприємства;
- допомога з перевезенням на нову локацію;
- сприяння в розселенні працівників та пошуку нових співробітників;
- підтримка у відновленні логістики, закупівлі сировини та пошуку ринків збуту. [4]

601 підприємство, які взяли участь в програмі релокації, завершили переїзд з областей, де тривають бойові дії. 390 з них вже відновили роботу на нових майданчиках у західних регіонах України. Ще 87 підприємств знаходяться на різних стадіях транспортування. Переміщення обладнання здійснюється потужностями “Укрзалізниці”, “Укрпошти”, або власними ресурсами (з компенсацією). Незабаром переїдуть ще 151 підприємство, які на даний час вже знаходяться на маршрутах або оформлюють необхідні документи. [4]

В умовах невизначеності, багато власників бізнесів замислюються про те, щоб перемістити свій бізнес за кордон: повністю або частково, тимчасово або на постійній основі. Основними країнами релокації стали країни ЄС (Польща, Німеччина, Болгарія, Бельгія, та Естонія), Туреччина, Молдова.

При релокації бізнесу за кордон слід звернути увагу на стабільність політичної та економічної ситуації, “не конфліктність” країни на світовій арені, гарантії забезпечення безпеки для бізнесу іноземного інвестора. Треба оцінити ризики у взаємовідносинах між «дружніми/недружніми» регіонами (Євросоюз, Туреччина, Середня Азія) з урахуванням країни виробництва та експорту продукції.

Також треба продумати:

- доступність юрисдикції - сумісність з іншими регіонами у торговельно-економічному аспекті. Можливості торгівлі (сировина та готовий продукт) між регіонами, умови торгівлі, обмеження;
- доступ до банківської системи - легкість відкриття та можливості безперешкодного управління банківськими рахунками;
- логістику - основні канали постачання, наявність розвиненої інфраструктури морських, авто чи залізничних перевезень;
- преференції - наявність промислово-технологічних парків, вільно-економічних зон, діючі інвестиційні програми;

- кредитну політику - пільги для інвесторів та розміри кредитів, ставки;
- податкову політику - прибутковий податок, ПДВ та механізми його відшкодування, місцеві податки, особливості застосування різних додаткових зборів (екологічні податки);
- енергоносії та комунікації - особливості підключення, вартість газу, електрики, води, каналізації;
- робочу силу - рівень кваліфікації, рівень мінімальної заробітної плати, обмеження щодо іноземців.

Інша держава – це інші правила, в яких необхідно досконально розібратися. Наприклад, навіть релокація бізнесу в Польщу має суттєві нюанси. Щоб перенести свою діяльність сюди, вам доведеться реєструвати нову компанію. Що для цього необхідно:

- отримати номери PESEL та ePuap – це аналоги нашого ідентифікаційного коду та електронного підпису. Заявку на них можна подати онлайн, але для отримання ePuap доведеться пройти співбесіду з консулом;
- оформити документи для реєстрації компанії – зазвичай, це Договір про товариство. Його можна зробити у місцевого нотаріуса або онлайн, якщо ви знаєтесь на процедурі. Звичайно, краще це довірити юристу;
- відкрити рахунок в банку, укласти договори оренди офісу та бухгалтерського обслуговування;
- визначитися з податками та вчасно їх сплачувати – як правило, в Польщі податок на прибуток за ставками 9% або 19%, ПДВ за загальною ставкою 23%, податок на доходи фізосіб 17% або 23%;
- оформити співробітників – можуть бути різні варіанти, від класичного трудового договору до проєктних контрактів. [2]

Будь-який варіант релокації бізнесу під час війни потребує планування та кваліфікованого юридичного супроводу.

Таким чином, можна виділити основні переваги релокації бізнесу:

1. Компанію, яка вела свою діяльність на окупованій території, не обов'язково закрити, можна просто змінити місце провадження господарської діяльності.
2. Наразі органи місцевої влади в Західній Україні пропонують програми релокації бізнесу з низкою переваг.
3. В умовах воєнного стану держава надає низку податкових пільг, зокрема:
  - можливість не сплачувати податок (для платників єдиного податку 1-ї та 2-ї групи);
  - можливість перейти на сплату єдиного податку за ставкою 2% (можуть перейти на таку ставку платники єдиного податку 3-ї групи та платники на загальній системі оподаткування).
  - працівників підприємства, яке евакуйовується, не потрібно повідомляти про зміну істотних умов праці за два місяці наперед;
  - можливість укладення строкових трудових договорів з новими працівниками на період дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутнього працівника. [3]

Список використаних джерел:

1. Релокація бізнесу. Що це таке і навіщо? URL: <https://vigolex.net/relokacziya-biznesu-shho-cze-take-i-navishho/>
2. Релокація бізнесу під час війни: що врахувати URL: <https://mitrax.com.ua/uk/blog/relokacziya-biznesu-pid-chas-vijni-shho-vrahuvati/>
3. Бізнес на війні: закрити не можна перемістити URL: <https://mind.ua/openmind/20244095-biznes-na-vijni-zakriti-ne-mozhna-peremistiti>

4. Міністерство Економіки України. Програма релокації підприємств URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv>

5. Релокація бізнесу в Україні та в ЄС URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/213880_relokatsya-bznesu-v-ukran-ta-v-s

Сіроклин А. В.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Петик Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Однією з проблем є економічний фронт країни під час війни, який допомагає поповнити бюджет і підтримати платоспроможність населення. За 7 місяців війни було затронуте майже кожен бізнес в Україні, що обійшлося країні в сотні мільярдів доларів. Це призвело до сповільнення зростання економіки, перерозподіл фінансування на медицину і соціальну допомогу, тривають простой на виробництвах, різко зросло безробіття тощо.

Умовно економіку держави можна розділити на три типи.

1. Економіка передової. Присутня у тих містах, де ведуться активні бойові дії. Економіка там буде дедалі «мобілізованою». Військово-цивільні адміністрації будуть розробляти плани, супроводжуватимуть постачання, закупівлі, будуть основним замовником послуг. Тобто, це є плановою економікою воєнного часу.

2. Економіка тих міст, в яких немає бойових дій, проте є ризик наближення російських військ. Безпосередньо, бізнес в цих містах продовжить працювати, однак інвестицій в його розвиток не буде. Влада країни може дати гарантії і фінансову ліквідність; кредити, які можна не виплачувати, навіть у випадку якщо воєнна ситуація зміниться; гарантувати, що продукти буде куплено, а клієнти заплатять за отримані послуги чи товари; допомагати з критичним постачанням товарів.

3. Економіка міст, які знаходяться далеко від передової. На їх території є багато тимчасово переміщених осіб. Вони створюють тиск на економічну інфраструктуру. Але вони також створюють можливості, а саме додатковий попит на товари і послуги. Такі території є безпечними для інвестицій та розвитку бізнесу. За допомогою державної підтримки мають шанс на зростання. Наявні підприємства мають можливість переїхати на ці території. Підприємці можуть використати додатковий попит від тимчасово переміщених осіб або при потребі економіки воєнного стану створити тут новий бізнес.

Ситуація, що сталася, змушує вдосконалювати існуючі та шукати інші шляхи виходу економіки країни з кризи, що може посприяти розвитку бізнесу. Одним з дієвих інструментів розвитку економіки країни і стимулювання бізнесу є податкові інструменти. Їхня основна мета полягає у підтриманні ліквідності платників податків. Тому Верховна Рада України ухвалила податкові стимули для бізнесу в період війни. Основні з них [1]:

– фізичним особам і підприємства, оборот яких складає до 10 млрд. грн. сплачувати єдиний податок з обороту в розмірі 2% за правилами, які встановлені для 3-ї групи платників податків;

– для ФОП 1-ї і 2-ї групи сплата єдиного податку є добровільною; – зниження ПДВ до 7% і звільнення від акцизу з пального (зокрема, і на його імпорт), а також відміна акцизів на нафтові продукти;

– звільнення споживачів від відповідальності перед кредитором за прострочення виконання зобов'язань за договором про споживчий кредит;

- обмеження місячної винагороди держслужбовців 10-ма розмірами мінімальної заробітної плати;
- збільшення рентної плати за видобуток копалин;
- звільнення від оподаткування ПДФО допомоги постраждалим від військової агресії.
- надання прав на податкову знижку в обсязі 16% (замість наявних 4%) на пожертвування неприбутковим організаціям;
- підприємства та ФОПи третьої групи звільняються від сплати ЄСВ за найманих працівників, які були призвані до лав Збройних Сил України та тероборони. Окрім цього, передбачене звільнення від сплати податку за землю і оренди за неї державної та комунальної власності на всіх територіях, де ведуться активні бойові дії.

У таких умовах доцільним є впровадження гнучкої системи оподаткування і адміністрування податкових платежів не лише для виходу бізнесу та економіки з кризи і реалізації заходів пом'якшення негативних її наслідків, але і для майбутніх таких ситуацій, які можуть бути. Також можливі пільги для окремих регіонів, галузей або видів діяльності, які мають стратегічне значення для регіону або держави. Також в країні створена державна підтримка бізнесу в умовах воєнного стану, а саме одна з них це кредитування підприємств. Так для підтримки та активізації підприємницької діяльності у період дії воєнного стану 18 березня 2022 року рішенням Уряду було внесено зміни до Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%»:

1. Програма розширена на середні підприємства з річним доходом до 50 млн євро (раніше було 20 млн євро) та на великі підприємства з річним доходом більше 50 млн євро незалежно від кількості працюючих робітників.

2. Максимальна сума кредиту для всіх суб'єктів підприємництва збільшена з 50 млн грн до 60 млн грн з урахуванням групи пов'язаних компаній.

3. Процентна ставка:

- 0% річних протягом періоду воєнного стану та одного місяця після його припинення;
- 5% річних після завершення вказаного вище періоду і до кінця строку кредиту.

4. Ціль кредитування:

- інвестиційний кредит на придбання основних засобів;
- кредит на поповнення обігових коштів для здійснення підприємницької діяльності.

5. Строк кредитування:

- інвестиційні кредити — 5 років;
- кредити на поповнення обігових коштів — 3 роки.

6. Термін подачі заявки на участь у програмі — у період дії воєнного стану.

7. Розмір кредитної гарантії — 50% від суми кредиту суб'єкта мікро-, малого та середнього підприємництва (крім суб'єктів великого підприємництва)[2].

Задля заохочення підприємців наймати на роботу ВПО державою було введено компенсацію за їх працевлаштування.

Послуга призначена для компенсації роботодавцю витрат на оплату праці за кожною працевлаштовану особу з числа внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету.

Подати заяву на отримання компенсації може суб'єкт господарювання, що працевлаштував внутрішньо переміщену особу із заробітною платою не менше мінімальної (6500 грн), перебуває на обліку як платник єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, подав податкову звітність за 4 квартал 2021 або весь 2021 рік та не є неприбутковою організацією [3].

Стосовно вище згаданої економіки передової: підприємствам, що планують переміститись до безпечних областей, буде надана допомога у підборі місць для їх

виробничих потужностей, перевезенні та розселенні персоналу, пошуку нових працівників.

Програма спрямована на збереження виробничого і трудового потенціалу України та орієнтована на усі підприємства, які бажають перемістити виробництво на території західних областей України.

Скористатись послугою може будь-яке підприємство, яке знаходиться у зоні ризику та активних бойових дій. Учасником може бути не лише велике виробництво, але й малі бізнеси з 10-20 людьми у штаті.

В першу чергу допомогу держави для вимушеного релокейту отримують стратегічно важливі підприємства та підприємства, які виробляють товари першої необхідності (хліб та інша їжа, питна вода, одяг та інше) для забезпечення потреб цивільного населення, військових та бійців тероборони.

Щоб уникнути зайвої довгої бюрократії ДП «Прозорро.Продажі» за ініціативи Мінекономіки, за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та національного проекту з розвитку підприємництва та експорту Дія.Бізнес запустили платформу цифрової взаємодії для допомоги з релокації бізнесу[3].

Уряд України ухвалив видачу гранту на власну справу у розмірі від 50 тис. до 250 тис. грн на створення або розвиток власного бізнесу. Це хороша можливість підтримати новий бізнес і допомогти створити нові робочі місця.

Заявку на отримання гранту можуть подати майбутні підприємці, діючі ФОП або юридичні особи:

- які не перебувають і не провадять господарську діяльність на тимчасово окупованій території України;
- які не провадять господарську діяльність на території росії;
- які не перебувають під санкціями;
- щодо яких не порушено справи про банкрутство;
- щодо яких відсутнє рішення суду про притягнення до кримінальної відповідальності за корупцію;
- які не мають заборгованості перед бюджетом.

Грант можна витратити на:

- придбання обладнання;
- закупівлю сировини;
- орендну плату (не більше 25% від суми гранту);
- лізинг обладнання.

У разі отримання гранту підприємець має:

- створити хоча б одне робоче місце;
- здійснювати діяльність не менше 3 років;
- сплачувати податки в бюджет, зокрема, за працевлаштування робітників

Підприємець має повернути суму вашого гранту, лише якщо не виконає зобов'язання перед державою, тобто: не створить робочих місць відповідно до суми гранта [3].

Визначним напрямом вдосконалення стимулювання бізнесу у період воєнного стану також запропоновано удосконалення співробітництва, комунікації та координації між суб'єктами господарювання на двох рівнях (державному і місцевому). Такий напрям має важливе значення для забезпечення безпечного і безперервного потоку важливих медичних препаратів і обладнання, продуктів харчування та інших товарів та послуг, які потрібні для підтримки життя, здоров'я усіх людей.

Список використаних джерел:

1.Для бізнесу в Україні на період війни зменшать податки: проект погоджено податковим Комітетом. URL: https://biz.ligazakon.net/news/209950_dlya-bznesu-v-

[ukran-naperod-vyni-zmenshat-podatki-prokt-pogodzheno-podatkovim-komtetom](https://business.diia.gov.ua/cases/antikrizovirisenna/kredit-do-60-mln-grn-bud-akomu-ukrainskomu-pidpriemstvu-pid-0-na-cas-voennogo-stanuza-programou-5-7-9) (дата звернення: 10.05.2022).

2. Кредит до 60 млн. грн. будь-якому українському підприємству під 0% на час воєнного стану за програмою «5-7-9%». URL:

<https://business.diia.gov.ua/cases/antikrizovirisenna/kredit-do-60-mln-grn-bud-akomu-ukrainskomu-pidpriemstvu-pid-0-na-cas-voennogo-stanuza-programou-5-7-9>

3. Підтримка бізнесу в умовах війни. URL: <https://business.diia.gov.ua/wartime>

Скидан У.І.

Науковий керівник: к.е.н., доцент, Смолінська С.Д.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРИ ТА ОБСЯГІВ ВИДАТКІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Важливою складовою ефективного функціонування будь-якої територіальної громади є аналіз доходів та видатків. Розвиток територіальної громади як соціально-економічної системи передбачає використання наявних ресурсів в процесі економічної, виробничої, соціальної, інвестиційної та інших видів діяльності. Ключову роль в питанні формування таких фінансових ресурсів відіграє сформована на центральному рівні бюджетно-податкова система, яка представлена на місцях у вигляді місцевих бюджетів.

Бюджет Селятинської сільської територіальної громади визначено як план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень органів місцевого самоврядування.

Місцевий бюджет територіальної громади складається із загального та спеціального фондів. Відповідно до статті 63 Бюджетного кодексу України обидва фонди містять надходження та видатки, які складають єдиний баланс бюджету громади [1].

Видатками бюджету є кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених бюджетом. Видатки бюджету Селятинської сільської територіальної громади відображають функціонування місцевого господарства, утримання об'єктів соціально-культурного призначення, охорону навколишнього природного середовища, здійснення соціального захисту населення.

Відповідно до затвердженої рішенням сесії про бюджет громади на поточний рік відомча класифікація видатків та кредитування бюджету Селятинської сільської територіальної громади складається з двох кодів (табл.1).

Таблиця 1

Відомча класифікація видатків Селятинської ТГ

Код	Найменування
01	Селятинська сільська рада
37	Фінансовий відділ Селятинської сільської ради

Джерело: складено автором за даними [2]

Так, протягом 2019-2021 рр. видатки Селятинської сільської територіальної громади здійснювалися за кодом відомчої класифікації видатків:

- 01 «Апарат (секретаріат) місцевої ради (Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських рад, районних рад і рад міст обласного та республіканського Автономної Республіки Крим, районного значення, селищних, сільських рад, районних рад у містах)», які у 2019 році становили 46 411,6 тис. грн., у 2020 – 49 268,3 тис. грн., а у 2021 – 53 909,6 тис. грн. Як бачимо,

динаміка таких видатків є позитивною, адже з кожним роком їх обсяг збільшується – це означає, що громада отримує більше надходжень, які може спрямувати на соціальний розвиток;

- 37 «Орган з питань фінансів» у 2021 році становили 1 468,8 тис. грн.

Видатки місцевого бюджету за програмною класифікацією протягом 2019-2021 рр. здійснювалися за наступними кодами: 0150, 1010, 1020, 1031, 3104, 4060, 6030, 9800 та інші. Серед таких програм у 2021 році найбільше було витрачено на програми:

- 1031 - Надання загальної середньої освіти загальноосвітніми навчальними закладами (за рахунок освітньої субвенції) – 26 350,6 тис. грн.;
- 1021 - Надання загальної середньої освіти загальноосвітніми навчальними закладами (за рахунок бюджету громади) – 9 727,9 тис. грн.;
- 1010 - Надання дошкільної освіти – 6 812,2 тис. грн.;
- 0150 - Організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення діяльності обласної ради, районної ради, районної у місті ради (у разі її створення), міської, селищної, сільської рад – 5 892,0 тис. грн. та ін.

Видатки бюджету громади за економічною класифікацією відображено на Рис.1

Рис. 3.1 Видатки Селятинської сільської територіальної громади за економічною класифікацією 2019-2021 рр., тис. грн.

Джерело: складено на основі [2]

Оцінивши дані наведені на Рис. 1, спостерігаємо збільшення видатків на оплату праці та нарахування на заробітну плату протягом досліджуваних років. Так, у 2020 році обсяг таких видатків становив 42 913,7 тис. грн., що на 5 770,2 тис. грн. більше ніж у 2019 році. У 2021 році такий показник становив 49 618,7 тис. грн.

Величина видатків на використання товарів та послуг у 2020 році зменшилась на 871,6 тис. грн. (-14,8%) у порівнянні з 2019 роком. У 2021 році також прослідковуємо зменшення розміру цієї статті видатків на 379,8 тис. грн., що на 7,6% менше ніж у 2020 р.

Обсяг поточних трансфертів протягом 2019-2021 рр. щорічно зменшувався, у той час як обсяг соціального забезпечення збільшувався і вже у 2021 році становив 77,9 тис. грн., що на 10,9 тис. грн. більше ніж у 2019 р.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07. 2010 р. № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51. Ст. 96. Дата оновлення: 14.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

2. Селятинська сільська територіальна громада. Веб-сайт. URL: <https://selyatynska-gromada.gov.ua/>

Тараненко А.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ РОЗВИТКУ СЕРЕДЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Середній бізнес займає вагомую частину української економіки [1,2]. Тому, важливим є заохочення створення середнього бізнесу, підтримка його розвитку та усунення проблем, що перешкоджають його діяльності.

Пікулик О. І. в публікації «Аналіз сучасного бізнес-середовища України» наводить низку обставин, що перешкоджають ефективному функціонуванню суб'єктів бізнесу в Україні. Більшість із них стосується й середнього бізнесу, а саме [3]:

- неефективне та недосконале законодавство, яке стосується підприємництва;
- непрозора та непослідовна політика держави щодо підтримки бізнесу;
- занадто бюрократичні процеси ліцензування, сертифікації та реєстрації підприємницької діяльності;
- поширення корупції в органах державної влади, які безпосередньо пов'язані із реєстрацією підприємницької діяльності й тих, що займаються створенням партнерських відносин із приватним сектором тощо;
- нестабільна політична ситуація, часті зміни законодавства;
- обмежений доступ до фінансових ресурсів, можливість їх залучення тільки на умовах, не вигідних для більшості суб'єктів господарювання.

Фролова Н.Л., окрім вже згаданих, зазначає, що бізнесу можуть перешкоджати такі фактори, як [4]:

- високий податковий тягар, який великою мірою лягає саме на середнє і мале підприємство;
- надмірне втручання держави у сектор малого та середнього бізнесу;
- неефективна судова та правоохоронна система, яка на бізнес впливає через необґрунтоване нарахування штрафів, низький рівень захищеності прав власності, неоднозначне трактування окремих положень законодавства тощо;
- низька купівельна спроможність населення.

Загалом, одна із найбільших проблем, із якою стикаються суб'єкти бізнесу – це неможливість залучення необхідної кількості тимчасово вільних коштів на вигідних умовах.

Автори статті «Проблеми банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні» наводять такі найвагомші недоліки банківського кредитування підприємництва, як нестабільність політичної ситуації та фінансової системи держави; недосконале законодавство, що регулює цю сферу; завищені ставки кредитів; не вигідні умови залучення кредитних коштів; довга процедура розгляду справи по кредитуванню.

У вирішенні проблеми кредитування як малого, так і середнього бізнесу важливу роль відіграють усі сторони, яких це стосується – держава, банки та суб'єкти господарювання.

Від держави очікується постійне удосконалення законодавчої та нормативної бази, що створювало б сприятливі та безпечні умови для усіх залучених суб'єктів.

Натомість суб'єкти бізнесу повинні ефективно розпоряджатися як власними коштами, так і запозиченими; намагатися постійно підвищувати продуктивність своєї діяльності за рахунок впровадження новітніх технологій; розширювати свої ринки збуту.

Для того, аби банківські кредити стали більш доступними для бізнесу Гринчишин Я. М. та Богуцька О. В. пропонують такі заходи: посилення платіжної та кредитної дисципліни, подальше вдосконалення кредитної політики банків, а також створення більше можливостей для страхування кредитів. Часто саме відсутність останнього є причиною для відмови у наданні позик підприємствам, адже їм потрібні великі суми коштів для започаткування чи удосконалення своєї роботи, що створює занадто високі ризики для банків й зумовлює зростання вартості залучених коштів [5].

Окрім обмеженого доступу до фінансових та інших ресурсів, однією з найбільших перешкод в розвитку середнього підприємництва (і бізнесу в Україні загалом) є дії органів державної влади. Сюди відноситься корупційність органів державної влади, що може породжувати відразу громадян від співпраці з ними (в тому числі ухилення від податкових зобов'язань, особливо на місцевому рівні); недостатньо швидке реформування багатьох сфер діяльності держави, як-от правоохоронної та податкової. На думку автора, зміни у цих аспектах поживляться у найближчому майбутньому, адже відбудова країни після воєнних дій призведе до якісних кадрових змін та перебудови більшості елементів нашого соціально-економічного життя до стандартів Європейського Союзу.

При цьому в Україні діє низка загальнодержавних програм підтримки малого та середнього підприємництва:

1. Підтримка підприємств, що працюють у сфері відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, яка зокрема включає надання їм податкових та митних пільг та стимулювання введенню інновацій в енергетичній сфері. Це сприяє зменшенню шкідливого впливу цієї галузі на екологію та загалом покращенню бізнес-середовища в ній [6].

2. Започаткування власного бізнесу за сприянням Державної служби зайнятості, що допомагає в подоланні такої поширеної проблеми новоствореного бізнесу, як відсутність належних кадрів [2].

3. Програма Міністерства аграрної політики та продовольства України, до якої зокрема входить державна підтримка фермерських господарств; бюджетна дотація для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції; часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання; започаткування регіональних програм підтримки аграрного бізнесу [2].

Але перспективи українського середнього бізнесу на найближчі кілька місяців (а, ймовірно, й до кінця 2022 року) неможливо не розглядати через призму подій, що сколихнули нашу країну наприкінці лютого. Тому варто розглянути заходи, які були запроваджені для підтримки бізнесу в умовах війни.

До цього переліку входять державні та донорські програми та приватні ініціативи, які допомагають у забезпеченні безперервної роботи економіки, створенні робочих місць та збереженні приватного підприємництва. Їх розділяють на кілька груп, перша з яких стосується підтримки внутрішньо переміщених осіб та суб'єктів господарювання, які постраждали під час війни [7]:

1. Урядова програма підтримки працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, в межах якої передбачена компенсація роботодавцям витрат на заробітну плату працевлаштованих внутрішньо переміщених осіб у розмірі 6,5 тис грн за кожного такого працівника протягом двох місяців

2. Тимчасове переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів, безкоштовна допомога у пошуку відповідних площ для розміщення виробництва, переміщенні та розселенні персоналу, а також підборі нових працівників в місці дислокації після переїзду.

3. Єдина платформа цифрової взаємодії для допомоги в релокації бізнесу.

4. Інші ініціативи, які сприяють релокації бізнесу, постраждалого під час воєнних дій.

Друга група включає програми фінансової підтримки українського бізнесу під час воєнного стану [7]:

- Розширена та доповнена програма кредитування підприємств «5-7-9%», в межах якої передбачено: кредити максимум на 5 років на реалізацію інвестиційних проєктів та рефінансування заборгованості, а на фінансування оборотного капіталу – на 3 роки; створення можливості експортно-кредитним агентствам страхувати кредити підприємців-експортерів; створення можливості отримати кредит будь-яким українським компаніям, де українці є кінцевими бенефіціарами з часткою понад 50%; максимальний обсяг кредиту – 60 мільйонів гривень під 0% на час воєнного стану.

- Надання у 2022 році державних гарантій на портфельній основі для забезпечення часткового виконання боргових зобов'язань за портфелем кредитів банків-кредиторів, що надаються суб'єктам господарювання мікро-, малого та середнього бізнесу.

- Кредитування аграріїв для фінансування посівної кампанії на період дії воєнного стану, в межах якого підтримка надається малим та середнім підприємствам з оборотом не більше 20 мільйонів євро в рік (оброблення площі до 10 тисяч гектарів). Передбачається компенсація відсоткової ставки за кредитами (максимальна сума якого складає 50 млн. грн.); термін дії кредиту становить 6 місяців; максимальний розмір державної гарантії за портфельними кредитами – 80%.

Додаткова підтримка аграріїв під час воєнного стану також включає скасування додаткової процедури із сертифікації насінневого матеріалу; дозвіл на експлуатацію сільгосп машин без їх реєстрації; створення платформи для покращення логістичних маршрутів в аграрній сфері; запуск платформи Міністерства аграрної політики та продовольства України по збору актуальних потреб аграріїв під посівну в режимі реального часу [7].

Окремо варто також розглядати кардинальні зміни в податковій сфері на час воєнного стану, якими зокрема передбачено [1]:

1. Зменшення податків на пальне – операції при постачанні та ввезенні пального звільняються від оподаткування акцизним збором, а ставка ПДВ на такі операції зменшується до 7%;

2. Зменшення податків на товари для оборони;

3. Скасування права на використання спрощеної системи оподаткування бізнесу з оборотом до 10 мільярдів гривень. Ставка єдиного податку для таких суб'єктів становитиме 2% від обороту без ПДВ.

В найближчій перспективі для українських суб'єктів середнього підприємництва найважливішим є виживання в умовах воєнного стану. Середній бізнес здебільшого сконцентрований у східних областях, а також Дніпропетровській, Київській та Одеській. Тому, враховуючи те, що ці регіони постраждали по суті найбільше від нападу російських військ, тамтешньому бізнесу однозначно доводиться боротися із значною втратою персоналу, зменшенням або повною втратою доходу, пошкодженням майна або руйнуванням виробництва загалом.

Щодо стану української економіки, і середнього бізнесу зокрема, через півроку чи рік, то їх практично неможливо передбачити, адже вони залежать від величезної кількості як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Не дивлячись на це, Міністерство економіки України у співпраці із вітчизняними та іноземними експертами вже розпочало планування відновлення України. Основні кроки цього плану викладені міністеркою економіки, Юлією Свириденко, в матеріалі, що був опублікований виданням «Українська правда». Серед перерахованих заходів середнього бізнесу зокрема стосуються такі [8]:

- зменшення втручання держави у діяльність бізнесу, дерегуляція;
- структурні зміни в таких галузях економіки, як промисловість (зокрема металургічна й енергетична сфера) та продовольство;

- доступ українського бізнесу до ринків країн Європейського союзу та Великої сімки.

Отже, наразі в Україні діяльності середнього бізнесу перешкоджають низка факторів, серед яких зокрема корумпованість органів державної влади різних рівнів; недосконалість законодавства у податковій, банківській та судовій сфері; низька купівельна спроможність населення; проблеми із залученням кваліфікованого персоналу; обмежений доступ до фінансових та інших ресурсів[9].

На основі проаналізованих у попередньому пункті даних, можна було зробити висновок, що для середнього бізнесу притаманні збільшення кількості діючих суб'єктів господарювання, кількості зайнятих працівників та прибуткових для бізнесу такого розміру галузей. Тобто, він здебільшого успішно протистояв наведеним вище перешкодам. Але у 2022 році, і в найближчих кількох роках, стан середнього бізнесу буде нерозривно пов'язаний із загальними тенденціями розвитку української економіки. До того ж, середній бізнес буде великою мірою залежати від заходів для підтримки кредитування, перезапуску та модернізації українських підприємств, що неодмінно будуть частиною процесу відбудови держави. Адже, на відміну від малого бізнесу, він не здатен швидко змінювати траєкторії своєї діяльності, але й не може так остаточно закріпитися на ринку, як великі підприємства. Тож середній бізнес потребуватиме значних ресурсів для продовження або відновлення своєї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 16.04.2022 р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
3. Пікулик О.І. Аналіз сучасного бізнес-середовища України. *Державна фінансова політика України в умовах євроінтеграції: погляд науковців та практиків: зб. тез наук. доп. за матеріалами II Всеукр. Каук.-практ. конф.* Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. С. 132-135
4. Фролова Н.Л. Сучасний стан та і перспективи розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах коронакризи. Журнал «Інвестиції: практика та досвід». 2021. №19. С. 16-21
5. Гринчишин Я. М., Богуцька О.В. Проблеми банківського кредитування малого та середнього бізнесу України. *Наукові записки сучасних вчених: зб. тез та доп. за за мат. XXIII Міжн. наук.-практ. інт.-конф.* 2018. С. 20-23
6. Офіційний сайт Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України. URL: <https://saee.gov.ua/uk/business/preferentsii/derzh-pidtrymka/podatkovi-ta-mytni-pilgy>
7. Підтримка бізнесу в умовах війни. *Дія.Бізнес:* веб-сайт. URL: <https://business.dia.gov.ua/wartime>
8. Як буде відновлюватися Україна? *Українська правда:* веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/04/21/7341214/>
9. Sych O. Regional aspects of development of small and medium-sized enterprises (Regional aspects of the development of Small and Medium-sized Enterprises). The WSB University in Poznan : Research Journal 2019, Vol. 87, No. 4 P.93-101.

Чепіль Ю.Б.
Науковий керівник - к.е.н., доц. Ясіновська І.Ф.
Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку економіки великого значення й надалі набуває своєчасна та максимально адекватна оцінка фінансово-господарської діяльності господарюючих суб'єктів. У зв'язку з цим виникла потреба у дослідженні ділової активності як однієї з передумов забезпечення ефективності господарювання підприємства.

Слід відзначити, що ділова активність є досить широким поняттям та охоплює майже всі основні сфери діяльності підприємства. Дослідження праць науковців щодо трактування поняття «ділова активність підприємства» свідчать про їхнє розмаїття й неузгодженість. Так, під діловою активністю розуміють комплексну характеристику діяльності підприємства, яка містить в собі оцінку ступеня напруженості та виконання плану за всіма видами показників діяльності; сукупність зусиль, спрямованих на зростання прибутковості підприємства та його інвестиційної привабливості; пошук можливих резервів підвищення ефективності виробництва; аналіз ефективності використання трудових, нематеріальних та фінансових ресурсів; прагнення лідерства на ринку [1, с. 76].

Метою аналізу ділової активності є розрахунок відповідних аналітичних показників, виявлення тенденцій та причин їх змін з метою дослідження досягнутого рівня ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства і визначення потенційних можливостей підприємства для підвищення даного рівня.

Ділова активність підприємства вимірюється за допомогою системи кількісних і якісних критеріїв. Доцільно порівнювати ці параметри в динаміці за ряд періодів (років, кварталів). Оптимальне співвідношення між ними:

$$T_{п} > T_{в} > T_{а} > 100\%$$

де $T_{п}$ – темп зростання прибутку, %;

$T_{в}$ – темп зростання виручки від реалізації продукції;

$T_{а}$ – темп зростання активів підприємства.

Таке ідеальне співвідношення в світовій практиці отримало назву «золоте правило економіки підприємства» і свідчить про високий (достатній) рівень ділової активності підприємства, зростання його потенціалу, високу ефективність використання фінансово-виробничих ресурсів та про відносне зниження витрат на виробництво.

Доцільно розрахувати наступні показники промислових підприємств за 2018-2020 рр.:

$$T_{п} = (210676,8 / 277850,4) * 100 = 76\%$$

$$T_{в} = (3524673,5 / 3302543,6) * 100 = 107\%$$

$$T_{а} = (3978786 / 3431149,2) * 100 = 116\%$$

Так, нерівність $T_{а} > 100\%$ означає, що економічний потенціал підприємства зростає, тобто розширюються масштаби його діяльності.

Нерівність $T_{в} < T_{а}$ вказує на те, що ресурси підприємства використовуються менш ефективно, знижується віддача від кожної грошової одиниці, вкладеної в компанію.

З третьої нерівності $T_{п} < T_{в}$ видно, що прибуток не зростає випереджальними темпами, що свідчить про зростання витрат виробництва.

Згідно з «золотим правилом економіки підприємства», чим більшими будуть темпи зростання чистого доходу від реалізації продукції на підприємстві за темпи зростання вартості активів, тим кращою буде ділова активність.

Оцінку ділової активності доцільно здійснювати за наступним показником – коефіцієнтом ділової активності, який розраховується за формулою:

$$K_{да} = \frac{ЧД}{А + ОА + КЗ + ДЗ + МЗ + ВК + ОЗ'}$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції;

А – середньорічна сума активів підприємства;

ОА – середньорічна сума оборотних активів;

КЗ – середньорічна сума кредиторської заборгованості;

ДЗ – середньорічна сума дебіторської заборгованості;

МЗ – середньорічна сума матеріальних запасів;

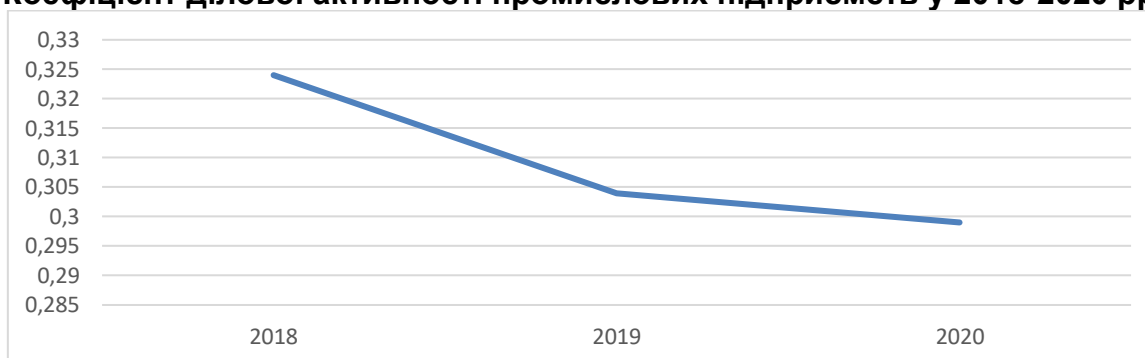
ВК – середньорічна сума власного капіталу;

ОЗ – середньорічна сума основних засобів.

Тож доцільно розрахувати даний коефіцієнт в промисловій сфері діяльності.

Таблиця 1

Коефіцієнт ділової активності промислових підприємств у 2018-2020 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [2]

Відомо, що коефіцієнт ділової активності може приймати такі значення: $K_{да} > 1$ – високий рівень ділової активності; $0,5 > K_{да} > 1$ – середній рівень ділової активності; $K_{да} < 0,5$ – низький рівень ділової активності. Як видно з даних за 2018-2020 роки коефіцієнт ділової активності промислових підприємств має тенденцію зниження і є меншим значення 0,5, що вказує на досить низьку ділову активність.

Слід звернути увагу на один із показників ділової активності підприємства, а саме зовнішньої ділової активності підприємства. Тож, варто розглянути динаміку питомої ваги кількості зайнятих працівників у суб'єктів господарювання промислової діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Питома вага кількості зайнятих працівників у промисловій діяльності

Роки	З урахуванням банків		Без урахування банків	
	усього (%)	з них у ФОП (%)	усього (%)	з них у ФОП (%)
2020	24,1	6,9	24,5	6,9
2019	24,6	7,6	25,0	7,6
2018	26,8	8,1	27,2	8,1

Джерело: розроблено авторами за даними [2]

Як видно з таблиці 1, питома вага кількості зайнятих у промисловій галузі має тенденцію зниження впродовж аналізованого періоду. Так, показники з урахуванням банків та без їх врахування зменшились однаково на 2,7%. Така динаміка вказує на спад ділової активності промислових підприємств, адже зменшується рівень зайнятості в даній сфері економічної діяльності.

Відносні показники ділової активності характеризують ефективність використання ресурсів (майна) підприємства. Вони можуть бути представлені у вигляді системи

фінансових коефіцієнтів – показників оборотності. Тож, доцільно розрахувати наступні коефіцієнти для промислових підприємств України (табл. 2).

Таблиця 2

Коефіцієнти ділової активності (оборотності) промислових підприємств

	2018	2019	2020	Зміна (+/-)
Коефіцієнт оборотності активів (КОа)	0,96	0,90	0,89	-0,08
Коефіцієнт оборотності необоротних активів (КОНа)	2,18	1,88	1,94	-0,24
Коефіцієнт оборотності оборотних активів (КОоа)	1,73	1,75	1,63	-0,09
Коефіцієнт оборотності запасів (КОз)	6,88	6,83	7,31	+0,43
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (КОдз)	2,70	2,77	2,56	-0,14
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (КОкз)	2,51	2,51	2,43	-0,08
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (КОВк)	5,12	3,61	4,19	-0,93

Джерело: розроблено авторами за даними [2]

Варто розглянути особливості аналізу основних з вищезазначених коефіцієнтів.

Коефіцієнти оборотності активів дають уявлення про те, скільки продукції реалізує підприємство, виходячи з наявної вартості окремих видів його активів. Так, впродовж аналізованого періоду даний коефіцієнт зменшився на 8% в порівнянні з 2018 роком і у 2020 році становив 89%.

Коефіцієнт оборотності запасів відображає швидкість їх реалізації і є показником ефективності діяльності підприємства з закупівлі сировини, матеріалів, виробництва, збуту готової продукції. У нашому випадку значення даного показника зросло в 2020 році на 0,43 в порівнянні з 2018 роком, що є позитивним значенням в динаміці ефективного функціонування промислових підприємств України.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості відображає ефективність політики підприємства з кредитування покупців з точки зору збору оплати за реалізацію продукції в кредит, характеризує рівень комерційного ризику, зумовленого подібними фінансовими відносинами. Даний коефіцієнт впродовж аналізованого періоду знизився на 14% у 2020 році в порівнянні з 2018 роком, що є досить негативним, адже чим вище значення даного коефіцієнта, тим ефективніше підприємство організовує свої відносини з постачальниками і покупцями, тим вищий рівень його ділової активності.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу свідчить про те, наскільки масштаб діяльності підприємства забезпечується власним капіталом. Даний коефіцієнт знизився у 2020 році в порівнянні з 2018 на 0,93, проте, якщо порівняти значення показника з 2019 роком, то видно, що він зріс на 0,58. Якщо у аналізованого підприємства цей коефіцієнт має високе значення це свідчить про те, що підприємство максимальною мірою використовує кожну грошову одиницю вкладених власниками коштів.

Також, слід звернути увагу на показники тривалості обороту активів, запасів, дебіторської та кредиторської заборгованостей, власного капіталу промислових підприємств (табл. 3).

Показники тривалості одного обороту

	2018	2019	2020	Зміна (+/-)
Тривалість одного обороту активів (T_a), дні	375	400	404	+29
Тривалість одного обороту необоротних активів ($T_{на}$), дні	165	191	186	+21
Тривалість 1-го обороту оборотних активів (T_{oa}), дні	208	206	221	+13
Тривалість одного обороту запасів (T_z), дні	52	53	49	-3
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості ($T_{дз}$), дні	133	130	141	+8
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості ($T_{кз}$), дні	143	143	148	+5
Тривалість одного обороту власного капіталу ($T_{вк}$), дні	70	100	86	+16

Джерело: розроблено авторами за даними [2]

У даному випадку, спостерігається перевищення періоду оборотності кредиторської заборгованості над дебіторською на 7 днів. Якщо більшим є значення періоду оборотності дебіторської заборгованості, це свідчить про низький рівень платежів з боку дебіторів, якщо кредиторської – про можливі труднощі зі своєчасністю розрахунків з постачальниками, бюджетом, персоналом, страховиками тощо.

У сучасних умовах розвитку економіки підтримання або підвищення ділової активності розглядаються як основні стратегічні цілі підприємства. Визначення проблемної, а тим більше кризової ситуації при оцінці стану ділової активності зумовлює необхідність термінового регулювання виробничо-господарської діяльності шляхом прийняття оперативних управлінських рішень [3]. Зростання ділової активності підприємства можливе лише за умов покращення одночасно як кількісних, так і якісних критеріїв, цьому можуть сприяти такі умови:

- Орієнтація на розуміння і відповідність вимогам клієнтів, їх вподобанням і смакам.
- Наявність відомої торгівельної марки (використання бренду).
- Використання сучасних технологій у відповідному виді діяльності.
- Забезпеченість кваліфікованими виробничими кадрами.
- Високий рівень менеджменту та маркетингу.
- Чітка ієрархія управління.
- Зручне місце розташування, як щодо клієнтів, так і щодо партнерів.
- Обов'язкове використання ретельного планування діяльності підприємства у перспективі [4].

Отже, дослідження сутності та оцінки ділової активності нині набуває все більш пріоритетного значення. Оскільки нестабільність економічної та політичної ситуації в країні вимагає своєчасної та достовірної оцінки ділової активності, що дасть змогу позитивно впливати на ефективність діяльності підприємства, виявляти негативні тенденції та уникати їх в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Антипенко Є.Ю., Ногіна С.М., Піддубна Ю.С. Аналіз теоретичних аспектів ділової активності підприємства та існуючих підходів до її оцінювання. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 3. С. 76–80.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 26.10.2022).
3. Петренко Л. М. Оцінка та напрямки покращення ділової активності підприємства. URL: <http://www.kntu.kr.ua/>.
4. Вовк В. М., Ронек Х., Лазарішина І. Комплексна оцінка ділової активності підприємства: монографія. Люблін: Економічний університет Марії Кюрі-Склодовської, 2017. 250 с.

Штундер І.М.

Науковий керівник – к.е.н., доц. Ясіновська І. Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні малий бізнес – важливий елемент сучасної економіки, без якого не може розвиватися держава. По-перше, розвиток виробництва підприємств малого бізнесу створює сприятливі умови для оздоровлення економіки, оскільки розвивається конкурентне середовище, створюються додаткові робочі місця, активніше йде структурна перебудова, розширюється споживчий сектор. По-друге, розвиток малого бізнесу веде до насичення ринку товарами і послугами, підвищення експортного потенціалу, кращого використання місцевих сировинних ресурсів. По-третє, підприємствам малого бізнесу притаманний більший інноваційний потенціал, адже вони постійно адаптуються до змін у бізнес середовищі, технологіях виробництва, потребах покупців, що сприяє появі нових вдосконалених та більш якісних товарів. При цьому надважливе значення в розвитку малих підприємств відіграє саме їх інвестиційна діяльність, адже вона сприяє відтворенню основних та оборотних коштів, трансформації капіталу для отримання кращого ефекту його власниками, підвищення виробничого потенціалу суб'єктів господарювання, що формують передумови до його зростання [1].

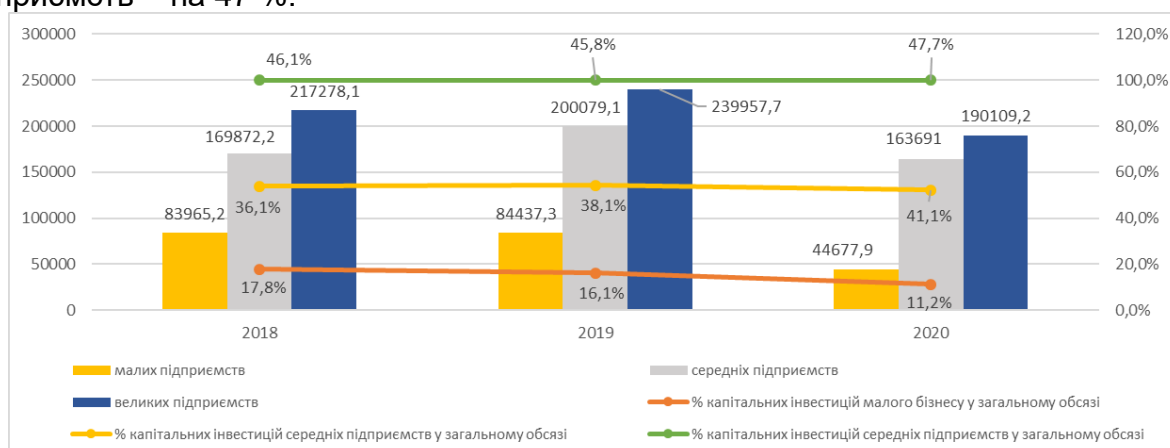
За визначенням національного П(С)БО 1, інвестиційна діяльність – придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів. Інвестиційна діяльність підприємства – це цілеспрямований процес формування необхідних інвестиційних ресурсів, збалансований відповідно до обраних параметрів інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) на основі вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування та забезпечення їх реалізації.

Інвестиційна діяльність підприємства характеризується такими основними особливостями: забезпечує зростання операційної діяльності підприємства і підпорядкована щодо неї; менше залежить від галузевих особливостей підприємства ніж його операційна діяльність; нерівномірна за обсягами в окремих періодах; інвестиційний прибуток (інший ефект від інвестицій) формується зі значним «лагом»; формує особливий самостійний вид грошових потоків підприємства; формує специфічні види ризиків - "інвестиційні ризики"; показник чистих інвестицій характеризує темпи економічного розвитку підприємства [2].

Для того, щоб зрозуміти значущість інвестиційної діяльності малих підприємств в економіці загалом варто порівняти обсяги їх капітальних інвестицій з іншими підприємствами (рисунок 1). Так з рисунку 2, можемо спостерігати, що у 2018 частка капітальних вкладень малого бізнесу у сукупних інвестиціях становила майже 18 %, що є доволі суттєвим вкладом в розвиток економіки України.

Однак вага капітальних інвестицій підприємств великого та середнього бізнесу є значно вищою, зокрема у 2018 році – 46,1 та 36,1 % відповідно. Це пов'язано з тим, що великі і середні підприємства мають більше фінансових можливостей для

капіталовкладень, ніж малі. У 2020 році внаслідок кризи Covid-19, інвестиційна діяльність усіх суб'єктів господарювання скоротилась. Так, обсяг інвестицій великих підприємств проти 2018 р. знизився на 21 %, середніх підприємств – на 18 %, а малих підприємств – на 47 %.

Рис. 1 Капітальні інвестиції малого бізнесу у порівнянні з іншими підприємствами, 2018-2020 рр., млрд. грн.

Джерело побудовано автором за даними [3].

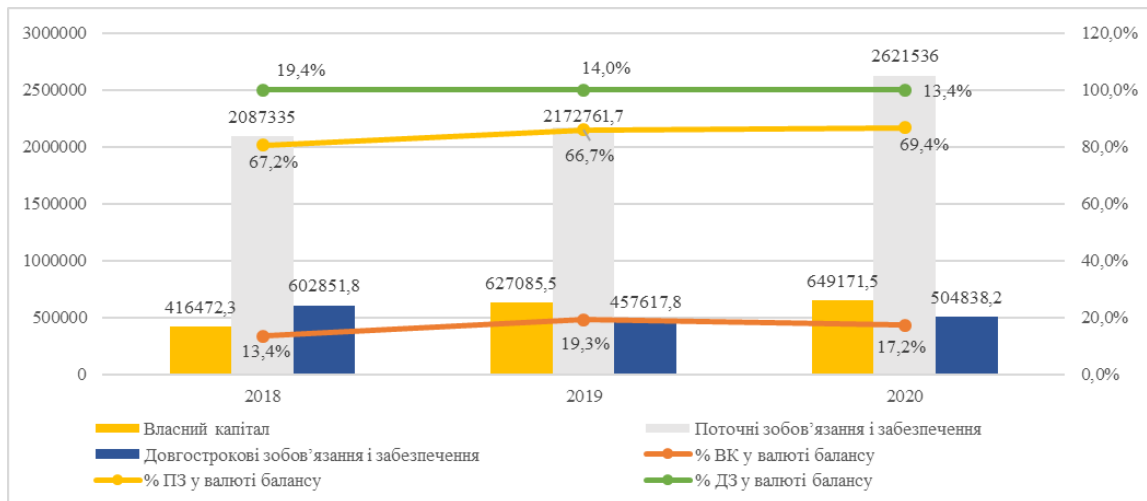
Тобто, інвестиції малого бізнесу зазнали найбільшого скорочення у порівнянні з іншими. Причиною цього є те, що малі підприємства найчастіше є представниками сфери послуг, туристичної галузі та креативної індустрії, на які найбільше вплинули карантинні обмеження. Скорочення діяльності суб'єктів малого підприємництва спричинило погіршення їх фінансового стану, а відтак і звуження їх інвестиційних можливостей.

На відміну від великого бізнесу, малі підприємства швидко адаптуються та проявляють гнучкість залежно від бажань клієнтів. Але для забезпечення такої мобільності підприємствам малого бізнесу потрібно постійно здійснювати інвестиції у власний розвиток, а також ефективно використовувати фінансові ресурси. Однак саме однією з найвагоміших перешкод на шляху розвитку малих підприємств в Україні на сьогоднішній день є відсутність доступних фінансових ресурсів для створення нових та розширення вже діючих підприємств [3].

Так, з рисунку 2 можемо спостерігати, що частка власного капіталу малого бізнесу у валюті балансу в 2020 році збільшилась в 1,28 разів проти 2018 р. і склала 17,2 %. Однак оптимальне значення власних вкладень в майні становить від 40-60%, що свідчить все ж про низьку фінансову стійкість малих підприємств. При цьому частка загального позикового капіталу суб'єктів малого підприємництва з кожним роком знижується. Однак, у 2020 р. питома вага поточних зобов'язань та забезпечень збільшилась на 3,3 % у порівнянні з 2018 р. і склала 69,4 % усіх запозичень. Водночас частка довгострокових зобов'язань та забезпечень становила 13,4 %, що 1,31 раза менше, ніж у 2018 році.

Отже, для малого бізнесу характерним є переважання частки позикових джерел, але в основному фінансування здійснюється за рахунок саме поточного кредитування. Проте кошти за поточними зобов'язаннями малі підприємства здебільшого спрямовують саме на здійснення операційної діяльності, а не в інвестиції, адже вони можуть потребувати негайного погашення.

При цьому джерелом інвестиційної діяльності для малого бізнесу виступають довгострокові зобов'язання та забезпечення, однак їх обсяги з кожним роком зменшуються. Це спричинено обмеженістю залучення кредитних коштів малими підприємствами, високими процентними ставками та великим кредитним ризиком, що в сукупності не сприяє притоку інвестицій для їх розвитку.

Рис. 2 Структура капіталу малих підприємств у 2018-2020 рр., млн. грн.

Джерело побудовано автором за даними [3].

Також основними причинами, які стримують загалом розвиток малих підприємств виступають: неузгодженість та відсутність у деяких сферах нормативно-правового забезпечення; обмеженість матеріально-фінансових ресурсів; недостатня інноваційно-інвестиційна активність; обмеженість внутрішнього попиту і криза збуту на внутрішньому ринку; недосконалість системи обліку та статистичної звітності малих підприємств; обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення; недосконалість системи навчання та перепідготовки кадрів для підприємницької діяльності.

Сьогодні малі підприємства постійно конкурують за виживання, вони змушені постійно розвиватися й адаптуватися до поточних умов ринку, адже щоб існувати потрібно отримувати більший прибуток. Така нестабільна ситуація свідчить про те, що малі підприємства в Україні перебувають в умовах слабкої державної підтримки. Як наслідок, це призводить до зниження конкурентоспроможності суб'єктів господарювання малого бізнесу, до їх недостатньої інвестиційно-інноваційної активності, низького рівня розвитку виробничої та соціальної інфраструктури, що стримує їх економічне зростання.

Забезпечити належний рівень платоспроможності підприємства можна: прискоренням обігу активів за рахунок оптимізації платіжної дисципліни підприємства; виявленням резервів економії капіталу, що інвестований у запаси; залученням тимчасово вільних грошових коштів в обіг для отримання додаткового прибутку та подальших реінвестицій [5].

А тому важливо покращити умови господарювання малих підприємницьких структур шляхом, насамперед [4]:

- реформування податкового законодавства (держава може піти шляхом зниження податкового навантаження, що стимулюватиме вивільнення коштів підприємств для інвестицій, або застосування гнучкої системи податкових пільг і податкових канікул для інноваційних інвестицій у малому бізнесі);
- збільшення джерел інвестування – внутрішніх заощаджень і залучення зовнішніх ресурсів, що, як наслідок, пожвавить фінансово-господарську діяльність малих підприємств і оздоровить економіку в цілому;
- орієнтації на залучення стратегічного інвестора;
- розвитку системи правових гарантій захисту інвестора за допомогою хеджування: застави майна та страхування інвестиційних ризиків;

- формування ефективної прозорої системи банкрутства малих підприємств як засобу фінансового контролю з боку держави та кредиторів;
- сприяння повноцінному функціонуванню ринку матеріально-технічних ресурсів;
- покращення технологічної структури виробництва з використанням науково-технологічних досягнень світового рівня з можливістю участі малих підприємств України у програмах інноваційного розвитку Європи, США та ін.

Список використаних джерел:

1. Зварич М.М., Бикова Н.В. Проблеми і перспективи інвестування малого та середнього бізнесу. Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/170.pdf>.
2. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз : підручник. Тернопіль. 2016. 301 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19240/1/Fin%20analiz%20Verstka.pdf>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Крисак А. О., Мусятовська Л. Й. Актуальні проблеми розвитку малих підприємств в Україні та перспективні напрями їх вирішення. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 14. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/14_2019/6.pdf.
5. Ясіновська І.Ф. Оцінка фінансового стану підприємств регіону. Регіональна економіка: Науково-практичний журнал. Львів. 2016. № 1. С. 188–195.

Шутко А. М.

Науковий керівник – д.е.н., проф. Назаркевич І. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

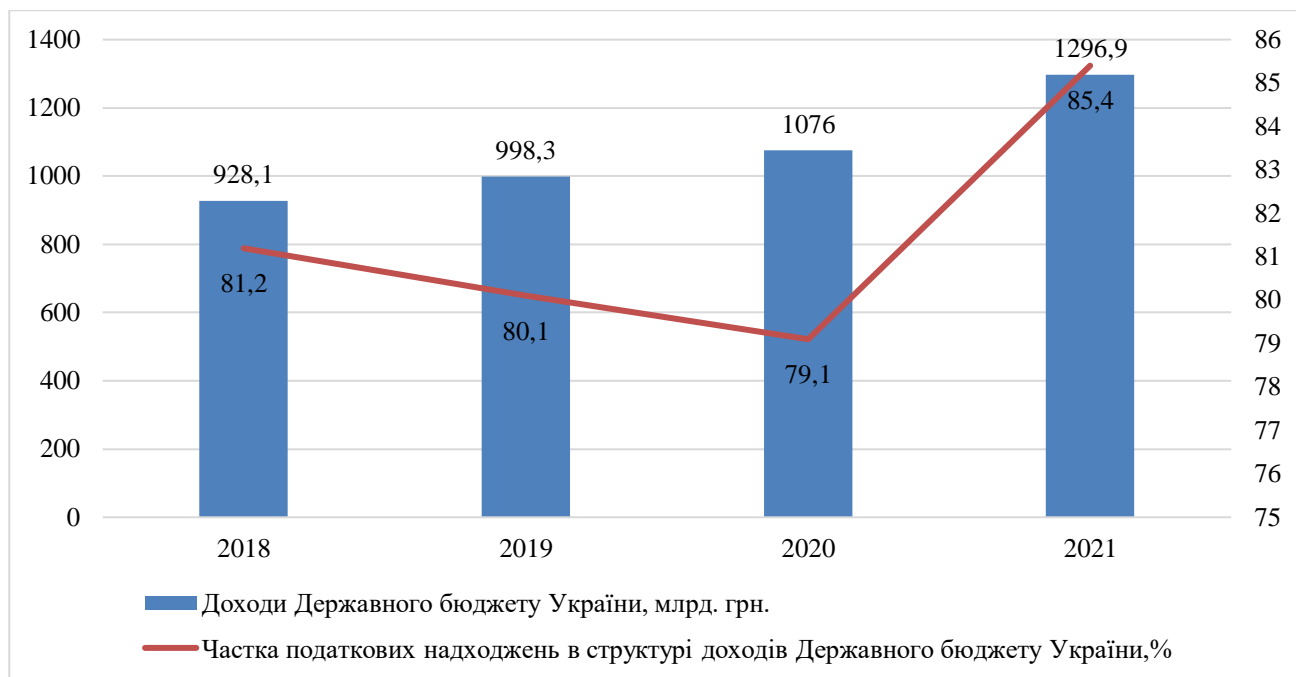
РОЛЬ ПОДАТКІВ У ДОХОДАХ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

У сучасних ринкових умовах для виконання своїх функцій державі необхідно мобілізувати значні кошти в місцевих та державному бюджетах. Оподаткування є одним з основних інструментів регулювання соціально-економічної сфери країни в нестабільних економічних та політичних умовах.

Бюджет є головним фондом фінансових ресурсів держави та адміністративно-територіальних одиниць по всій країні. Своєчасне і повне формування доходів бюджету, визначальне місце у складі яких належить податковим надходженням, набуває особливо важливого значення у контексті забезпечення фінансування завдань і функцій, які здійснюють органи державної влади та місцевого самоврядування [1].

Роль податків і зборів у наповненні бюджетів визначається одночасно нормами податкового та бюджетного законодавства: якщо першим встановлюється виключний перелік таких обов'язкових платежів, правила та умови їх стягнення, то другим затверджуються пропорції їх розподілу між бюджетами. Розуміння складу та динаміки податкових надходжень як зведеного бюджету, так і за рівнями бюджетної системи надзвичайно важливе у контексті їх аналізу та планування, виявлення резервів зростання, ухвалення висновків щодо напрямів реформування податків та перегляду нормативів розщеплення коштів між бюджетами тощо [1].

Розглядаючи важливість ефективного та своєчасного наповнювання державного бюджету в контексті забезпечення ключових функцій в сфері економічних та соціальних функцій держави, вважаємо з необхідне проаналізувати динаміку частки податкових надходжень у Державному бюджеті України за період із 2018 року по 2021 рік (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка доходів Державного бюджету України та частка податкових надходжень в доходах бюджету за 2018-2021 рр.*

*Джерело: розроблено авторами за даними [2]

Слід зазначити, що податкові надходження становлять близько 79-86% від загального обсягу надходжень Державного бюджету України. Ще одна важлива тенденція – зменшення частки податкових надходжень, враховуючи стрімке зростання надходжень до бюджету (2018-2020 роки), що пов'язано із пандемією COVID-19.

З метою аналізу податків, як ключового показника наповнення Державного бюджету України оцінимо їх динаміку за наведеними даними на рис. 1.

Таблиця 1

Динамічно-структурний аналіз податкових надходжень Державного бюджету України, млрд. грн.*

Показник	2018	2019	2020	2021
Податок та збір на доходи фізичних осіб	91,7	110,0	117,3	137,6
Податок на прибуток підприємств	96,9	107,1	108,7	147,8
Рентна плата за користування надрами	39,8	41,3	47,1	75,6
Акцизний податок	118,9	123,4	138,3	162,5
Податок на додану вартість	374,5	378,7	400,6	536,5
Ввізне мито	26,6	29,9	30,2	36,9
Інші податкові надходження	5,4	9,4	8,9	10,2
ВСЬОГО	753,8	799,8	851,1	1107,1

*Джерело: розроблено авторами за даними [2]

За даними таблиці 1 видно, що податкові надходження Державного бюджету України стрімко зростають у динаміці. Так, у 2021 році даний показник становив 1107,1 млрд. грн., що на 353,3 млрд. грн. більше порівняно з 2018 роком. Найбільшу частку податкових надходжень становить податок на додану вартість, який коливається від

49,68% у 2018 році до 48,46% у 2021 році. Друге місце у структурі податкових надходжень займає акцизний податок, а третє закріпив за собою податок на прибуток підприємств.

На основі здійсненого дослідження можна зробити висновок, що провідна роль у забезпеченні виконання державою функції регулювання господарського процесу належить податкам, що стягуються до Державного бюджету. У Державному бюджеті України податкові надходження займають в середньому 81,45%, тобто є найбільшою бюджетоутворюючою ланкою. При цьому, зростання дефіциту Державного бюджету України вимагає оптимізації податкової політики щодо покращення інвестиційного клімату, удосконалення структури і збільшення обсягів податкових надходжень без посилення податкового тягаря.

Список використаних джерел:

1. Юшко С. Роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджету. Світ фінансів. №3(60). 2019. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1251> (дата звернення: 30.05.2022).
2. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 30.05.2022).

Шутко А.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

На сьогоднішній день, податок на доходи фізичних осіб – це загальнодержавний податок, що стягується з доходів фізичних осіб (громадян-резидентів і нерезидентів), які отримують доходи із джерел їх походження в Україні [1]. Також, слід зазначити, що ПДФО, як і всі інші податки, є обов'язковим, безумовним платежем до Державного бюджету України, що справляється з платників податку – фізичних осіб згідно з Податковим кодексом України.

З 2011 року ставки податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) визначаються в IV-му розділі Податкового кодексу України (ПКУ). До 2015 р. надходження ПДФО до Державного бюджету України були низькими. Так, у загальній структурі податкових надходжень до Державного бюджету України у 2013 р. ПДФО становив 2 %, у 2014 р. – 4,5%, 2015 р. – 8,4%, у 2019 р. – 21,4%. Із 2016 року ставка ПДФО складає 18% [2]. Редакція Податкового кодексу 2011 року не залишилась істиною в останній інстанції, він періодично змінюється (і навіть частіше, ніж бажалося б). Останні зміни набули чинності з 29 травня 2020, вони стосувалися продажу рухомого та нерухомого майна. За продаж протягом року третього (та наступних) автомобіля доведеться сплатити не 5%, а 18%. При продажу об'єкта незавершеного будівництва — звільнення від сплати 5%. Крім того, виключено розділ "Пенсії".

Вагоме місце в структурі податкової системи будь-якої держави займає індивідуальний прибутковий податок. Це зумовлено його чималою фіскальною значущістю та можливістю виступати ефективним податковим важелем регулювання соціально-економічних процесів.

Євроінтеграційний поступ України як результат Революції Гідності, зумовив здійснення реальних кроків у напрямі бюджетної децентралізації, що супроводжувалася здійсненням у кінці 2014 р. бюджетно-податкової реформи та стала новою віхою в еволюційному розвитку системи місцевого оподаткування в Україні [2; 3].

Після впровадження в Україні реформи децентралізації і створення ОТГ, місцеві бюджети суттєво почали поповнювати власну казну за рахунок ПДФО, так як згідно реформи, 60 % від величини податку залишались у місцевому бюджеті, 40% – йшли до Держбюджету, згідно Податкового кодексу України [3].

Щоб дослідити фіскальну ефективність ПДФО, розглянемо динаміку його надходжень до Державного та місцевих бюджетів України (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка надходжень ПДФО до Зведеного бюджету України
за 2017-2020 рр., млн грн**

Роки	Зведений бюджет України	Надходження ПДФО до Зведеного бюджету України	Частка, %
2017	1016788,3	185686,1	18.26%
2018	1184278,1	229900,6	19.41%
2019	1289779,8	275458,5	21.36%
01.11.2020	1082779,2	239 940,6	28.51%

*Джерело : розроблено автором на основі [5]

Як видно із табл. 1, частка податку у зведеному бюджеті змінюється з року в рік: від 18,26% у 2017 р. до 28,51% у 2020 р. Аналізуючи дані, можна стверджувати, що ПДФО попри переспрямування його значної частки до державного бюджету, продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом джерела дохідної частини місцевих бюджетів. Частка ПДФО у 2019 році в структурі дохідної частини місцевих бюджетів України становила 29,5%. Це найбільша частка у структурі доходів місцевих бюджетів, трохи менше – близько 27% – становили міжбюджетні трансферти [4].

Позаяк платниками даного податку є фізичні особи-резиденти і нерезиденти України, а об'єктом оподаткування є доходи, отримані в натуральній, грошовій або у формі матеріальної вигоди, то доцільно досліджувати такі загальноекономічні показники, які прямо чи побічно впливають на формування податкової бази за рахунок ПДФО:

- середньорічна заробітна плата;
- індекс реальної заробітної плати;
- індекс зростання споживчих цін (інфляція).

Аналіз даних представлено в таблиці 2:

Таблиця 2

**Динаміка економічних показників, що впливають на надходження ПДФО до
Державного бюджету України за 2018-2020 рр.**

Показник	2018	2019	Абсолютне відхилення, +/-	2019	Жовтень 2020	Абсолютне відхилення
середня заробітна плата, грн.	8867	10503,75	1636,75	10503,75	12174	1670,25
індекс реальної заробітної плати,%	109,7	111,4	2,3	111,4	100,5	-10,9
індекс зростання споживчих цін (інфляція),%	109,8	104,1	-5,7	104,1	101,1	-3

*Джерело : розроблено автором на основі [5]

**Індекс реальної заробітної плати – показник, що характеризує зміну купівельної спроможності номінальної заробітної плати.

***Індекс інфляції, або, що теж саме, індекс споживчих цін – показник, що характеризує зміни загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання.

Дані табл. 2 свідчать про те, що зменшення цін на товари і послуги у 2020 р. у порівнянні із 2019 на 3%, це призвело до зростання середньорічної заробітної плати. Це призвело до зростання частки надходження від ПДФО до Зведеного бюджету України з 21,3% до 28,51% [5].

Основним соціальним пріоритетом подальшого реформування ПДФО в Україні має стати переміщення податкового тягаря з доходів бідних на доходи багатих осіб, тобто запозичення зарубіжного досвіду із запровадження пропорційної системи оподаткування.

Отже, податок на доходи фізичних осіб є одним із найважливіших економічних інструментів держави, який дозволяє не тільки мобілізувати кошти для фінансування загальнодержавних витрат, але є також важливим інструментом соціальної політики. ПДФО є найбільш стабільним податковим джерелом надходжень до державного та місцевих бюджетів, оскільки уряд виступає регулятором соціальних стандартів, зокрема, підвищує мінімальну заробітну плату.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 07.09.2017 № 2146-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-iv--podatok-na-dohodi-fizichnih-o/>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
3. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України від 28.12.2014 № 79-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/79-19/paran2#n2>
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо податкової реформи: Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-19>
5. Веб-портал «Мінфін» - все про фінанси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/>

Юрченко І.М.

Науковий керівник: к.е.н. доц. Петик Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЕКОНОМІЧНА ПЕРСПЕКТИВА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС

Розвиток національних соціальних та економічних систем є багатовимірним та багаторівневим процесом, який періодично піддається впливу циклічних кризових явищ в економіці. Ефективний спосіб захисту національних соціальних та економічних систем від глобальної нестабільності полягає у створенні регіональних інтеграційних систем, які регулюють державні відносини на міжнародній політичній та економічній арені.

Україна як країна з економікою, що формується, об'єктивно зацікавлена у розвитку взаємовигідних відносини з країнами -партнерами.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС визначила вибір України слідувати європейській моделі соціального та економічного розвитку. Це спрямоване,

насамперед, на зменшення торговельних бар'єрів, здійснення реформ та залучення України до міжнародних виробничих мереж відповідно до політичних критеріїв

Україні слід вжити заходів щодо забезпечення реальних дій щодо встановлення демократії в країні та дотримання прав і свобод людини, вдосконалення Конституції України; реалізація чіткої та послідовної політики протидії корупції; здійснення адміністративно-територіальної реформи, спрямованої на вдосконалення адміністративного та територіального поділу України та завершення реформи української судової системи.

Якщо звернути увагу на темпи зростання ВВП країн ЄС та України, можна сказати, що наша економіка розвивається досить повільно, але має позитивну тенденцію. Хоча, у відсотках, темпи зростання ВВП України на тому ж рівні як у багатьох країнах ЄС, але зрозуміло, що 1% ВВП Німеччини у багато разів перевищує 1% українського ВВП.

Прагнення до членства в ЄС змушує Україну протистояти багатьом викликам. Деякі з них – пришвидшена конституційна реформа, новаторські зміни у всіх галузях національної економіки та виробнича перебудова. Зокрема, можливість входження України в Європейський Союз істотно залежить від рівня демократизації політичної системи та динаміки розвитку економіки України, її здатності швидко адаптуватися до змін на міжнародних ринках. Крім того,

Щоб побачити загальну картину, варто детальніше розглянути сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози для України при вступі до ЄС. Це дозволить зрозуміти, чого можна очікувати в майбутньому від цієї інтеграції.

1) Переваги:

- стабілізація макроекономічної ситуації;
- додатковий приплив інвестицій у економіку України;
- субсидії з фондів ЄС в окремі галузі національної економіки;
- послаблені або ж взагалі усунуті митні бар'єри для товарів та послуг;
- антидемпінгова політика;
- вищий рівень демократії
- ефективний захист прав людини;
- відкриті кордони для вільного пересування населення;
- підвищення рівня життя населення;

2) Недоліки:

- втрата конкурентоспроможності деяких галузей;
- труднощі з переходом на європейський рівень цін;
- квоти на деякі товари;

Україна повинна зробити зусилля з посиленням внутрішньої конкурентоспроможності національної економіки, зосереджуючись на досягненні високого рівня суспільного розвитку та досягнення Європейських стандартів. Оцінити прогрес виконання умов договору про Асоціацію з ЄС можемо з рис. 1.

Проаналізувавши дані по роках, можна стверджувати, що до 2021 року спостерігається зниження динаміки процесу виконання умов договору про Асоціацію з ЄС. Однією із основних причин цього є спад економіки на фоні поширення пандемії COVID-19. При тому ми вже виконали майбутні плани ЄС на 2022 рік (30%), 2023 рік (51) та 2024 (4%).

Якщо говорити загалом про виконання Угоди про Асоціацію, то Україна вже пройшла більше половини шляху. За весь час, який відведено на виконання Угоди, ми виконали 57% усіх зобов'язань для України.

В свою чергу Угода передбачає впровадження відповідних норм та вдосконалення 24 сфер економічно-суспільного устрою країни. Ці сфери та стадії виконання на яких зараз знаходиться Україна наведені на рис.2.

Зазначимо, що найбільшого прогресу за весь час виконання угоди досягнуто у таких сферах: політичний діалог, національна безпека та оборона (89%), юстиція, свобода, безпека, права людини (87%), держзакупівлі (85%), гуманітарна політики (85%),

технічні бар'єри в торгівлі (85%), статистика та обмін інформацією (84%) та підприємництво (83%).

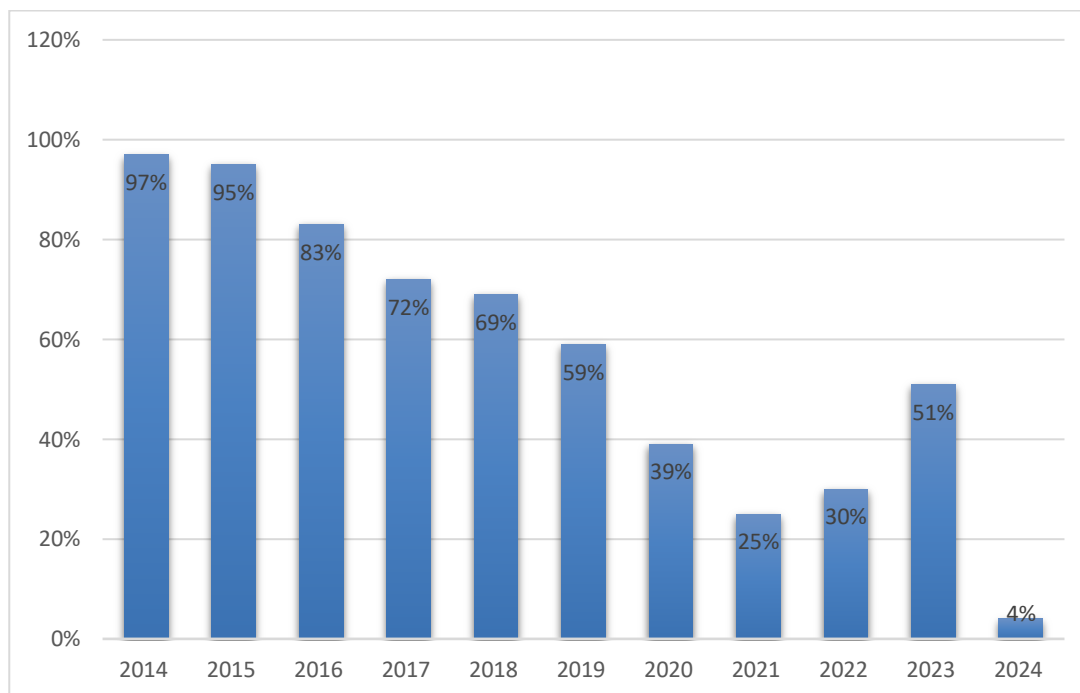

Рис. 1 Стан виконання умов договору про Асоціацію з ЄС по роках
Джерело: [3]

Серед усіх 24 сфер найменшого прогресу досягнуто у сферах: фінансового співробітництва та боротьби з шахрайством (24%), соціальної політики і трудових ресурсів (44%), транспорту, транспортної інфраструктури, поштових та кур'єрських послуг (44%), Сільського господарства (46%) та енергетики (46%).

В свою чергу варто зазначити, що центральні органи виконавчої влади виконали 59% усіх доручених їм заходів, Верховна Рада виконала 48% завдань, а інші органи влади - 46%.

Для України інтеграція як в подальшому, так і на етапі виконання умов Угоди передбачає макроекономічну стабільність, нові ринки збуту для українських товарів та додаткові інвестиції, в українську економіку, забезпечення розвитку середнього та малого бізнесу, стандарти ЄС у виробництві, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, надання субсидій деградуючому сільському господарству, зменшення митних тарифів та отримання позитивного сальдо торговельного балансу.

На сьогодні наша державна політика базується на українському законодавстві, яке чітко визначає європейську інтеграцію - економічну та політичну - як основний пріоритет зовнішньої та внутрішньої політики нашої країни.

Перехід міжнародного співробітництва на якісно новий рівень вимагає радикальних змін всієї соціальної та економічної системи України. На сучасному етапі розвитку наша країна є не в змозі повністю виконувати зобов'язання країни -члена ЄС ні на економічному, ні на політичному, ні на соціальному рівнях.

Відповідно до економічних критеріїв, Україні слід вжити конкретних заходів, спрямованих на покращення ділового клімату, тобто зміни у законодавстві та податковій системі; розробка та впровадження нового закону України про акціонерні товариства; реалізація проекту модернізації національної системи бухгалтерського

обліку; імплементація закону про політику регіонального розвитку; виконання комплексних реформ банківського та страхового сектору України. Як тільки Україна виконає зазначені критерії, вона матиме можливість зробити крок ближче до вступу в ЄС.

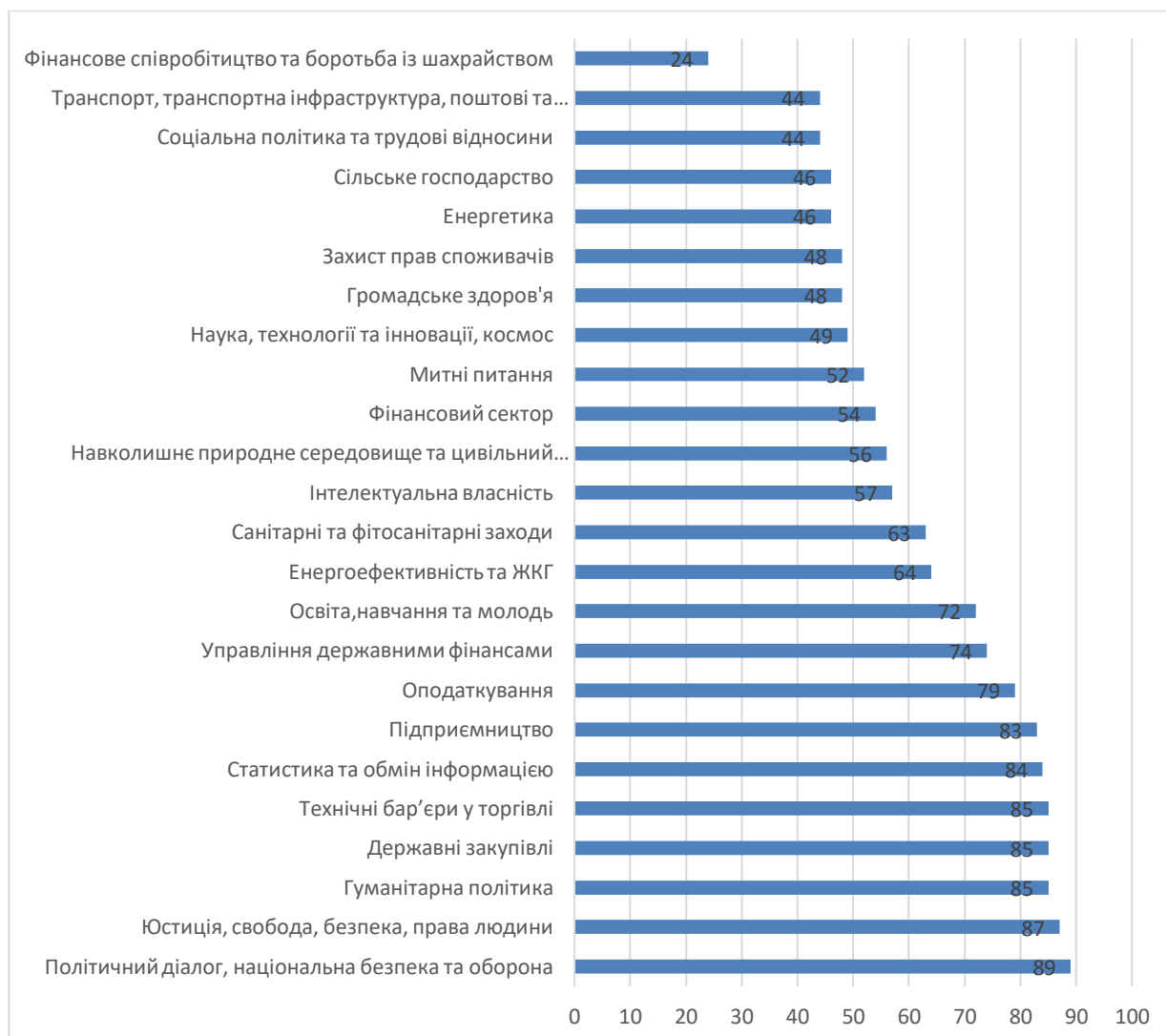

Рис. 2 Процес виконання Угоди про Асоціацію з ЄС за напрямками (%)

Джерело: [3]

Отже, приймаючи рішення про рух у напрямку євроінтеграції, Україна повинна прийняти кілька заходів, пов'язаних з адаптацією національної, соціальної та економічної системи до європейської цінностей і стандартів, а також визначити його стратегічно важливі цілі, які б співвідносилися з стратегічними цілями сталого розвитку Європейського Союзу. При тому варто забувати про свою державну унікальність та вжити всіх заходів, аби не стати ресурсним додатком розвинених європейських країн.

Список використаної літератури:

1. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом з іншої сторони [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
2. «Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки, завдання та перспективи». Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1500/>

3. Моніторинг реалізації плану заходів з виконання Угоди [Електронний ресурс] // Пульс Угоди. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/current-progress>.

Юрченко І.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сучасна податкова політика України фактично розроблялась та реалізовувалась без достатнього наукового обґрунтування макро- і мікроекономічних наслідків її запровадження, а тим більше на основі постійних і хронічних змін різних податків та розміру їх ставок, без прогнозування впливу цього процесу на стан ділової активності у бізнесовому середовищі, рівень життя населення. Саме такі чинники не дозволили перетворити податкову систему України в ефективний інструмент економічної політики, а поставили її в один ряд серед причин загострення кризових явищ у соціально-економічній системі.

Питання непрямого оподаткування, зокрема, щодо оптимізації розмірів податкових ставок, визначення критеріїв їх диференціації, порядку встановлення та застосування, встановлення переліку підакцизних товарів у контексті їх впливу на зростання суспільного добробуту на сьогодні є недостатньо вивченими. Тому важливе місце у процесі реформування податкової системи посідає вдосконалення і подальший розвиток непрямих податків у розрізі їх видів.

На особливу увагу заслуговує ситуація з наданням пільг по податку на додану вартість, як з точки зору теоретичних досліджень, так і нагальних потреб практики реалізації податкової політики в країні. Так, найбільша сума реальних втрат (54,9% від загальної суми пільг з ПДВ) пов'язана з обчисленням за нульовою ставкою податку щодо операцій з продажу товарів, що були вивезені (експортовані) платником податку за межі митної території України [1].

На мою думку, збереження нульової ставки лише на експорт технологічної продукції і надання звільнення або оподаткування сировинного експорту за стандартною ставкою сприятиме збереженню бюджетних надходжень ПДВ, їх зростанню, обмеженню зловживань, запобігатиме перетворенню України на сировинний придаток розвинених країн.

Також, я думаю, що звільнення від сплати ПДВ повинно стосуватися таких товарів і послуг: продукти харчування, ліки, витрати на освіту, купівля та найм житла, книг і газет, музеїв, державних послуг, фінансових послуг, витрат на мистецтво, спорт, експортні операції.

Не менш важливим є вирішення питання, пов'язаного з акцизним податком. Серед напрямів вирішення проблем оподаткування акцизним збором слід віднести (Рис.1):

Крім того, варто запровадити заходи щодо збільшення питомої ваги ввізного мита. Варто впровадити заходи спрямовані на:

- здійснення належної організації митного контролю;
- забезпечення повноти оподаткування товарів;
- достовірності декларування товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України;
- посилення роботи з контролю над правильністю визначення митної вартості товарів.

Також, щоб механізм адміністрування ввізного та вивізного мита став важливим інструментом наповнення Державного бюджету України необхідно внести певні зміни

до чинного законодавства. Для цього потрібне введення диференційованого підходу до рівня митного оподаткування залежно від того, виробляється товар в країні на недостатньому, достатньому або надлишковому рівні; введення заходів митно-тарифного захисту сільськогосподарського виробництва України, у тому числі шляхом застосування сезонних митних податків; скорочення переліку країн, які користуються пільгами в області митного оподаткування [3].

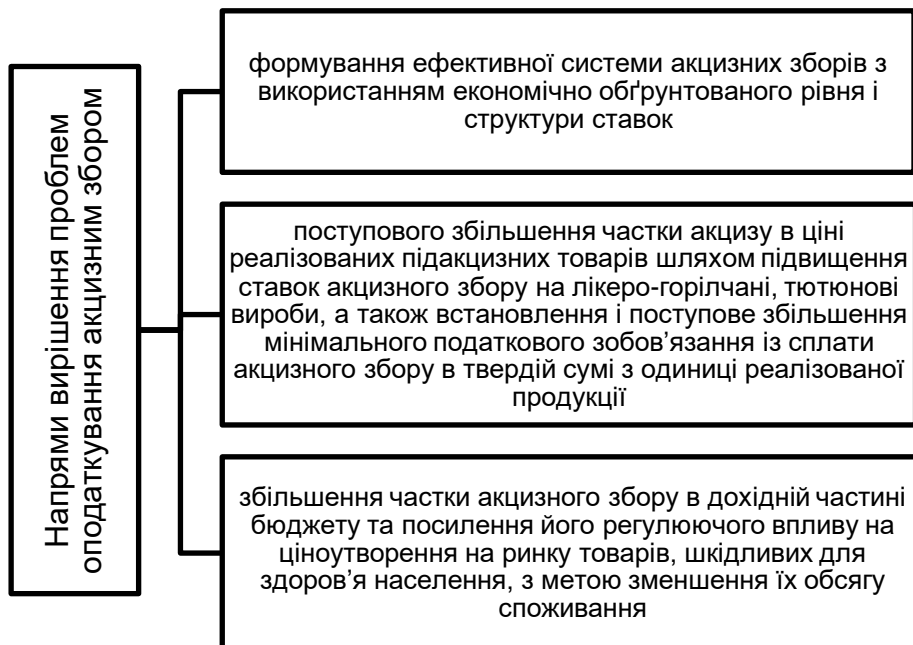

Рис.1. Напрями вирішення проблем оподаткування акцизним збором
Джерело: сформовано автором на основі даних [2]

Отже, напрями удосконалення непрямого оподаткування дозволять зменшити тінізацію економіки, спростити податкове законодавство, бухгалтерський та податковий облік, зберегти фінансові стимули для експортерів, зменшити соціальне навантаження та встановити оптимальне співвідношення між прямими та непрямими податками[4]. Здійснення послідовної податкової політики з усвідомленням стратегічної мети економічної інтеграції сприятиме виходу економіки країни з глибокої кризи і забезпечить умови для поступового зростання.

Список використаних джерел:

- 1.Аврамчук О.В. Клівіденко Л.М. Шляхи реформування системи непрямого оподаткування в Україні. Наукові конференції. URL: <http://intkonf.org/avramchuk-ov-ken-klividenko-lm-shlyahi-refomuvannya-sistemi-nepryamogo-opodatkovannya-v-ukrayini/>
- 2.Бровенко М.О., Клімовська С.А. Удосконалення системи непрямого оподаткування в сучасних умовах розвитку економіки. Архів конференцій. URL:http://www.rusnauka.com/29_DWS_2009/Economics/53718.doc.htm
- 3.Переваги і недоліки прямого і непрямого оподаткування. // Сайт про економіку та фінанси. URL : <http://financeblog.com.ua/podatкова-sistema/podatкова-sistema-ukrayini/perevagi-i-nedoliki-pryamogo-i-nepryamogo-opodatkovannya.html>
4. Sytnyk N., Sych O. Податкове навантаження на підприємства в Україні (Tax Burden on the Enterprise in Ukraine). Prace naukowe Wuzdzialu Prawa, Administracji I Ekonomii Uniwersytetu Wroclawskiego : Zarys wybranych problemów z zakresu finansów i rachunkowości. Wrocław. 2020. №6. P.143-151.

ДЕРЕГУЛЯЦІЯ ТА ПОЛІПШЕННЯ УМОВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Військові дії на території нашої держави негативно впливають на функціонування та розвиток усіх суб'єктів бізнесу і завдають нищівних руйнувань економіці. В той же час робота українського бізнесу під час війни є особливо важливим джерелом наповнення держбюджету та створення робочих місць. Тому для України наразі особливо актуальними є розробка та реалізація обґрунтованої та ефективною державної політики підтримки розвитку бізнесу з метою створення сприятливих умов для його організації та ведення [1].

З моменту повномасштабного вторгнення РФ в Україну було зареєстровано майже 150 тисяч нових бізнесів. З них 132 тисячі — це ФОПи, та понад 14 тисяч юридичних осіб [2].

Щомісяця кількість реєстрацій нових бізнесів зростає. Їх динаміка відображена в табл. 1.

Аналізуючи отримані дані у табл. 1, необхідно зазначити, що значення обох видів бізнесів мають тенденцію до збільшення. Відновлення української економіки залежить від активізації роботи українського бізнесу, тому було **здійснено низку кроків щодо дерегуляції та поліпшення умов реалізації підприємницької діяльності:**

- Запровадження програми щодо тимчасового переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів. Відповідно до цієї програми, українські суб'єкти бізнесу, які знаходяться у зоні активних бойових дій, можуть отримати державну допомогу в переміщенні своїх потужностей до західних областей України. Наразі реалізація програми здійснюється на основі таких нормативно-правових актів:

- Постанова Уряду № 305 від 17.03.2022 р., яка регламентує безоплатне перевезення майна вітчизняних підприємств, установ та організацій згідно з переліком, який формується Міністерством економіки і передається до Міністерства інфраструктури [3];

Таблиця 1

Динаміка реєстрацій нових бізнесів

Дата	ФОПи	Компанії
21.02.2022	5231	1267
28.02.2022	3479	0
21.03.2022	2	64
28.03.2022	40	230
04.04.2022	3688	275
11.04.2022	2946	422
18.04.2022	2634	540
25.04.2022	2785	566
02.05.2022	2996	513
09.05.2022	3531	631
16.05.2022	3072	584
23.05.2022	3545	759
30.05.2022	3894	641
06.06.2022	4652	726
13.06.2022	3989	746
20.06.2022	3749	813

27.06.2022	3994	731
04.07.2022	5223	642
11.07.2022	4733	623
18.07.2022	3911	771
25.07.2022	4122	819
01.08.2022	4858	648
08.08.2022	5306	644
15.08.2022	4102	641
22.08.2022	4217	797

Джерело: складено на основі[2].

- Розпорядженням Уряду № 246-р від 25.03.2022 р, яке передбачає план невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію[4].

- Другим варіантом є державне сприяння розвитку кредитних відносин між бізнесом та комерційними банками. З метою реалізації цього напрямку державної політики 18 березня 2022 р. рішенням Уряду внесено зміни до Державної програми «Доступні кредити 5–9 %», які полягають у наступному:

1. Програма розширена на середні підприємства з річним доходом до 50 млн євро (раніше було 20 млн євро) та на великі підприємства з річним доходом більше 50 млн євро незалежно від кількості працюючих робітників;

2. Максимальна сума кредиту для всіх суб'єктів підприємництва збільшена з 50 до 60 млн грн з урахуванням групи пов'язаних компаній;

3. Процентна ставка: 0 % річних протягом періоду воєнного стану та одного місяця після його припинення; 5 % річних після завершення вказаного вище періоду і до кінця строку кредиту;

4. Цілі кредитування: інвестиційний кредит на придбання основних засобів; кредит на поповнення обігових коштів для здійснення підприємницької діяльності;

5. Строк кредитування: інвестиційні кредити – 5 років; кредити на поповнення обігових коштів – 3 роки;

6. Термін подачі заявки на участь у програмі – у період дії воєнного стану;

7. Розмір кредитної гарантії – 50 % від суми кредиту суб'єкта мікро-, малого та середнього підприємництва [5].

- Наступне рішення Уряду, яке безпосередньо стосується полегшення діяльності суб'єктів бізнесу під час дії воєнного стану – це скасування проведення перевірок. Таким чином, одним із нововведень, яке було запроваджено на період воєнного, надзвичайного стану та протягом трьох місяців після його припинення / скасування – це встановлення мораторію на перевірки щодо повноти нарахування, декларування та сплати ЄСВ. Відповідно перевірки, розпочаті до 24 лютого, були призупинені. Штрафні санкції та пеня щодо порушення правил нарахування, декларування та сплати ЄСВ на відповідний період не застосовуються [6].

Підсумовуючи, можна зазначити, що основними та найбільш пріоритетними інструментами розвитку економіки в умовах воєнного стану є розробка заходів щодо стабілізації бізнес-клімату та реформування системи державного регулювання підприємницької діяльності. Проблема необхідності стимулювання та забезпечення подальшого розвитку підприємництва актуальна сьогодні в Україні на усіх рівнях: державному, регіональному та безпосередньо у сфері самого бізнесу. Вирішення цієї проблеми відкриває можливості для прискорення процесу відновлення та модернізації економіки й переведення її на інноваційний шлях розвитку, базується на знаходженні найбільш ефективних моделей підтримки підприємств будь-яких розмірів у сучасних реаліях. Проведені дослідження свідчать, що на сьогоднішній день з боку українського

Уряду були розроблені та запроваджені програми, які передбачають тимчасові послаблення та підтримку для бізнесу під час воєнного стану. Основною метою таких заходів є максимально можливе скорочення часу на адміністрування діяльності та фінансових зобов'язань бізнесу перед державою та стимулювання його розвитку в сучасних складних умовах[1].

Список використаних джерел:

1. Мельник, Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*, Вип.2(100), 3–11.
2. Майже 150 тисяч сміливих бізнесів відкрилося з моменту вторгнення РФ. Які бізнеси відкриваються у війну? URL: <https://opendatabot.ua/analytics/brave-business-in-war>
3. Про особливості роботи акціонерного товариства «Укрпошта» в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету міністрів України № 305 від 17.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-п - Text>
4. Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію : Розпорядження Кабінету міністрів України №246-р. від 25.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-п - Text>
5. Підтримка бізнесу в умовах війни. – 2022 . URL: <https://business.diia.gov.ua/wartime>
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України № 2120-IX від 15.03.2022 р. URL: <https://cutt.ly/xKXF0tC>

Яхіна А.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРЕСИВНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Необхідність впровадження в Україні прогресивної форми оподаткування доходів фізичних осіб на сьогодні не викликає жодних сумнівів у науковців, економістів, політиків та громадськості.

Зміст прогресивної форми оподаткування доходів фізичних осіб полягає у тому, що зі зростанням абсолютної величини доходів громадян збільшується та її частина, яку держава стягує в бюджет для подальшого перерозподілу. Її основна мета полягає в тому, щоб розподілити частину доходів найбільш заможних верств населення на користь бідних. Таким чином, з одного боку, проявляється соціальна значимість запровадження прогресивної шкали ставок податку з доходів фізичних осіб, а з іншого – роль держави у фінансовій підтримці соціально незахищених і малозабезпечених громадян. Але не слід переключувати допомогою малозабезпеченим особам стимули до самозабезпечення, бо у випадку кризи це може призвести до зниження соціального та економічного розвитку країни.

Впровадження в Україні прогресивної шкали оподаткування збільшить попит на «тіньову» оплату праці. У разі запровадження прогресивної шкали витрати бізнесу

зростуть, а негативними наслідками збільшення податкового навантаження можуть бути як збільшення вартості товарів та послуг сумлінних компаній, так і втрата ними висококваліфікованих кадрів.

Позитивний досвід функціонування прогресивної форми оподаткування доходів фізичних осіб за кордоном може бути успішно використаний у нашій державі. Ми вважаємо, що запропоновані ставки податку в законопроекті №2758-1 (зареєстрований в Верховній Раді 6 лютого 2020 року) не несуть в собі вигоди для бюджету і є замалі. Тому ми пропонуємо свій варіант прогресивної шкали оподаткування, він зображений в таблиці 1.

Таблиця 1

Запропонована прогресивна шкала оподаткування

Кількість розмірів мінімальної заробітної плати	Ставка податку
1	12%
2-5	20%
6-10	30%
11 і більше	35%

За даними Міністерства фінансів України станом на грудень 2021 року середня заробітна плата по всій країні становить 17453 грн. [1] Іншими словами це трохи більше 2 розмірів мінімальної заробітної плати. Запропонована прогресивна шкала, за умови протидії «тіньовій оплаті праці» і контролю над цим, може збільшити надходження до бюджету, а також покращити життя менш забезпеченому населенню країни.

Візьмемо, до прикладу, статистику по зарплаті за грудень 2021 року за видами діяльності. Проаналізувавши дані декількох видів діяльності, визначимо яку суму ПДФО сплатять в середньому їх працівники за актуальною на сьогодні ставкою податку та за прогресивною шкалою із запропонованими нами ставками (Таблиця 2).

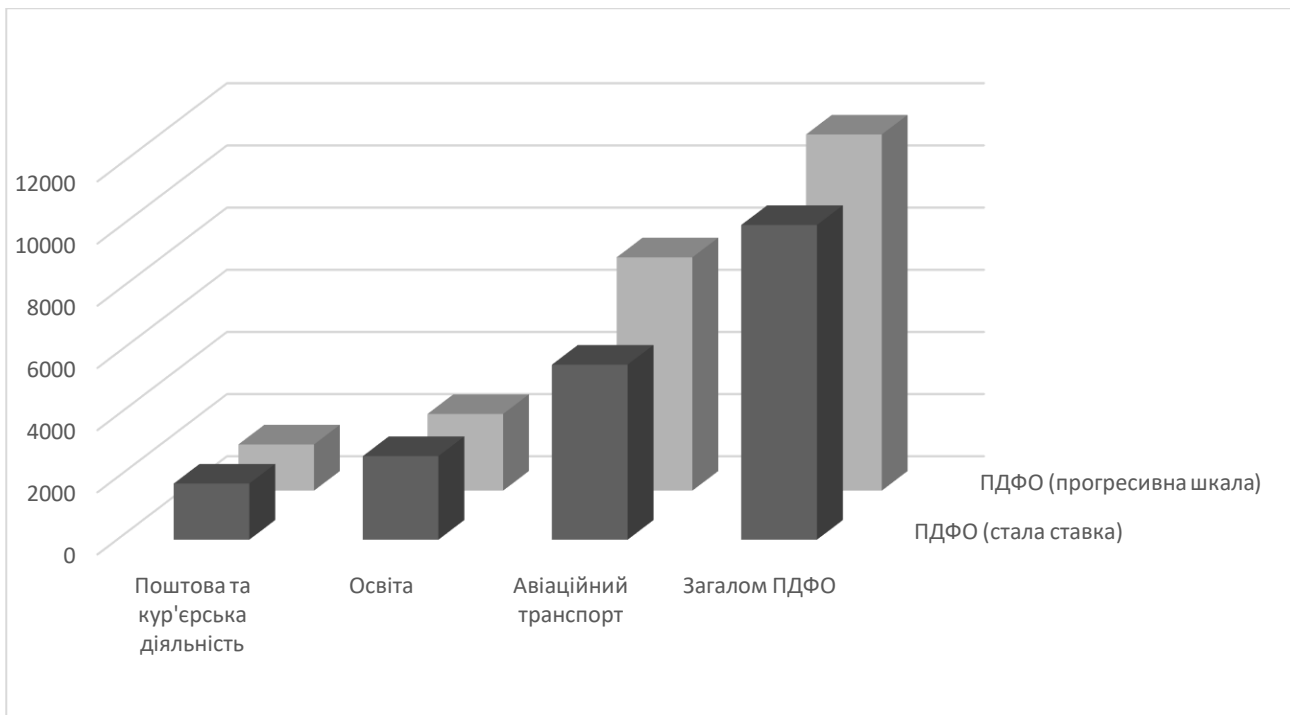
Таблиця 2

Аналітична таблиця сум ПДФО за видами діяльності на основі середніх заробітних плат*

Вид діяльності	Середня заробітна плата, грн	Сума ПДФО за сталої ставки податку, грн	Сума ПДФО за запропонованою прогресивною шкалою, грн
Поштова та кур'єрська діяльність	10 027	1 804,86	1 485,4
Освіта	14 931	2 687,58	2 466,2
Авіаційний транспорт	37 580	5 629,32	7 504
Разом	X	10 121,76	11 455,6

*Джерело: складено на основі [2]

На Рисунку 1 можна побачити за рахунок чого зменшується податкове навантаження на менш забезпечене працездатне населення.

Рис. 1 Порівняння потенційних надходжень ПДФО за сталої ставки податку та запропонованою прогресивною шкалою оподаткування

Проаналізувавши середні заробітні плати за видами діяльності, ми обчислили, яку суму ПДФО сплатять працівники цих сфер за сталої ставки податку та за прогресивною шкалою оподаткування із запропонованими нами ставками. Ми дійшли до висновку, що прогресивне оподаткування може зменшити податкове навантаження, але при цьому зберегти позитивну динаміку надходжень ПДФО загалом[3].

Більш детально роздивимось принцип розрахунку ПДФО за прогресивною шкалою та з'ясуємо що саме вона змінить в конкретній ситуації. Тож, для наведено в приклад двох громадян України – Андрія та Сергія. Андрій отримує заробітну плату в розмірі 6500 грн (1 мінімальна зарплата), а Сергій – 40000 грн (6 мінімальних зарплат). Згідно Податкового законодавства сьогодні вони мають сплатити 18% ПДФО – це 1170 грн та 7200 грн відповідно.

А тепер уявимо, що наша запропонована прогресивна шкала оподаткування вступила в дію. Тож, що змінилось? Андрій згідно прогресивної шкали має сплатити 12% ПДФО – це 780 грн, що є на 390 грн менше. Сергій згідно цієї прогресивної шкали має сплатити 12% з 6500 грн + 20% з 26000 грн + 30% з 6500 грн = 780+5200+1950=7930 грн. Тобто Сергій згідно прогресивної шкали із запропонованими ставками податку має сплатити на 730 грн більше, ніж за сталої ставки податку.

Як це вплине на життя громадян України, яких ми навели в приклад? Андрій отримає в своєму розпорядженні 5720 грн, а не 5330 грн, як мав раніше. На 390 грн, які він «заощадив» з сплати ПДФО зможе, наприклад, купити собі 2 книги по саморозвитку, які він до того не міг собі дозволити купити, тобто запропонована прогресивна шкала оподаткування покращила його життя. Завдяки цим книгам Андрій стимулює свій розвиток задля досягнення цілей в робочій сфері, що допоможе йому вийти на новий рівень життя. Сергій за нової прогресивної шкали в своєму розпорядженні має 32070 грн, а не 32800 грн, тобто має сплатити ПДФО на 730 грн більше – з погляду на те, що середня заробітна плата в Україні становить, як ми згадували раніше, 17453 грн, то Сергій має рівень життя вище середнього, тобто він входить до числа більш забезпечених громадян країни, збільшення суми ПДФО не змінить кардинально його матеріального положення.

За сталої ставки податку, що діє зараз на території нашої крани, ці два громадянина внесли б разом до бюджету 8370 грн, а за запропонованої нами шкали прогресивного оподаткування – 8710 грн, що є на 340 грн більше. Тобто за рахунок 4-ступінчастої шкали із запропонованими ставками ПДФО ми змогли збільшити надходження до бюджету, а також змістити податкове навантаження з менш забезпечених громадян на більш забезпечених без суттєвих втрат для других.

Список використаних джерел:

1. Мінфін: Середня заробітна плата [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/labour/salary/average/2021/> (Дата звернення: 02.11.2022)
2. Середня заробітна плата за видами економічної діяльності по місяцях. Архів. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/Zarp_ek_m/Zp_ek_m_u/arh_zpm_u.html.
3. Sytnyk N., Sych O. Податкове навантаження на підприємства в Україні (Tax Burden on the Enterprise in Ukraine). Prace naukowe Wdzialu Prawa, Administracji I Ekonomii Uniwersytetu Wroclawskiego : Zarys wybranych problemów z zakresu finansów i rachunkowości. Wroclaw. 2020. №6. P.143-151.